ನಾಡು-ಮಡಿಯ ಕಥನಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ನಿಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕಿ

ಪ್ರವಳಿಕ. ಈ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಸುಚೇತಾ ನವರತ್ನ

ಅಧ್ಯಾಪಕರು

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೦೮

ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಕಥನಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ನಿಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕಿ
ಪ್ರವಳಿಕ. ಈ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಸುಚೇತಾ ನವರತ್ನ
ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩ ೨೭೬
೨೦೦೮

ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಕಥನಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಎಂ.ಫಿಲ್.ಪದವಿಗಾಗಿ ಪ್ರವಳಿಕ.ಈ. ಅವರು ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸ್ಥಳ: ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ದಿನಾಂಕ: 15/10/08

S. N. Navaratna

ಡಾ. ಸುಚೇತಾ ನವರತ್ನ
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾಪಕರು
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ - ೫೮೩ ೨೭೬

ಪ್ರಮಾಣ ಪತ್ರ

ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಕಥನಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು ಎಂಬ ನಿಬಂಧವನ್ನು **ಡಾ. ಸುಚೇತಾ ನವರತ್ನ** ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ಎಂ.ಫಿಲ್. ಪದವಿಗಾಗಿ ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯದ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಬಂಧವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮೊದಲು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಉದ್ದೇಶ ಅಥವಾ ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸ್ಥಳ: ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
ದಿನಾಂಕ: 15/10/08

ಪ್ರವಳಿಕ. ಈ.
ಸಂಶೋಧಕಿ
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ – ೫೮೩ ೨೭೬

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಒಂದು

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ, ಧರ್ಮ, ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪವಿತ್ರವಾದ ಜೀವನವನ್ನೇ ಮುಡುಪಾಗಿಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಚಳುವಳಿ, ಯುದ್ಧ ಅಂದರೆ ಭೂಮಿಗಾಗಿ, ಹಣಕ್ಕಾಗಿ, ಆಡಳಿತಕ್ಕಾಗಿ, ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ವಷ್ತುವಿಷಯಗಳಿರುವ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ:

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿ ಎಂಬ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬಿಡಿ ಬರಹಗಳಿವೆಯೇ ಹೊರತು, ಅದರ ಒಟ್ಟು ಸಮಗ್ರತೆಯ ಅಭಾವವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ನಾಡು-ನುಡಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಕವಿಗಳು ಸಮಾಜದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ, ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದಂತಹ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮೂಡಿಸುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ನಾಟಕದ ತಂತ್ರವನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ನಾಟಕದ ಇನ್ನಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕನ್ನಡದ ನಾಡು ನುಡಿಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವಷ್ಟೇ.

ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ:

ನಾಡು-ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಎಂದು ಎನಿಸದೆ ಹೀಗಾಗಲೇ ರಚಿತವಾದ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು ವಿಚಾರಗಳಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾಡು-ನುಡಿ, ಧರ್ಮ, ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ

ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಇಂತಿಷ್ಟು ಕಾಲ ಎಂದು ಪರಿಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಿಂದ ನಾಡು ನುಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ನಾಟಕಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಕಾಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಕಾಲಾವಕಾಶ ಕಡಿಮೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ನಾಡು–ನುಡಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಸಮೀಕ್ಷೆ:

ಈಗಾಗಲೇ ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಚಂದರ್‌ರವರ 'ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ನಾಟಕಗಳ–ವಿಮರ್ಶೆ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜಿ. ವಿಶಾಲಕ್ಷಮಮ್ಮ ಅವರು 'ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ನಾಲ್ಕು ನಾಟಕಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ನಾಡರವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ/ವರ್ಗಗಳ ಘರ್ಷಣೆಯೇ ಅವರ ಅಧ್ಯಯನದ ಚೌಕಟ್ಟು ಆಗಿದೆ. ರಮಾಕಾಂತ ಕಾರಾಮುಂಗೆಯವರು 'ಡಾ.ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ನಾಟಕಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಬರದರವರ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಟಿ.ಎನ್. ರಮಾಮಣಿಯವರು 'ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು: ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ" ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದೆ. ನಾಡು–ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡು–ನುಡಿ ಚಿಂತನೆ' ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವರಾಮ ಪಡಿಕಲ್‌ರವರು 'ನಾಡು–ನುಡಿ–ರೂಪಕ' ಎಂದು ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪನವರು 'ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡು–ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡು–ನುಡಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನ.

ಅಧ್ಯಯನದ ಸ್ವರೂಪ:

ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಯವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಡು–ನುಡಿ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನೆಗೊಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಈಗಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗೂ

ಕನ್ನಡದ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು, ಕವಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಂತಹ ಕೆಲವೊಂದು ಚಳುವಳಿ, ಹೋರಾಟದ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ರೀತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಂತರದ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವದ ನಾಡಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮಾರ್ಗ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಪರಿಹಾರ, ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಕ್ರಮ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿಗಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಷಯವೊಂದು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ನಾಟಕಗಳು ನಿರೂಪಿತವಾಗದೆ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಅವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ ತತ್ವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನೆಲೆ ಇರುವಲ್ಲಿಯೂ ನಾಡುನುಡಿ ವಿಷಯಕವಾದ ವಸ್ತು ನಿರ್ವಹಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನೀಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಸಮಕಾಲೀನ ಅಂಶಗಳಿದ್ದರೂ ಅಥವಾ ಸಮಕಾಲೀನವಾದರೂ ಅತ್ಯಂತಿಕ ಸತ್ಯ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯತೆಯೆಡೆಗೆ ತುಡಿಯುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗುವುದು.

ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಲೇಖಕರ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಧರ್ಮ, ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಚಳುವಳಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಾಚೀನ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಮೇಲೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳಡಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಸಮಕಾಲೀನ ನಿಲುವಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಸೃಜನಗೊಂಡ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಲಾಗುವುದು.

ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ/ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿರುವ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ/ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಬಂಧದ ಬಹುಮುಖಿ ಆಯಾಮಗಳ ಶೋಧನೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ವಿಷಯ. ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಕುರಿತ ಅಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಚಿಂತನಕಾರ ಕಂಡುಕೊಂಡ ಪರಿಹಾರ ನಾಟಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಜನತೆಯ ಮುಂದಿಡುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದುದು ರಂಗಭೂಮಿ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ ತಲುಪುವ ಕೆಲವೇ ಜನರೊಳಗೆ ರಂಗಭೂಮಿ ಅನೇಕ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನಾಗಿಸಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ

ನಾಟಕಗಳು ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಿವೆ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕಿರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅರಿವಿಗೆ ಬಾರದಿರುವುದು.

ನಂತರದ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮ ಎನ್ನುವುದು ಬಹುಮತ್ವದ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಆದರ್ಶೀಕೃತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಂತಗಳಾಗಿ ಈ ಘಟಕ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ವಿಭಿನ್ನ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹನೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಹಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಮರ್ಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರೇಡಿಯೋ ಮಾಧ್ಯಮ ಮೂಲಕ ಹಲವಾರು ನಾಟಕಗಳು ಹೊರಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಪತ್ರಿಕೆ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅಂದಿನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳ ಒಂದು ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಹಾಗೂ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಕೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡುನುಡಿಯಾಗಿಸಿ ಬಹುಮುಖಿ ಸಾಧ್ಯತೆಯೊಡನೆ ನಿಕಷಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುವುದು ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಮುಖ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕನ್ನಡದ ನಾಡು–ನುಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಮಾತ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಕೃತವಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಎರಡು

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳ ವಸ್ತು ವಿಷಯ ಕುರಿತ ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣ ಮುಂದಿವೆ. ಆದರೆ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯದ ಚಿಂತನೆಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಬಿಡಿ ಬರಹಗಳಿವಿಯೇ ವಿನಃ ಅವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಮಗ್ರತೆಯ ಕೊರತೆ ಇದೆ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ನಾಡು-ನುಡಿ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಲೇ ಅದರ ಬಹುಮುಖಿ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ನಾಡು-ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನ ಎನ್ನುವುದು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ನಮ್ಮ ನಾಡು-ನುಡಿ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಈಗ ಅಗತ್ಯ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಭಿನ್ನ ನಿಲುವುಗಳು ಇರಬಹುದಾದ ಜನರು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. "ಜನರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ತಂದಿರುವ ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನ ಶಿವಸೇನೆಯ ಮಾದರಿಯದಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಅಭಿಮಾನದ ಹಿಂದಿರುವ ಆತಂಕ ಯಾವ ಬಗೆಯದು, ಅದರ ಭರವಸೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ, ವಿವರಿಸುವುದು ಆಗ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶಿವಸೇನೆಯ ರೀತಿಯ ಉಗ್ರಗಾಮಿ ಚಳುವಳಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಕಾಲವದು."[೧] ಕ್ರೌರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸಹನೆಗಳಿಂದ ಬಲತ್ಕಾರವಾಗಿ ಬಯಸಿದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಲೋಭನೆ ಬಿಟ್ಟು, ತತ್ಕಾಲದ ಗೆಲುವಿನಿಂದ ಮರುಳಾಗದೆ, ಶಾಶ್ವತವಾದ, ಸತತವಾದ ನೆಲೆಯೊಂದನ್ನು ಕನ್ನಡದ ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವೆ ವೈರ ಬೆಳೆಯದಂತೆ, ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸಲು ವಿಭಿನ್ನ ಮತೀಯರು ಸೇರಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ನಾಡ ಪ್ರೇಮ ಹತ್ತು ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡನ್ನು ಉಳಿಸುತ್ತಿದೆ, ಬೆಳಸುತ್ತಿದೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿಗಳ ಅಭಿಮಾನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ, ಸರಳವಾಗಿ, ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿ, ಚಿಂತನಶೀಲ ವೀಕ್ಷಣೆಯಾಗಿ, ಕವನದಲ್ಲಿ, ಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ, ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

---

* ೧. ಕನ್ನಡ ಸಿರಿ-ಎ.ವಿ.ನಾವಡ, ಡಾ.ಮಾಧವ ಪೆರಾಜೆ, ಡಾ.ಎಸ್.ಎಸ್.ಅಂಗಡಿ(ಸಂ)., ಪುಟ ೧೩

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಮೊದಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ 'ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗ' (೯ನೇ ಶತಮಾನ)ದಲ್ಲಿ ನಾಡು, ನಾಡಿನ ಜನತೆಯ ಅಭಿಮಾನದ ನುಡಿಗಳು ಕೇಳುತ್ತವೆ.

ಪದನರಿದು ನುಡಿಯಲುಂ, ನುಡಿ

ದುದಂ ಅರಿದ ಆರಯಲುಂ, ಆರ್ಪರ್ ಆನಾಡವರ್ಗಳ್॥

ಬರಿ ವಿದ್ಯಾವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿಂತ ಮನಸ್ಸು ಪಕ್ವವಾಗಿದ್ದು ಹೃದಯ ವಿಶಾಲವುಳ್ಳ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವಂತಿಕೆಗೆ, ವಿವೇಕವಂತಿಕೆಗೆ, ಪ್ರತಿಭಾವಂತಿಕೆಗೆ ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ನಾಡವರು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇದು ಉಚ್ಚ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ನಾಡವರು ಭೂವಲಯದಲ್ಲಿಯೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜನಾಂಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕಾರನು ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.೯ನೇ ಶತಕದ ಇಂಥ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ, ವಿವೇಕಭರಿತ ಕನ್ನಡನಾಡವರನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನಂಥ ವಿದ್ವನ್ಮಣಿ ಹೊಗಳುವ ಬಗೆಯನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದಿನ ನಮಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಭಕ್ತಿ-ಅಭಿಮಾನಗಳು ಉಕ್ಕೇರಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡವರ ಓಜಸ್ಸು, ತೇಜಸ್ಸು, ಇಷ್ಟೊಂದು ಉಜ್ವಲೋಜ್ವಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತಲ್ಲದೇ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಫಲವತ್ತಾದ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದ ಸುಭಟರನ್ನು ಸುಪ್ರಭುಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲದೆ, ನಮ್ಮ ಜನತೆಯ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೀಪವನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನಾಗಿಸಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇದ್ದವರನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಿತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಅಂಶ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾಡು-ನುಡಿಗಾಗಿ ಬಲಿಗೈದವರಿಗಾಗಿ ವೀರಗಲ್ಲು, ಶಾಸನಗಳನ್ನು ನಾವು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಾಳಿಯಿಂದ ನಲುಗಿದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಈ ಅಂಶ ಹೊಸತಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ವಿಶೇಷ ನಿಲುವಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಭಾವಗಳು, ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಚಳುವಳಿಗಳು ಉಂಟಾದವು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಾವ ರೀತಿ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

೧. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭಾವ

೨. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು

೩. ಏಕೀಕರಣ ಚಳವಳಿ

೪. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಈ ಅಂಶಗಳ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿ ಕಟ್ಟುವಿಕೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸಾಗಿ ಬಂದ ಪಥವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವೆಂದರೆ ನುಡಿ ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದು. ನಾಡಿನ ವಿಚಾರ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೂ ಅಗತ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದು ಭಾಷೆ ಅಂದರೆ ನುಡಿ ಕುರಿತ ವಿಶೇಷ ಚಿಂತನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನೀಯ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ನಾಡನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಪದವೇ ನುಡಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದರೂ ನುಡಿಗೋಸ್ಕರವೇ ಒಂದು ಚಳುವಳಿ ನಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಪ್ರಭಾವ

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು. ಆದರೆ ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರದ ಜೊತೆಗೆ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಒಳಜಗಳವನ್ನು ಆಸರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಂತಹ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಬೈಬಲಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಮೆಕಂಜಿ, ಬಿ.ಎಲ್. ರೈಸ್ ಮುಂತಾದವರು ಶಾಸನಗಳನ್ನು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿಕಟವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಅನೇಕ ಸುಧಾರಣೆ/ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಹಂತಕ್ಕೂ ತಲುಪಿದರು.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮, ೧೯ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಆಕರ್ಷಿತರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಭಾರತೀಯರ ನಾಡಿ ಮಿಡಿತವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಶೋಧ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದರು.

"೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹಿಂದಿನಷ್ಟು ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲಿಲ್ಲ."[೨] ಅದಕ್ಕೆ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯೇ ಮೂಲಕಾರಣ. ಆ ಶತಮಾನದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ರಾಜಮನೆತನವಾವುದೂ ಆಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲದಕ್ಕೆ ಪೇಶವೆ, ನಿಜಾಮ ಮುಂತಾದ ಅನ್ಯ ಭಾಷಿಕರ ರಾಜಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಕವಿಗಳ ತೊಟ್ಟಿಲು ಆಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ, ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜನ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಅರಸರು ಮುಂದಿನ ಒಂದು ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಹೈದರ್, ಟೀಪೂ ಸುಲ್ತಾನರ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂವರ್ಧನೆಯು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹದೇನಲ್ಲ.

---

* ೨. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರೋಣದಯ - ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು, ಪುಟ ೩

ಶಾಂತಕವಿಗಳು ೧೮೮೦ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಕನ್ನಡದ ಭಾಷೆಯಟ್ಟಿಯದ

ರಲಿಲ್ಲ, ಮೃದು ಶಬ್ದವಿಲ್ಲ, ಭಾಷಾ ಸರಣಿ ।"

ಎಂದು ಶಾಂತಕವಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ ಚೂರಮುರಿಯವರಂತಹ ಕಟ್ಟಾ ಕನ್ನಡದಾಭಿಮಾನಿಗಳು ೧೮೬೬-೬೭ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ 'ಶಾಕುಂತಲ' ನಾಟಕದ ಅನುವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ

"ಕರ್ನಾಟದೋಳಿಲ್ಲೈ

ಮುದಿ ಬಂದಟ್ಟುವುದಲ್ಲವೆನ್ನ ಮರಣಂ ಯಾವಾಗಲೋ ಎಂದು ಶಿ"

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈ ರೀತಿ ಇತ್ತು. ಅದೇ ರೀತಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪುಟ್ಟಮ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಂಗಸು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವಳು.

ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ದೇವಿಗೂ ಪು

ಟ್ಟಮ್ಮನಂತಾಪತ್ತು ಬಂದಿದೆ

ಬಿಮ್ಮನಾ ಇಂಗ್ರಜಿಯ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕೆ ॥[೩]

ಎಂದು ಕನ್ನಡದ ದುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ವಿಜಯನಗರದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಸಿ, 'ಕರ್ನಾಟಕ ಗತವೈಭವ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದರು. ಶ್ರೀ. ಡಿ.ವಿ.ಗುಂಡಪ್ಪನವರ 'ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು' ಕನ್ನಡದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತೋರಿಕೊಟ್ಟು, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನ ಬರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಪಿಸಿದರು.

೨. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು:

ಬ್ರಿಟಿಷ್‌ಶಾಹಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಆದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿಗಿಂತ ಅನಾನುಕೂಲತೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು, ಇದು ಭೌತಿಕ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿಯೂ, ಬೌದ್ಧಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯು ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಕಾಡಿಸಿತು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಹಲವು ವಿದ್ಯಾವಂತ, ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು ರೂಪಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಭಾರತವು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ

* ೩. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಅರೋಣದಯ - ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು, ಪುಟ ೨೩

ವಿಭಾಗವಾಗತೊಡಗಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ನಡುವೆ ವಿಷ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದರು. ಭಾಷಿಕ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯ ಬದುಕಿನ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಹಲವು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ನಾಶಮಾಡಿದರು. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಇವರಿಂದ ವಿಮೋಚನೆ ದೊರೆತ ನಂತರವೂ ಅದರ ಭೀಕರ ಪರಿಣಾಮ ಇಂದಿಗೂ ಚಾಚಿಕೊಂಡುರುವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಛಿದ್ರಗೊಂಡಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ರಾಜಸತ್ತಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟವರಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್ ಮುಖ್ಯರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರು ಮೈಸೂರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಾಂಕುಶಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಧುನಿಕ ಸೇನೆ ಮತ್ತು ಶಿಸ್ತನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದಂತಹ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಅರಸರ ಅನೈಕ್ಯತೆಯಿಂದ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಲು ಅವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೇ ನೆರೆ-ಹೊರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಭದ್ರಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ದೇಶೀ ರಾಜರಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಹಲವು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿ ಪ್ರತಿರೋಧ, ಬಂಡಾಯಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಂಡಾಯ ಹೂಡಿದವರೇ ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಪಾಳೇಗಾರರು, ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು.

ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಭಟನೆಗಳ ನಡುವೆ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಸೇನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಭಾರತದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿವಿಧ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಹಂಚುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಜನರು ವಿವಿಧ ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆಡಳಿತ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಕನ್ನಡ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸಂಕೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಜನರು ಇಂತಹ ಹಲವು ಆಡಳಿತ ಘಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋದುದು ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕವಾಗಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಹಲವು ಮುಖ್ಯ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಇಂತಹ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕೆಲವು ಭಾಗದ ಜನರು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡಿದರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

* ಮುಂಬಯಿ ಸಂಸ್ಥಾನ
* ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ
* ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ.

ಮುಂಬಯಿ ಸಂಸ್ಥಾನ:

ವಸಾಹತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಮೂಲ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿ ನಿಂತವರು ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡಿಗರು. ಇದು ಅವರ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬೆಳಗಾವಿ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದವು.

ಇಡೀ ಭಾರತವೇ ಆಂಗ್ಲರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಮೈಸೂರಿನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಸ್ಥಾನೀಯ ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಬಹುಪಾಲು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಹಿಡಿತ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿತ್ತು. ಮರಾಠ ಪೇಶ್ವೆಗಳಿಗೂ ಹಾಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೂ ಆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಮೇರೆಗೆ ಮುಂಬಯಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕೈ ಸೇರಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಕೈಸೇರಿದ ಆನಂತರ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವೋ ಅಥವಾ ಮರಾಠಿಯೋ ಎನ್ನುವ ಅನುಮಾನಗಳು ಅಲ್ಲಿನವರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಘಟಕದಲ್ಲಿನ ಮರಾಠಿ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಢವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಭಾಗದ ವಿಂಗಡಣಾಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅಂದಿನ ಶಿಕ್ಷಣತಜ್ಞ ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

> "ವಿಜಾಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ – ಈ ಮೂರು
> ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸನ್ ೧೮೧೮ರಲ್ಲಿ ಬಾಜೀರಾಯನು
> ಓಡಿ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು
> ಕಾನಡಾ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಸನ್ ೧೭೯೯ರಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ರಾಜ್ಯದ
> ಭಾಗವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿತು. ಕಾನಡಾ
> ಹೊರ್ತಾಗಿ ಉಳಿದ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಕೆಲವು
> ಗ್ರಾಮಗಳು ಸನ್ ೧೮೧೮ರ ಈಚೆಯಲ್ಲಿ ಖಾಲಸತಿಗೆ ಬಂದವು."[೪]

ಇಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಮರಾಠಿಗರಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದರೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವೆಂಬ ಅರಿವು ಸಹ ಇರದಷ್ಟು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಬದುಕು ಅವರದಾಗಿತ್ತು (ಮರಾಠಿಯರದಾಗಿತ್ತು). ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಹಬ್ಬ, ಆಚರಣೆ, ರೀತಿ–ರಿವಾಜುಗಳು ಸಹ ಮರಾಠಿಗರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಿಲನವಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ

* ೪. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ – ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೦೬

ಇವರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕು, ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತಾಗಿತ್ತು.

ಕಿಟ್ಟೆಲ್, ಮೋಗ್ಲಿಂಗ್, ಮೊದಲಾದವರ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲಸಗಳು ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಚೆನ್ನಪ್ಪ, ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ, ಹುಯಿಲಗೋಳ ಭುಜಂಗರಾವ್, ರಾ.ಹ.ದೇಶಪಾಂಡೆ, ರೊದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಮುಳಬಾಗಿಲ ತುರಮುರಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವಾಗೆ ಮಾಡಿತು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನಿಡುವಿಕೆ, ನಾಮಫಲಕಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವ ಮೊದಲಾದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದರೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ–ಕರ್ನಾಟಕ ಬಗೆಗಿನ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಆರಂಭಿಕ ಚಾಲನೆ ದೊರೆತಿತ್ತು ಎಂಬುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಮರಾಠಿಗರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಛಲ, ದೃಢತೆಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚು ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದವು.

ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಜನತೆ ಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಆಡಳಿತ, ಆರ್ಥಿಕ ವಲಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಲಯಕ್ಕೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಜನಮನವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾಡತೊಡಗಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಭೆ, ಸಮಾರಂಭಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯತೊಡಗಿದ್ದವು.

ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಹತ್ತಾರು ಕನ್ನಡಪರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಅರಿತಿದ್ದರು. ಇದು ಇವರ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ ವಿಷಯಗಳೂ ಆಗಿದ್ದವು. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನೂ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದು, ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದರು.

ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕ:

ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಹೋರಾಟ ಮಂದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದು ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ. ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಮಂಡ್ಯ, ಚಿಕ್ಕಮಂಗಳೂರು, ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಕೋಲಾರ ಹಾಗೂ

ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ದೀರ್ಘಕಾಲದಿಂದ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಮಧ್ಯೆ ಹೈದರ ಆಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನರು ಕೂಡ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಆಳಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಿಷನರುಗಳು, ದಿವಾನುರುಗಳು ಆಳಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ನೇರ ಅಂಕುಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಲಿಲ್ಲ.

ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ಪರಮ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಾಗೂ ಇತರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ರೂಪಿತಗೊಂಡು ಬಂದ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇತಿಹಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು. ಅಂದಿನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಾದ ಗುಲಾಮಗಿರಿ ಮತ್ತು ವಿಕೇಂದ್ರಿಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕ ಇವರನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹಂಬಲಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವಿಧ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸಕಾರರು, ಕವಿಗಳು, ಸಾಹಿತಿಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಗೆಗೆ ದನಿಯೆತ್ತಿದರು.

ಹೀಗೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಗೆ ಪ್ರತಿಕಾರವಾಗಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕತ್ವಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾವ್ಯಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಕುವೆಂಪು, ಎ.ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್, ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಮಾಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದವರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಭಾರತವನ್ನು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ತೊಂದರೆಕೊಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅದನ್ನು ಕೇವಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯರೊಂದಿಗೆ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸದಿದ್ದ ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ನಡೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾರತೀಯರಾಗಿ, ಪರಕೀಯರಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶೋಷಣೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಭಾರತವನ್ನು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪುನಃ ರೂಪಿಸುವ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಬಂದವರು ಇಲ್ಲಿ 'ತಾಯಿ'ಯನ್ನಾಗಿ ತೀವ್ರತರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸಿದರು. ಮನುಷ್ಯ ಬೆಳೆದು ಬರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿ ಮೊದಲು ತಾಯಿಗೆ. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧದ ಉನ್ನತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ತಾಯಿಯ ಸೇವೆಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಿ, ಪ್ರೀತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ, ಒಂದು ಲೌಖಿಕ ಮತ್ತು ಅಲೌಖಿಕವಾಗಿಯೂ ಮೂಡಿಬಂದಿತು. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಸಮೀಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ನೆಲದ ಜೊತೆಗೆ ಮೊದಲು ನೋಡಿದ್ದು ವಸಾಹತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ

ಮಾತು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ-

"ಭಾರತಾಂಬೆಯೇ ಜನಿಸಿ ನಿನ್ನೊಳು ಧನ್ಯನಾದೆನು ದೇವಿಯೇ
ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದಿ ಬೆಳೆದ ಜೀವವು ಮಾನ್ಯವಾದುದು ತಾಯಿಯೇ"[೫]

ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳು ನೆಲದೊಂದಿಗೆ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ತೀವ್ರ ಸಂವೇದನೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ-ದೈವ-ತಾಯಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಇವು ನೇರವಾಗಿ ತಟ್ಟಿದವು. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ "ಅದು ಧರ್ಮದ ಅಥವಾ ಪೌರಾಣಿಕತೆಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಜನರಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ"[೬] ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅಕ್ಷರ ವಂಚಿತ ದೇಶವಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಕೊರತೆ ಪ್ರತಿದಿವಸ ಇತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಚಿಂತಕರು ತಾವು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಲೇಪನವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಅವು ಜನರ ಮೇಲೆ ಗಾಢ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕವಿಗಳು ಕೂಡ ಭಾರತ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ನಾಡುಗಳನ್ನು ಇಂತಹ ರೂಪಕದಲ್ಲಿಯೇ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿ, ತಮಗೆ ತಿಳಿದದ್ದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಆಶಯಗಳಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾಗಿ ನಡೆದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಗಳ ಅರಿವು ಶಾಂತಕವಿಗಳಿಗೂ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ - ಕರ್ನಾಟಕತ್ವಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾದ ಭುವನೇಶ್ವರಿ, ನಾಡದೇವಿ, ನೆಲದಾಯಿ - ಮೊದಲಾದ ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ "ಕನ್ನಡ - ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು 'ದೇವ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಕರಕಾಗಳಾಗಿ ವಿವಿಧ ರಾಜವಂಶಗಳು, ಮತಸ್ಥಾಪಕರು, ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಕವಿಗಳು, ಸಾಧುಸಂತರು ಇವರನ್ನು ಆರೋಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ-

"ರಕ್ಷಿಸು ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿ - ಸಂ
ರಕ್ಷಿಸು ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿ
ಕದಂಬಾದಿ ಸಂಪೂಜಿತ ಚರಣೆ
ಗಂಗಾರಾಧಿತ ಪದನಖ ಸರಣೆ
ಚಾಲುಕ್ಯರುತ್ತಮ ಕಾಂಚೀಕರಣೆ

---

* ೫. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ - ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೦೯.
* ೬. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ - ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೧೦.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಮಣಿಕಂಠಾಭರಣೆ

ಚಾಲುಕ್ಯಾಂಕುಶ ಶೋಭಾವರಣೆ*೭

ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಅಂತಿಮ ಉದ್ದೇಶ ದೈನ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ವಸಾಹತು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಇಂತಹ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಯಾವ ಕವಿಯೂ ಹೊರತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿವೇಕಾನಂದ, ತಿಲಕ್ ಮುಂತಾದ ಹಿಂದೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇಂತಹ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಇಂತಹ ರಚನೆಗಳು ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದ ಭಾರತೀಯರನ್ನು ವಿಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ:

ಇದು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೀಕರಣ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಜತಿ, ಅಕ್ಕಲಕೋಟೆ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಈ ಭಾಗವು ಕನ್ನಡದ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸುಮಾರು ವರ್ಷಗಳು ಒಳಪಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ದೊರೆಗಳಾದ ಬಹುಮನಿ ಅರಸರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೀದರ್, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಗಳನ್ನು ಸುಮಾರು ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದವರೆಗೂ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಉರ್ದು, ಪರ್ಶಿಯನ್, ಮರಾಠಿ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳ ಧಾಳಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಅವರದೇ ಆದ ಭಾಷೆಗಳು ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದವು. ಪ್ರಜೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಭುಗಳ ನಡುವೆ ಉಂಟಾದ ಇಂತಹ ಜಗಳಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುಂಠಿತವಾಗತೊಡಗಿತು. ಇದರಿಂದ ಅನ್ಯಭಾಷೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಭಾಷೆ, ಸಾಮಾಜಿಕತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಮೊದಲಾದ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಾಣದ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೀದರ್ ಮತ್ತು ಗುಲ್ಬರ್ಗಾಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡೇತರ ಭಾಷೆಗಳೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವ್ಯವಹಾರಿಕ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿ ಬಂದವು. ಇಂತಹ ಶೋಚನೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಜಾಗೃತರಾಗಲೆಂದು ರಾ.ಗು.ಜೋಶಿಯವರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

---

* ೭. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ – ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೧೦.

"ನಮ್ಮ ನಿಜಾಂ ಕನ್ನಡಿಗರೂ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದು
ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೊರೆದು, ಗತವೈಭವದ ಕಡೆಗೆ
ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ಸಹ ನೋಡದಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಶೋಚನೀಯವಲ್ಲವೆ."[೮]

ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಶಾಹಿಯೂ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಬೀರಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ನಿಜಾಂನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಜಾಮನು ದೀರ್ಘಕಾಲ 'ಆಳ್ವಿಕೆ' ನಡೆಸಿದರೂ ಕೂಡ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಡ್ಡೆ ತಾಳಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದ ಮೂಲಕ ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ಧೂರ್ತ ದೈತ್ಯ ದೌರ್ಜನ್ಯಮಂ ನಿಲಿಸು ಓ ನಿಲಿಸು!
ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದು ಹಣಿದು ಮಣಿಸುವೆನೆಂಬ ಪೊಳ್ಳು
ಹುಸಿ ಹುಮ್ಮಸವು ಬೇಡ; ನಿನ್ನಿರುವಿಕೆಗೆ ಅದೆ ಮುಳು!
ಉಳಿವಾಸೆ ಇರ್ದಡಾ ಜನತೆಯಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಸಲಿಸು!
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಪ್ರಲಯ ಜ್ವಾಲೆಯ ಪೋಲ್ವಕುಪಿತ ಪ್ರಜಾಗ್ನಿಯದು!
ನಿನ್ನಂಥ ನೂರಾರು ಚಿಗುಳೆಗಳ ನೆಕ್ಕಿ ನುಂಗುವುದು!
ತುಳಿಯುವೆನೆ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಕಾಲನೆ ಕೆಚ್ಚಿ ಆಗಿಯುವುದು!
ಹಾಣಾ ಹಿಮರಾಶಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಬರೆ ತಡೆಯುವುದೇ ರಾಜದಂಡದಕಾಷ್ಟ?
ಹ್ಯಾಟ್ ದೊರೆಗೈದ ಅನುಚಿತ ಶಾಸನವ ಗೈಯುವೆಯಾ?
ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನಂತೆ ನೂರಾರು ರಾಜರ್ ಜನರೊಡನೆ ಕಾದಿ
ತಮ್ಮ ವಸಾನವನೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ ಕರುಣ ಕಥೆ ಕೇಳೆಯಾ?
ನಿರುಂಕುಶಾಧಿಕಾರಮನ್ ಬಯಸಿ, ಕೊಳ್ಳದಿರು ಶವಬೂದಿ!
ಜನತೆಯದ ಕಣೆಗೈಯುತಿದೆ ಚಂದನವ ಕಡಿದೊಬ್ಬ
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಸಾರುವುದು ಬಂಧನದ ಬೇಡಿಗಳ ಪುಡಿಕುಟ್ಟಿ!"[೯]

ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನತೆ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯತ್ವ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಅಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರು, ಸಂಘಟನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಅಂತಹ ಸಂಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ರಾಯಚೂರಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ತರುಣ ಸಂಘ, ಕಡಪ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್, ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥ ಮೊದಲಾದವರು ಇಂತಹ

---

* ೮. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ – ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೦೨.

* ೯. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ – ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೦೨.

ಒತ್ತಡದ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರಂತಹ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಪ್ರಭಾವವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಈ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಕಡಕೊಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ ನಂತರದ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸತೊಡಗಿದರು. ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಒಬ್ಬ ಕವಿ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಈ ನಮ್ಮ ನಾಡಿಗೆ ಓಡಿ ಬನ್ನಿ
ನಿಮ್ಮವರ ನೋಡ ಬನ್ನಿ
ಕಕ್ಕುಲತೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಬನ್ನಿ
ಎಮ್ಮೊಡನೆ ಕೂಡ ಬನ್ನಿ
ಇಕ್ಕೆಲದ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಸೀಳಾಗಿ ಪಾಡು
ಏಂಗಡಿಸಿ ಹೇಗಾಗಿ ಹೋಗಿಹುದು ನೋಡು
ಕಳೆದುದಕೆ ಅಳುತಳುವ ಕುಳಿತು ಫಲವೇನು?
ಮೊಳೆತಿರಲು ತನ್ನರಿವು ಸಾಲದೇನು?"[೧೦]

ಹೀಗೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವವು ಬಹಳ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಳೆಗೂಡಿತು. ✓

೩. ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ:

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕುತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಛಿದ್ರ-ಛಿದ್ರವಾಗಿ ಒಡೆದು ಹೋಗಿತ್ತು. ನಾಡ ಹೆಸರು ಅಳಸಿಹೋಗುವಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡ ಜನತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಗೋಸ್ಕರ ಚಳುವಳಿ ಹೂಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಆದ ನಂತರ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳು ರಚಿತವಾದಾಗ ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಲು ೧೯೭೩ರ ನವೆಂಬರ್ ಒಂದರವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಾಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕುಲಪುರೋಹಿತರೆಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು, ಶಾಂತಕವಿಗಳು ಮುಂತಾದವರು.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಜನರಲ್ಲಿ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಬಹುತೇಕ ಜನರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣವನ್ನೇ

* ೧೦. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ - ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೦೪.

ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ-

"ಉದಯವಾಗಲಿ ನಮ್ಮ ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡ ನಾಡು
ಬದುಕು ಬಲುಹೀನ ನಿಧಿಯು ಸದಭಿಮಾನದ ಗೂಡು"

ಕನ್ನಡಿಗರು ದಿಟ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡದ ಹೊರತು ಈ ಕಾರ್ಯಕೈಗೂಡದು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ

"ದೀಕ್ಷೆಯ ತೊಡು ಇಂದೆ!
ಕಂಕಣ ಕಟ್ಟಿಂದೆ!
ಕನ್ನಡ ನಾಡೊಂದೆ!
ಇನ್ನೊಂದು ತಾನೊಂದೇ!"[೧೧]

ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಢವಾಗಿ, ಇದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಬೇಕೆಂಬುವುದೂ ಅವರ ಆಶಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕೀಕರಣ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಕವಿ ಪರಂಪರೆಯ ಮುಂದೆ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿತು.

೪. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾಲಘಟ್ಟವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅಂದಿನ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಏಕೀಕರಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ (ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ) ಹಾಗೂ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಂಗಭೂಮಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡವು. ಇಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡದ ಕೊರತೆಗೂ ಮತ್ತು ಹಳೆ ಮೈಸೂರು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡದ ಕಾಳಜಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂದಿನ ಭಾರತದ ದಾಸ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನವೋದಯ ಚಿಂತನೆಗಳಿಗೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದ ಬಂಗಾಳಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೂ, ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದವು. ಬಂಗಾಳಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಬಹಳ ಬೇಗ ಮೈಗೂಡಿದ್ದು ಮರಾಠಿಗರಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಿ ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಬಂಗಾಳಿಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಒತ್ತಡಗಳು ಕನ್ನಡ ಜನರ ಮತ್ತು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಒತ್ತಡವೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ

---

* ೧೧. ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ – ಡಾ. ಕಾ.ವೆಂ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಪುಟ ೨೨೩

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ 'ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿ' ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಲಿ ಅಥವಾ ನೆಲೆಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಪಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿಗಳ ಆರ್ಭಟವೇ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದ ಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಭಾಗದ ಜನರಿಗೆ ಪಾರ್ಸಿ, ಬಂಗಾಳಿ, ಮರಾಠಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿಯ ಚಿಂತನೆಗಳೇ ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡವು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಂತಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಬಂಗಾಳಿ ಕವಿಯಾದ ಬಂಕಿಮ್‌ಚಂದ್ರರ 'ವಂದೇ ಮಾತರಂ' ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗೀತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಗೀತೆ ಎಲ್ಲಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಜನತೆಯ ಮೇಲೂ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೂ, ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಕವಿತೆ. ಈ ಕವಿತೆ ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ, ಕವಿಗಳ ಚಿಂತನೆಯ ಮೇಲೆ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಇದು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಮಾತೆಯನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮಾತೃರೂಪದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ರೂಪಕಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಪ್ರಾಂತೀಯವಾಗಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ನಾಡು, ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶ, ಕರ್ನಾಟಕ, ಕರುನಾಡು, ಶರಣನಾಡು, ಕಬ್ಬಿಗರ ಬೀಡು ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಏಕೀಕರಣದ ಚಿಂತನೆಗೆ ತೊಡಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ನಾಡು ಮತ್ತು ನುಡಿಗಳ ಒಂದುಗೂಡುವಿಕೆಯ ಚಿಂತನಾಕ್ರಮಗಳು ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾದ ವಿಚಾರಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ 'ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ'ದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ನೃಪತುಂಗ ಮೊದಲಿಗನು. ಈತನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧ ಸ್ಥಳವೆನಿಸಿದಂತಹ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಆಂಡಯ್ಯ ಕವಿಯು 'ಕನ್ನಡ ಮೆನಿಪ್ಪಾ ನಾಡು' ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಕೊಡಗು, ಕಾರವಾರ, ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಬನವಾಸಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ, ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪರಿಸರದ ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕುಪಾಧ್ಯಾಯ 'ಕನ್ನಡದ ನಾಡಿ'ನ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನವಂತೂ ಶರಣರ ನಾಡಾಗಿ ಕನ್ನಡತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಹೀಗಾಗಿ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹಾಗೂ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದವು.

ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದೇ ಭಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸರ ನಾಟಕಗಳ ಅನುವಾದದ ಮೂಲಕವೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು 'ಶಾಕುಂತಲ' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಯುಗದ ನಾಂದಿಯನ್ನು ಹಾಡಿದರೆನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರವರ್ತಕರೆನಿಸಿದರು.

ನವೋದಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ಮಾಸ್ತಿವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಕಾಕನಕೋಟೆ, ತಾಳಿಕೋಟೆ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾಡುನುಡಿ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರ 'ಚಿತ್ರಭಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨' ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾಡಿಗಾಗಿ ನಡೆಸಿದಂತಹ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪಿ.ಲಂಕೇಶ್‌ರವರ 'ಸಂಕ್ರಾಂತಿ', ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ 'ತಲೆದಂಡ' ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ನಾಡು-ನುಡಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವುದು ಗಮನೀಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಡು-ನುಡಿ ಕುರಿತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಉಪವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಲಿಖಿತವಾಗಿ ದಾಖಲಿತವಾದವು. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಲವಾರು ನೋಟಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಾಧಾರ ಒದಗಿಸಬಲ್ಲವು. ಜನ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಮಗ್ಗಲುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಬಂದ ನಾಡು-ನುಡಿ ಕುರಿತ ಕಿಚ್ಚಿನ ಪದಗಳನ್ನು ನಾವು ಲಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕತೆಯ ಲಿಖಿತರೂಪವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ನಾವಿದನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಘಟ್ಟದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಕಾರವಾದ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದುಬಂದುದೇ ಇತ್ತೀಚಿನ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಾದುದರಿಂದ, ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರ ಉಗಮವಾದ ನಂತರ ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಬಗೆಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿರುವ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸಣ್ಣ ಝರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಚಿಂತನೆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರವೆನಿಸಿರುವ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ (ಓದು ಪಠ್ಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ರಂಗ ಪಠ್ಯವಾಗಿ) ನಾಡು-ನುಡಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ಬಗೆಯನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಈ ಬಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಹಿನ್ನಲೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರತವಾಗಿ ಸೂತ್ರೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಮೂರು

ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು

ಸಮಕಾಲೀನತೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿತ್ತೋರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಂತಹ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಂದಿನ ಅಗತ್ಯಗಳಾದ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ, ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಥಿರತೆ, ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದಾದ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟಗಳು, ಪರಕೀಯತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಪ್ಲವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆ, ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ನೆಲೆಯ ಮೂಲಕ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಇದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಜೊತೆಗೆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಅಂತ್ಯರದಲ್ಲಿರುವ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹುಡುಕಾಟದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿ ಇವು ಗೋಚರಿಸಿದವು. ಕಂಡುಕೊಂಡ ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಅಂದಿನಿಂದ ಪರಿಹಾರ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿದವು. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದಾದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉನ್ನತೀಕರಣವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸಿದ್ದರು.

ಚಾರಿತ್ರಿಕ-ಪೌರಾಣಿಕ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಇದೊಂದು ಮಾರ್ಗವೆನಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಅದರಲ್ಲಿನ ಭಾವುಕತೆ, ಆಭಾವುಕತೆಗೆ ಜೀವ ತುಂಬಿದ ರೀತಿ, ಅನುಸರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗ ಚಿಂತನೀಯ ಸಂಗತಿಗಳೆನಿಸಿವೆ. ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವ ಅತಿಯೆನಿಸಿದರೂ, ಭಾವನಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಶಕ್ತಿಗಿರುವ ಅಗಾಧತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಮಾರ್ಗಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲುದಾರಿಯ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಸನ್ನಿವೇಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬಗೆಗಿದ್ದ ಅನನ್ಯ ಭಾವ/ಪರಕೀಯತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ಹಾಗೂ ಇವೆರೆಡರ ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಅವರು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚಿತ್ರಣದ ಪರಿಹಾರ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಚಾರ ಮೈದಳೆಯುತ್ತದೆ. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಂತೂ ಈ ವಿಚಾರ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ/ಅಮೂರ್ತವಾಗಿ ಮೂರ್ತಭವಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ವರ್ಣಿಸಲು ಬಾರದ ಆದರೆ ಅನುಭವವೇದ್ಯ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗುವ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿ.ಆರ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. "ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪೌರಾಣಿಕ - ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಥೆಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಅಂತಹ ಪರಿಚಿತ ವಸ್ತುವನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಹಾಗೂ ಓದುಗರನ್ನು ತಲುಪುತ್ತವೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಧುನಿಕ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನಿ ಕಾರ್ಲ್‌ಯೂಂಗ್ ಹೇಳುವಂತೆ ಪುರಾಣ-ದಂತ ಕಥೆಗಳು ಪುನರಾವರ್ತನೆಗೊಳ್ಳುವ ಇಡೀ ಮನುಕುಲದ ವರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಮಾನವನ ಆದಿಮ ಅನುಭವಗಳ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಚಿರಂತನ ಪ್ರತೀಕಗಳ ಮತ್ತು ಸಂಕೇತಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಕೆಲವೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕಾರಣ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು (archetypes) ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಬಂಧ ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳದಾಗಿರಬಹುದು, ಗಂಡ-ಹೆಂಡಿರದಾಗಿರಬಹುದು, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರುಗಳದ್ದಾಗಿರಬಹುದು, ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಮಾಜದ್ದಾಗಿರಬಹುದು.......... ಎರಡನೆಯವಾಗಿ ನಮಗರಿವಾಗದಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಅರ್ಕ(essence) ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಮೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೊಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ."[೧]

ಮೊದಮೊದಲು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಅನೇಕರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದ, ಅನುಕರಣ ಮತ್ತು ರೂಪಾಂತರದಿಂದ ನಾಟಕ ಕೃಷಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರೇರಕ ರೂಪವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಿಂತನೆ ತನ್ನ ಮಹತ್ವದ ಪಾಲನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅನುವಾದ ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿರದೇ ಅದರ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಧೋರಣೆಯಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಚಿಂತಕರ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗಿ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ವೇದಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು ಗಮನೀಯ ಸಂಗತಿ. ನಂತರ ಬಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುವೊಂದನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ಯಾವ ಲೇಖಕನೂ ಇದನ್ನು ಕೇವಲ ಅನುಭವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ನೋಡದೆ, ನಾಡಿಗಾಗಿ, ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ಜೀವ ತೃಣ ಸಮಾನ ಎಂಬಂಥ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ ಎಂದು ಕವಿಗಳು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ನಾಡಿನ, ದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಕಾಳಜಿ ಅಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು.

---

* ೧. ಬಯಲು ರೂಪ - ಪ್ರೊ.ಸಿ.ಆರ್.ರಾಮಚಂದ್ರನ್, ಪುಟ ೧೯೨.

ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆಯನ್ನು ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಪುರಾಣ-ಕತೆಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅನುಭವದ ಅರ್ಕ(essence) ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಮೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೊಂದು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ."[೨]

ಈ ಲೇಖಕರು ವಸ್ತುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರ ವಹಿಸಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಸಂವೇಧನೆಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅತಿಭಾವುಕತೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಇವು ಭಕ್ತಿ ಭಾವವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದವು. ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಳುವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಬರವಣಿಗೆ/ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಜನಗೊಂಡ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯು ರಾಮಸೇತುವೆಗೆ ಅಳಿಲಿನ ಸೇವೆಯಂತೆ ನಾಡು-ನುಡಿ ಸಂರಚನೆಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಲವನ್ನೊದಗಿಸಿವೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ಚಿಂತನೆ ಅಂದಿನ ಅಗತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಎಂಬುದನ್ನು ಹಲವಾರು ನಾಟಕಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರ 'ಚಿತ್ರಭಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨' ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುವಕನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಪರಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗಿದ್ದ ಅವನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಜೊತೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡವನು. ಇದರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆಯದ ಜನರು ಕೂಡ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವಂತಾಯಿತು.

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನು ಬೆಳಸಬೇಕೆ? ಅಥವಾ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ? ಎಂಬ ಗೊಂದಲ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಅಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ವೈಚಾರಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಬಗೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ವೈಭವೀಕರಣದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವರು ಎನಿಸಿದರೂ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಆಕರಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಸಾಹತು ಶಿಕ್ಷಣ ಇರುವಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಬಯಕೆ ಅನೇಕ ಚಿಂತಕರಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕಾಕನಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡುಕುರುಬರು ನಾಡಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೋ, ಬೇಡವೋ ಎಂಬ ತುಮುಲವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕಾಡುಕುರುಬರು ನಗರೀಕರಣಗೊಂಡು

---

* ೨. ನಾಟಕಾಂಕ - ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ಪುಟ ೬೩

ಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸುವ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಹಂತ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಕಾಡು-ಬೂಡು ಸಂಘರ್ಷ ಅಂದಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ.

ಶಾಂತಕವಿಗಳ 'ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೇ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಗೆ, ಕನ್ನಡ-ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಕವಿಗಳು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರ ಮೂಲಕ ನಾಡು-ನುಡಿಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಂತ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಮೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

"ನಮ್ಮದೀ ಭರತ ಭೂಮಿ
ಹೆರವರು ನಂಬದಲೆ ಜಗದೀಶ್ವರನಂ ತಾನೆ"

ಎನ್ನುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿಂತನೆಯ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಐದು ತುಂಡಾದ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಕುರಿತು-

"ಇದು ಮಮ್ಮೈಕನ್ನಡಿ ಕೇಳ್‌ಗೆಳೆಯ
ಇದು ಮದ್ರಾಸರ ಕನ್ನಡಿಯು
ಇದು ಮೈಸೂರುವರಿಡಿಗನ್ನಡಿಮೇಣ್
ಇದು ಕೊಡಗದ ಕನ್ನಡಿ ಕಾಣೈ
ಇದು ಭಾಗ್ಯದ ನಗರದ ಕನ್ನಡಿ ಕೂ
ಡಿದರಿವು ನಿನ್ನಿಡಿ ಕನ್ನಡಿಯು
ಈ ನಿನ್ನ ಇಡಿ ಕನ್ನಡ್ಗಿಯ ಹೆಸರೇನೆಂದರೆ
ಕರ್ನಾಟಕವಿದು!

ಎಂಬ ಶಾಂತಕವಿಗಳು 'ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ವಿಜಯ' ಕೀರ್ತನೆಯ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಗತವೈಭವವನ್ನು ಮರಳಿಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಏಕೀಕರಣದ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಿದ ಕನ್ನಡಿಗರದೇ ಆದ ರೂಪಕ-ಸಂಕೇತಗಳಿಂದ. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಶಾಂತಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ತಾಯಿ 'ಭುವನೇಶ್ವರಿ'ಯನ್ನು ಪಂಚಯಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ. ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಕೆ 'ಮಹೇಶ್ವರಿ', 'ಕೃಪಾಕರೆ' ಹಾಗೂ 'ಶುಭಕರ ಶ್ರೀಕರೆ."[೩]

---

* ೩. ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಡಾ.ಸಿ.ಆರ್. ಗೋವಿಂದರಾಜು, ಪುಟ ೧೧೯

ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಾಟಕಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ವಸ್ತು ವಿಷಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೫ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ನಾಟಕಗಳು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಕುರಿತುದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಮೈಸೂರು ಮುಂತಾದ ಭಾಗಗಳಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಬಹುಭಾಷೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ವಸ್ತು ವಿಷಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಚರಿತ್ರೆಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು.

ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕಣ್ಣ ಎಂಬ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅಂದಿನ (ಹಂಪಿಯ) ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಂಪಿ, ವಿಜಯ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಅವಿದ್ಯಾವಂತ ದೇಶವಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ವೈಚಾರಿಕ ಮನೋಭಾವದ ಕೊರತೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಿಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರನ್ನು ಮತ್ತು ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದ ಲೇಪ ಹಚ್ಚಿ ಅವರು ಜನರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದವು. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಇಂತಹ ಬರವಣಿಗೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹಲವಾರು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ನೆಲೆಯೊಂದರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಅದೇ ರೀತಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕಾರಣಗಳು ಪ್ರೇರಣೆಗಳಾಗಿ ಏಕೀಕರಣದಂತಹ ಚಳವಳಿಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಕಾರಣವಾದವು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಎಂದು ಗೆರೆಕೊರೆಯಲು ಬಾರದಷ್ಟು ಈ ವಿಚಾರ ಮಹತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮಹತ್ವ ಚರ್ಚೆಯ ಅಗತ್ಯ ಕೂಡಾ ಹೌದು. ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬೇಧಿಸಿ ಹೊರಬಂದ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕಗಳಾಗಿರುವುದು ಈ ಸಂದರ್ಭದ ವಿಶೇಷ. ಈ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಆಶಯ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಲವು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಆ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಬಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪೌರಾಣಿಕ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು

ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿಸಿ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಇದೊಂದು ಅನಾಯಸ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿತು. ಎನ್ನಬಹುದಾದರೂ ನಾಡು-ನುಡಿ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಹೇಗೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿವೆ ಎಂದು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಾಳೀಕೋಟೆ, ಕಾಕನಕೋಟೆ, ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕಣ್ಣ, ಗರ್ಭಗುಡಿ, ದಳವಾಯಿ ಎಚ್ಚಮನಾಯಕ, ಚಿತ್ರಭಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨, ಮೂಕಬಲಿ, ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರ 'ಚಿತ್ರಭಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨'

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ 'ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ (ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ) ವಜ್ರಘೋಷದಿಂದ ೧೯೪೨ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರಾರ್ಹ ಇಸವಿಯಾಗಿದೆ. 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' (Do or Die) ಎಂಬ ಕಥೆ ದೇಶಭಕ್ತರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷರ ನಡುವೆ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಪರ್ಯಾಪ್ತ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಎತ್ತುತ್ತದೆ. ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಿದಾನ ಇಹಪರ ಸದ್ಗತಿಯ ಸಾಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹೋರಾಟದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು, ಚಳುವಳಿಗಾರ ವೀರ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಪೋಲಿಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ವಿವರದ ಮೂಲಕ ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರು ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಚಿತ್ರಭಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨' ಎಂಬ ಜೋಡು ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಸಂಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ಯುವಕನ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಚಳುವಳಿ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವಂತಹ ಸಂಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಯುವಕನನ್ನು ಪೋಲಿಸರು ಹುಡುಕುವುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಯುವಕನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುವ ಮನೋಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಯುವಕನು ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಮುದಿ ತಾಯಿ ತನ್ನಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾವಂತೆ ಎಂಬಂತೆ, ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವಾಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಜೊತೆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ತನ್ನ ತಾಯಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ನಮಗೆ ಕೊಡಿ ಎಂದು ಕೇಳಿ ಎನ್ನುವಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಯುವಕನು "ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾ, ತಾಯಿ? ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದಿಂದ ನಿರಸ್ತ್ರರಾಗಿದ್ದು, ಮಕ್ಕಳಾಟಿಕೆಯ ಗಾಳಿ ಕೋವಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎದೆ ನಡುಗುವ ನಮಗೆ ಬೇಡುವುದನ್ನು ಬೇರೆ ಕಲಿಸಬೇಕೆ? ಎಷ್ಟೊ ಸಲ ಅವರ ಮುಂದೆ ಗೋಪಾಳ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಎಂದಲ್ಲ, ಆ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ

ನಮಗೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪಾಲನ್ನಾದರೂ ನೀಡಿ ಎಂದು ಭೀಕ್ಷಾಂದೇಹಿ ಮಾಡಿಯೂ ಆಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿಯೂ ಆಯಿತು. ರಾಮಭೀಮರ ಕಾಲದಿಂದ ನಮ್ಮದಾಗಿದ್ದ ಗೌರವವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿಯೂ ಆಯಿತು, ಯಾಚನಾಂತಂ ಹಿ ಗೌರವಮ್ – ಬಂದ ಬಾರದ ವಿವಿಧ ಪರಿಭವವನ್ನು ಸೋಸಿಯೂ ಆಯಿತು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕೊಳದ ಕೀಲು ಮತ್ತೂ ಮತ್ತೂ ಬಿಗಿಯು ಆಯಿತು”[೪]

ಸ್ವತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪೋಲಿಸರು ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜೈಲಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಯುವಕನಿಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಆಂಗ್ಲಶಾಹಿಯನ್ನು ಉರುಳಿಸಬೇಕು, ಭಾರತವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಗೀಳು ಇವನದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಪೋಲಿಸರಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತಿದ್ದರು ಕೂಡ, ಅವರನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಕೂಡ ನೋಡದಂತೆ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಯುವಕನು, ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವನು.

“ಹಿಂದಿನ ಮಾತು ಹೇಗೂ ಇರಲಿ, ಇಂದಿಗೆ ೨೨ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮಹಾತ್ಮರು ‘ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸ್ವರಾಜ್ಯ’ ಎಂದು ಕೂಗಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರೂ, ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿದಾಗ ಆ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನು ಹಾಕಿ, ಕವುದಿಯನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲಕ್ಕೆ ಎಳಕೊಂಡು ಮತ್ತೂ ನಿದ್ದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಷ್ಟರ ವಜ್ರಶುಂಠರಾದ ನಾವು ಹೊರಬಿಗರ ಕೊರಡೆಗಳಿಂದ ನೊಂದೆವಾದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಯೇವೇ ಅವ್ವಾ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅಂಜಿದಾತ ಈಸಲುಂಟೇ? ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ ಅಂಜುವವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರರಾಗಲುಂಟೆ?”[೫] ಎಂದು ತಲೆ ಹೊಕ್ಕು, ಅದರ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಮಿದುಳು ಬಿಸಿಯಾಗಿ, ಆತನೇ ಅಲ್ಲ, ಆ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಆ ಬಗೆಯ ಆವೇಶ ತಲೆಗೇರಿದಾಗ, ತಾವು ಎಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ, ಏನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಮರೆತು ಅತಿ ಉದ್ರೇಕಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಆಂಗ್ಲ ಪೋಲಿಸರು ಬಂದುಹೋದರು ಎಂದು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಗೃಹಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತೆಂದು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವನು.

“ರಾಜ ಮುಕುಟ, ರಾಜದಂಡ ಧರಣಿಗುರುಳಿ ಬೀಳಲಿ!
ಸ್ವತಂತ್ರದೆ, ಸಮಾನತೆ, ಸೋದರಂತೆ ಸದಾ ಬಾಳಲಿ!
ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವೊಂದು ಜನತೆ

---

* ೪. ಚಿತ್ರಬಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨ – ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಪುಟ ೮೬.
* ೫. ಚಿತ್ರಬಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨ – ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಪುಟ ೮೮.

ಒಂದು ದೇವರೊಂದು ಮನತೆ

ಧರ್ಮ ಬಿಡದೆ ನಡೆವ ಘನತೆ-

ಎಂದಿಗೆಮ್ಮದಾಗಲಿ!

ಭಾರತ ಯಶಃ ಪತಾಕೆ-ಚೂಣಿಯೊಳಗೆ

ಭಾರತದ ಪತಾಕೆ ಜಗದ ಚೂಣಿಯೊಳಗೆ ಸಾಗಲಿ."[೬]

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಎಷ್ಟು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆನ್ನುವುದು ಈ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪೋಲಿಸರು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಮನೆ ಮೈಲಿಗೆ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಗೃಹಶಾಂತಿ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಯುವಕ ಪೋಲಿಸರಿಗೆ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಡಾ-ಸಿ.ವೀರಣ್ಣನವರ -'ದಳವಾಯಿ ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ'

ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ನೋಡಲು ೧೬೧೪ರಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿ ಬ್ಯಾರಡಸ್ ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೋಸಮಾಡಿದ ಜಗರಾಯನ ವಿರುದ್ಧ ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ ಕೊನೆಗೆ ಜಯಗಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕನು ನಡೆಸಿದ ರಾಜಕೀಯ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಚತುರ ರಣನೀತಿಗಳಿಂದ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡ ಹೋರಾಟಗಾರ.

ವಿಜಯನಗರ ಅರಸನಾದ ವೆಂಕಟ ರಾಜನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ದಳವಾಯಿ/ ಮಾಮನಾದ ಜಯರಾಮನ ಮಾತಿನ ಮೇರೆಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಮಗುವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಗನೆಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವನು. ಆ ಮಗು ಜಗರಾಯನ ಮಗನೆಂಬ ಅನುಮಾನ ರಾಜನಿಗೆ ಬಂತು. ರಾಜ್ಯ ಬೇರೋಬ್ಬರ ಸೊತ್ತಾಗಬಾರದು, ತಮ್ಮ ವಂಶದ ಕುಡಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮಗನಾದ ರಂಗನನ್ನು ಅರಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಜಗರಾಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಾದ ತಿಮ್ಮನಾಯಕ, ಮಾಕರಾಯ ರಂಗರಾಜನನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಹಾಕಿ ಜಗರಾಯನ ಮಗನನ್ನು ಅರಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವರು. ಈ ದ್ರೋಹವನ್ನು ಸಹಿಸದ ದಳವಾಯಿ ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನಿ ಓಬಳೇಶ ರಂಗರಾಜನ ಕಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಿಂದ ಹೊರತಂದು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ

---

* ೬. ಚಿತ್ರಬಾನು ಅಥವಾ ೧೯೪೨ - ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಪುಟ ೯೫

ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವರು ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ ರಾಜನನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಜಗರಾಯನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ರಂಗರಾಜನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಹೋದಾಗ ರಂಗರಾಜರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರು ಆತ್ಮಹತ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ ಜಗರಾಯನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಗರಾಯನು ಸೋಲುವನು. ಅರಸನು ಇವರಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗುವನು. ಕೊನೆಗೆ ರಂಗರಾಜನ ಮಗನಾದ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವಳು.

ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ 'ಗರ್ಭಗುಡಿ'

ಧರ್ಮದ ಅವನತಿಯನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಸುವ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಕಾಶ್ಯಪ ಋಷಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದಂತಹ ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ವಾಸ್ತವ ಮಾದರಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿ 'ಗರ್ಭಗುಡಿ'ಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ, ಪುರಾಣ ಕಾಲದ ಕಾಶ್ಯಪ ಋಷಿಯ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ದಂತಕತೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ವಸ್ತುರಚನೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೆನಿಸಿದರೂ ಪುರೋಹಿತರ, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಸ್ವಾರ್ಥ ಕಪಟಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಲು ಈ ನಾಟಕ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅವನತಿ, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಲೋಭ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಶೋಷಣೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಸಾವಯವ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದು ಉತ್ಕಟವಾಗಿದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರವಾದ ಕಾಶ್ಯಪ ಋಷಿಯ ಪಾತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಾತಿರೇಕದ ಸ್ಪರ್ಶವಿದೆಯಾದರೂ ಈ ಪಾತ್ರಕ್ಕಿರುವ ಪೌರಾಣಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯಿಂದಾಗಿ ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವದಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ನಾಟಕದ ಕ್ರಿಯೆ ಸವೇಗವಾಗಿದ್ದು ಕಾಸ್ಯಪನು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬೇಧಿಸುವ ಕೊನೆಯ ಅಂಕ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಸಮಾಜದ ಅವನತಿಯನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಾಕ್ಷಿ ಮಾಣೇಶರಂತಹ ಸಾಮಾನ್ಯ ಷಂಢರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಭಾನುಕೋಟಿ ಆಚಾರ್ಯನಂತಹ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ, ಸ್ವಾಮಿರಾಯನಂತಹ ಮಠಾಧಿಪತಿಯವರೆಗೆ ಶೋಷಣೆಯ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು, ಹಂತಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಉತ್ಕಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜನರ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ ಅಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಲೌಕಿಕರು, ಕ್ರೂರ ಶೋಷಣೆಗೆ ತುತ್ತಾದ ಹೊಲೆಯರು, ಸಮಾಜದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖವಾಗಿದ್ದು, ಹಣದ ಆಸೆಗಾಗಿ ಅವರ ಉದ್ಧಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಶಾವಾದವಿದೆ. ಹಣದ ಆಸೆಗಾಗಿ ಅನಾಥ ಬಂಧುವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕಾಶ್ಯಪ ಋಷಿ ಪುರಾಣ ಕಾಲದವನಂತಿದ್ದರೂ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರವಾದಿಯಂತೆ ಗೋಚರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಮಠಾಧಿಪತಿ, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ

ಗುಪ್ತ ನಿಧಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅನಾಥ ಬಂಧುವಿನ ಗರ್ಭಗುಡಿಯನ್ನು ಸರ್ವರಿಗೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ "ತಾಳೀಕೋಟೆ"

ಈ ನಾಟಕ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಾಳೀಕೋಟೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ಪತನ ಯಾವ ರೀತಿ ಆಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸೇಡು ಇದರ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನಜೀವನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕ ಕೇವಲ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂತಹ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವಂತಹ ಸರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸೇಡಿನಿಂದ ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ನಾಶವಾಗಿದೆ. ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವಂತಹ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ನಾಟಕ ಅರ್ಧ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಕತೆಯೊಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಬಂದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಭಾವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಸ್ತಿಯವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ 'ತಾಳೀಕೋಟೆ' ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಚಾರವಂತರಾದ ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ನಾಡಿನ ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಾ ಜನರಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟರು. ರಾಜ್ಯಗಳು ದುರ್ದೆಸೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಲು, ರಾಜರ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿನ ಆಕ್ರಮಣಕಾರೀ ಶಕ್ತಿಗಳು ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾದವು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮುಸ್ಲಿಂ ಸರದಾರನ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತದಿಂದ ತಾಳೀಕೋಟೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮರಾಯ ಸತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ವಿನಾಶವಾಯಿತ್ತೆಂಬುದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ. ಈ ಅಪಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ದುರಂತ ವಿಷಯದ ಪರಿಣಾಮ ನಾಟಕದ ವಸ್ತುವಾಗದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ರಾಮರಾಯನ ಪ್ರಣಯ ಜೀವನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಟಕ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ

ಕೊನೆಯ ಅರಸ ರಾಮರಾಯನ ಒಂದು ಪ್ರೇಮಪ್ರಕರಣ ಈ ನಾಟಕದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ರಾಮರಾಯನ ಪತನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಸೇಡಿನಿಂದ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಸಮಾನದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸೇಡು ತಾಳೀಕೋಟೆ ಯುದ್ಧದ ದುರಂತದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿರುವಂತೆ ರಾಮರಾಯನ ಇಬ್ಬರು ಹಿರಿಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ರಕ್ಕಸತಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಶತೃ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡಿ, ಗೋಲ್ಕೊಂಡಾ ಸುಲ್ತಾನನೇ ರಾಮರಾಯನ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ರಾಮರಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರುವ ಮೊದಲೇ ರಾಜನಿಷ್ಠನಾದ ಇಮಾಂಷಾನ ಮಗಳು ಆಯೇಷಾ ಎಂಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ, ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರಿದ ನಂತರ ಮದುವೆಯಾಗುವುದಾಗಿ ಭಾಷೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಸಮಾನ ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಆ ವೇಳೆಗೆ ದೊರೆ ಸತ್ತು ರಾಮರಾಯನೇ ರಾಜನಾಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಆಯೇಷಾಳನ್ನು ಕಾಣಲೂ ಅವಕಾಶ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ರಾಜ ತನ್ನ ಕೈ ಬಿಟ್ಟನೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ತಂದೆಯು ನಿರಾಶನಾಗಿ ಸತ್ತಮೇಲೆ, ಅವಳು ಉಸಮಾನನ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಮರೆಯಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಳೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ರಾಜ ದುಃಖಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳು ಅವಳ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಾಮರಾಯ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ದಿನ ಉಸಮಾನನ ಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಆಯೇಷಾ ರಾಜನ ಅರಮನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಫಲವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಗಂಡು ಕೂಸಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳನ್ನು ಇರುವಂತೆ ರಾಜ ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ಆಯೇಷಾ ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ ತನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ತಾನು ಅಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಗುವನ್ನು ಸಾಕಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಾತುಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಆ ಮಗು "ಗೌರಿ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ದೀಪವನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಶಾರದಾಂಬೆಯ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ತಗುಲಿಸಿಬಿಟ್ಟ, ಬಟ್ಟೆಗಳು ಉರಿಯುತ್ತಿವೆ."[೭] ಎಂಬ ವಿಷಯ ದಾಸಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ಅನಿಷ್ಟದ ಸೂಚಕದಂತೆ ಈ ಘಟನೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ಒಳಗಿನ ಅಂತರ್ಯವನ್ನರಿಯದೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಮಗುವನ್ನು ಸಲಹಲು

---

* ೭. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಟಿ.ಎನ್.ರಮಾಮಣಿ ಪುಟ ೬೨.

ಮುಂದಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಯೇಷಾ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ತನ್ನ ಕೂಸಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ನೀಡಲು ಅವನು ಇಚ್ಛೈಸಿದರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಡ್ಡಿಮಾಡುವರೆಂಬ ಭಯ ಅವನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ.

ರಾಮರಾಯ-ಆಯೇಷಾಳರ ಭೇಟಿ ನಂತರ, ರಾಮರಾಯನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಸತ್ತು, ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮರಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೇರುತ್ತಾನೆ. ಆಯೇಷಾಳನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಆಯೇಷಾ ಬಾವಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳೆಂದೂ, ಅವಳ ಮೇಲೆ ಜೀವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬನೇ ತಾತ ಆ ಕೊರಗಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ತನೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ರಾಮರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಭಗ್ನ ಪ್ರೇಮಿ ಉಸಮಾನ, ಆಯೇಷಾ ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದಾಗ, ತನ್ನ ಸೇಡನ್ನು ರಾಮರಾಯನ ಪತನಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂರ ವಿರಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗುತ್ತದೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ "ಕಾಕನಕೋಟೆ"

ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಕಾಡುಕುರುಬರ ಜನಜೀವನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಕುರುಬರ ಮತ್ತು ನಾಡ ಕುರುಬರ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಾಡ ಕುರುಬರನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಡು ಕುರುಬರು ಕೂಡ ಹೊಸದನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಸಂಘರ್ಷ ಆ ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಸಂಘರ್ಷ ಎನ್ನುವುದು ಎರಡು ಜಾತಿಗಳ ನಡುವೆ, ಎರಡು ಧರ್ಮಗಳ ನಡುವೆ, ಎರಡು ದೇಶಗಳ ನಡುವೆಯೂ ನಡೆಯಬಹುದು. ಅದು ಕೇವಲ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ಬರೆದಿರುವ ಈ ನಾಟಕ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಕಾಡು ಕುರುಬರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಲೇಖಕರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರೊಬ್ಬನೇ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲಾ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಘಟನೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೆಗ್ಗಡೆದೇವನ ಕೋಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಕನಕೋಟೆ ಕಾಡು ಈಗಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕಾಡುಕುರುಬರ ಮತ್ತು ನಾಡಕುರುಬರ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಕರಣಿಕರಂಥ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ದಾಳಗಳನ್ನುರುಳಿಸಿದಾಗ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಅಪಾಯಕಾರಿ ಘಟ್ಟವನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆಂಬ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಆಪತ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ರಾಜರೊಬ್ಬರನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದ ಕಾಡು ಕುರುಬನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಆತನ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರೇ ಬಂದೊದಗುವುದು ಈ ನಾಟಕದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಕಾಡು ಬಿಟ್ಟು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾಚನ ಪುನರಾಗಮನದಲ್ಲೇ ಬೂಡಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಭಾವಗಳ ಘರ್ಷಣೆಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಹೆಗ್ಗಡೆ ಅರಸರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಪಾಲನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಊರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಆ ಕಾಡು ಕುರುಬರ ನಾಯಕ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಅಡ್ಡ ಬಂದ ಕಾಕನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಹುನ್ನಾರ, ಅವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಮಾಡಿದ ಕಾಕನ ಸಾಹಸ, ರಣಧೀರನ ಆಗಮನದಿದ ಕಾಚನೇ ಬೂಡಿನ ಕಾಕನಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮುಖ್ಯವಾದರೆ, ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಸೆರೆಯಾದ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಮಗ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾಚನ ಮಗಳು ಮೊಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಯೂ ಸೇರಿ ಇಡೀ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನ ಪರಿಸರ ಸಹಜವಾಗಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರೌಢ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಕಾಕನನ್ನು ಬೂಡಿನವರು ತಮ್ಮ ನಾಯಕನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ನಗರೀಕರಣವನ್ನು ಅಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ತೊಗಲು ಉಡುತ್ತಿದ್ದವರು, ಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟರು. ಅರಸನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೆಗ್ಗಡೆ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದುದನ್ನು ತರಲಾರದ ಬೂಡ ಮಂದಿ, ಹೆಗ್ಗಡೆಯನ್ನು ಬದಿಗೆ ಸರಿಸಿ ಅರಸನ ಮೊರೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಕಾಕನಾದ ಕಾಚ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕಾಕ-ಕಾಚ ಹೆಸರಿನ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಗೊಂದಲ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ತನ್ನ ದೊರೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಒತ್ತಡವನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದರ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಬೂಡನ್ನು ಪಾರು ಮಾಡಿ ಅರಸನತ್ತ ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಕಾಕನ ಪ್ರಯತ್ನ, ಕಾಕನ ಮಗಳು ಮೊಲ್ಲೆ ಹೆಗ್ಗಡೆಯ ಮಗ ಚಿಕ್ಕಯ್ಯರ, ಪ್ರಣಯದಿಂದ ಹೊಸ ಹಾದಿ ಹಿಡಯುತ್ತದೆ. ಸ್ವತಹ ರಣಧೀರನೇ ನಿಂತು ಮಾಡಿಸಿದ ಈ ಮದುವೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಕಾಡುಕುರುಬರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾದ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಕನ ಆಸೆಯಂತೆ ಮೊಲ್ಲೆಯನ್ನು ರಣಧೀರನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರೇ ಬೂಡಿನ ಕಥೆ ಅನಾಥವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಚಿಕ್ಕಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮೊಲ್ಲೆಯರ ಬಾಂಧವ್ಯ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಾಡು ನಾಡುಗಳ ಸಂಪರ್ಷವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

"ತೊಗಟೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು. ತೊಗಲು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು. ಕಂಬಳಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು."[೮] ಎಂಬ ಮಾವನ ಮಾತುಗಳು ಬೂಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪಲ್ಲಟದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಚಿತ್ರಣ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕಾಚ ಬೂಡಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ದೇವರ ಗುಡ್ಡ ಅರ್ಥಾತ್ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಕಾಡು ಕುರುಬರ ಪುರಾಣ ಪುರುಷನಾದ, ಕಾಡನ್ನು ಕಡಿದು ಬೂಡನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕರಿಹೈದನ ಪ್ರತಿರೂಪ.

---

* ೮. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಟಿ.ಎನ್.ರಮಾಮಣಿ ಪುಟ ೭೯.

ಕರಿಹೈದನ ಹಾಡಿನಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ನಾಟಕ ಬೂಡಿನ ಅರೋಣದಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ನೇಸರ ನೋಡು' ಹಾಡು ಕಾಡನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಮುಡಿಗೆ ನೇಸರನವನ್ನು ಮುಡಿಸಿದಂತೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.

"ನೇಸರ ನೋಡು ನೇಸರ ನೋಡು
ಮೂಡಲಿ ಬೈಲಿಂದ ಮೇಲಕೆ ಹಾರಿ
ದೂರದ ಮಲೆಯ ತಲೆಯನು ಏರಿ
ದೂರದ ತಗ್ಗಿಂದ ಬಾನಿಗೆ ಚಿಗಿದು
ಮಲೆಗಳ ತಲೆಯನು ಮೆಟ್ಟಿ ತೆಗೆದು
ಹೊರಟಿತು ಇರುಳು ಬೆಳಕಿನ ಬೂಡು
ತೆರೆಯಿತು ನೋಡು ಬೆಳಗಿತು ನಾಡು
ಬಣ್ಣವೇನೋ ಇದು ಪರಿಪರಿಯಾ
ಮದೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕಡಿದರೋ ಮರಿಯಾ
ನೇಸರ ನೋಡು ನೇಸರ ನೋಡು"*

ಮುಂದೆ ರಣಧೀರನ ವೈಭವದ ಹಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಅರಿವು ಮಾವನೊಬ್ಬನಿಗೇ ಇದ್ದುದು ನಿಸರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳಾದ ಈ ಜನರ ಜೀವನ ಸಂತೋಷ ಅವರ ಮೂಲ ಪುರುಷನಾದ ಕರಿಹೈದನ ಕಥನ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಹಜವಾಗಿ ನಾಟಕ ಮೂಡಿವೆ. ಕಾಕನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವೆಂದು ರಣಧೀರನು ಅವನನ್ನು ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತು ಜನರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ಕಾಕನಕೋಟೆಯ ನಾಟಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಡು ಕುರುಬರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಂಘರ್ಷದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕಾಡುಕುರುಬರ ಸಮುದಾಯಲ್ಲುಂಟಾದ ಬದಲಾವಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕಂಟಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಅವರ ಇಚ್ಛೇ ಇವೆರೆಡರ ನಡುವಿನ ಹೋರಾಟವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಪುರಂದರದಾಸ'

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ದಾಸ ಜಿಪುಣ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಯಾವ ರೀತಿ ಹರಿದಾಸನಾಗಿ ಬದಲಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಲ್ಲಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಜನಜೀವನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜನರ ನಡವಳಿಕೆ, ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ವಸ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಪ್ಲವಗಳನ್ನು, ಸರಿಪಡಿಸುವ ಸುಧಾರಣಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಸಮಾಜಮುಖಿ

---

* ೯. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಟಿ.ಎನ್.ರಮಾಮಣಿ ಪುಟ ೮೨

ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಯತ್ನಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪುರಂದರದಾಸರು. ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜನರ ಡಂಭಾಚಾರವನ್ನು ವ್ಯಂಗ-ವಿಡಂಬನೆಗಳಿಂದ ಹಾಡಿ ಅವರ ಅರೆ-ಕೊರೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವರು ೧೫-೧೬ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಿದ್ದ ಅನ್ಯರ ಆಕ್ರಮಣದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಇವರು ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ಬಗೆ ಒಂದು ಕಡೆಯಾದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಜಯನಗರ ಪರಿಸರವನ್ನು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಲೇಖಕರ ಆಸೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯೊಂದಿಗೆ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವ ಈ ನಾಟಕದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗುವುದು.

ನಾಟಕಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ನಡುವೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನೈತಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಏಕಮತದ ತಳಹದಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಸಂಪರ್ಕ ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹುಡಕಬೇಕಾಯಿತು. ಮಧ್ಯಮವರ್ಗದ ಜೀವನ ವಿವರಗಳೇ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ನೆರವಾದವು. ನಾಟಕ ಲೌಕಿಕವಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶಗಳ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ನಾಟಕದ ವಸ್ತುಗಳೂ ಇತಿಹಾಸ. ಪುರಾಣದ ವಸ್ತುಗಳಾದ್ದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲು ನಾಟಕಕಾರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು.

ವಿಜಯ ದಾಸರು ನೀಡಿರುವ ಮೂಲಕಥೆಯನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣೆಯಲು ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾಚಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ತನ್ನ ಮಗನ ಮುಂಜಿ ಸಲುವಾಗಿ ನಾಯಕನ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ಒಂದು ಸವಕಲು ನಾಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವನು. ಅದೇ ಮುದುಕ ನಾಯಕನ ಹೆಂಡತಿ ಸರಸ್ವತಿ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನದಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ತೌರಿನ ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ದಾನಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕಡಗವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದಾಗ ಗಂಡನಿಂದ ಬೈಸಿಕೊಂಡ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುದುಕ ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಾಯಕನ ಅಂಗಡಿಗೆ ಮಾರಲು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ನಾಯಕ ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯದೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದಾಗ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪು ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಯಕ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಆತುರದಿಂದ ಹೊರಟಾಗ ಅವನಿಂದ ಮೂಗುತಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಪಡೆದು ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಓಡುತ್ತಾನೆ. ನಾಯಕನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬೈಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾಯಕನ ತಂಗಿ ತುಳಜಾಬಾಯಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮೂಗುತಿ ಕೊಟ್ಟು ಸರಸ್ವತಿಬಾಯಿಗೆ ತಲುಪಿಸಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ದಾಸರ ತಂಗಿ ಹಾಗೂ ಮನೆ ಅಳಿಯನ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹೊಸದಾಗಿ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟಿನ ತುದಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಾಯಕನಿಗೆ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮೂಗುತಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ

ಕೈ ಸೇರಿರುವುದು ಪವಾಡವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಲೇಖಕರು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬದಲಾವಣೆ ಅಂದಿನ ವೈಚಾರಿಕ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಹೆಂಡತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮೂಗುತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಲೇ, ನಾಯಕ 'ಕೀಟ ಆಗಿದ್ದೋನು ಹೀಗೆ ಹರಿದಾಸ ಭೃಂಗ ಆದೆ' ಎಂದು ನಾಯಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಹೇಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾಯಕನ ವಂಶ ಹರಿದಾಸ ವಂಶವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಯಿಂದಲೇ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಾತ್ರ, ಸನ್ನಿವೇಶ, ವಾತಾವರಣ ಎಲ್ಲವನ್ನು ವಾಸ್ತವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜಿಪುಣನಾಗಿದ್ದ ನಾಯಕ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ತಾಳುವುದು ಸರಸ್ವತಿಬಾಯಿಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಎಂದು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜೆ.ಬಿ.ಜೋಷಿಯವರ – 'ಮೂಕಬಲಿ'

ಮೂಕಬಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಸಮಗ್ರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬವು ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾದರೂ ಇಡೀ ಹಳ್ಳಿಯ ಬದುಕು ಅಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅನನ್ಯವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಈ ನಾಟಕ ಅಪೂರ್ವ ಮಾದರಿಗೆ ಸೇರುವಂತದ್ದಾಗಿದೆ.

ಮೂಕಬಲಿಯೂ ನಾಗರಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಹಾಲಹಳ್ಳಿಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಮಾಜದ ದುಷ್ಟ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಂತಿದ್ದು ಇವೆರಡರ ಸಂಘರ್ಷವೇ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಹೊಳೆಯ ಆಚೆ, ಈಚೆಯಿದ್ದಂತಹ ಎರಡು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೋರಾಟ ಮಣ್ಣಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಹಾಲಳ್ಳಿ ತನ್ನ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರೆ, ನಾಗರಕೋಟೆ ಅದನ್ನು ಕಬಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಲಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಊರ ತೋಟವಾಗಲೀ, ನಿಂಗವ್ವನ ಹೊಲವಾಗಲೀ ಕೇವಲ ಆಸ್ತಿಯಾಗದೇ, ಅದು ಊರ ಅಭಿಮಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರು ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆಲಕ್ಕೂ ಗ್ರಾಮೀಣರಿಗೂ ಇರುವ ರಕ್ತ ಸಂಬಂಧ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳ ಜೀವಂತ ಸಂಬಂಧವೆನ್ನುವಂತೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣತೊಡಗುತ್ತದೆ.

"ಹದಿನಾರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಾಗೆ ಹದಿನೈದು ಮಂದಿ ರಕ್ತಾ ಉಣಿಸೀನಿ ಆ ಭೂಮಿ ತಾಯಿಗೆ......... ಹಾಂಗ ಬಂದ್ಯೆತೇ ಅದೂ? ಈಗ ಬೇಕಂದರ ಮತ್ತೆ ರಕ್ತ ಹರಿಸಾರ ತಯಾರದೀನಿ"[೧೦] ಎಂಬ ರುದ್ರಪ್ಪನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲವನ್ನು ಕುರಿತ ರೈತನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು

---

* ೧೦. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ – ಕೆ.ಮರುಳಸಿದ್ಧಪ್ಪ, ಪುಟ ೨೪೨.

ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ತೋಟದ ಸಲುವಾಗಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಆಹುತಿಯೂ ಆಗಿ ಬಿಡುವುದು ವಿಧಿಯ ಲೀಲೆಯಂತಿದೆ. ರಾಮಣ್ಣನ ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಗಂಡುಮಗು, ಊರಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದ ಆತನ ತೋಟ, ನಿಂಗವ್ವನ ಹೊಲ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಕಬಳಿಸಲು ನಾಗರಕೋಟೆ ದೃಷ್ಟಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಹೊರಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಹಾಲಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಂಗಡಿಗರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ದುರಂತದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಾ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಮೂಲವಂತೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಸು, ನಾಗರಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದಂತಹ ಸುಶೀಲೆ, ಊರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ರಾಮಣ್ಣ, ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ರಿಪೇರಿ ಶೀನಪ್ಪ, ಊರ ತೋಟಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಹದಿನಾರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟ ರುದ್ರಪ್ಪ ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದು ನಾಟಕದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಮೋಸ, ವಂಚನೆ, ಕಪಟ, ಕ್ರೌರ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯದ ಮುಗ್ಧ ಹಳ್ಳಿಯೊಂದು ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಹಾಲಹಳ್ಳಿ ಬದುಕೇ ಮೂಕಬಲಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಲಹಳ್ಳಿಯು ಮರೆಯಾದ ಗತಕಾಲದ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಗರಕೋಟೆ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಲಹಳ್ಳಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದ ವಾತಾವರಣದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಾಟಕ ಕೇಂದ್ರ ಪಾತ್ರದಂತಿರುವ ರಾಮಣ್ಣ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಲುಂಡು ಮನೆಗೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ತನ್ನ ವಂಶದ ಕುಡಿ ನಾಶಹೋದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಕೂಸಿನ ಸಾವಿನೊಂದಿಗೆ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಬೇಕಲ ರಾಮನಾಯಕರ – 'ಕೇತುಭಂಗ'

ಕೇತುಭಂಗ ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಧ್ವಜದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವಂತಹ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾದ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕಾಯುವ ಕೆಲಸ ಸೇನೆಯ ಸುಭೇದಾರನಿಗೆ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಒತ್ತೆಯಿಟ್ಟಾದರೂ ಧ್ವಜವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಧ್ವಜಕ್ಕೇನಾದರೂ ಅಪರಾಧವಾದರೆ ಅವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹುದೇ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಈ ಕೇತುಭಂಗ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮಯ್ಯ ಎಂಬ ಸುಬೇದಾರನು ಕೆಳದಿಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನ ಶತೃವಾದ ಸರಜಾ ನಾಯಕನು ಇವನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಂಚುಹೂಡಿ ಮಲ್ಲಿ ಎಂಬ

ಸೇವಕಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಧರ್ಮಯ್ಯನನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯಾದ ಚೆನ್ನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಹೋದ ನಂತರ ಸರಜಾ ನಾಯಕ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಚೆನ್ನಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಈ ನೀಚ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಸಹಿಸಲಾರದ ಕೋಪದಿಂದ ಭಾವುಟವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಸೀಳಿ ಹರಿದು ಬಿಸಾಡುವನು. ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದ ಮಲ್ಲಿ "ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ! ಎಂತ ಕೆಲ್ಸವಿದು ನಾಯಕ್ರೇ? ಅದರ ಮೇಲಿನ್ ಸಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡ ತಾಯ್ ಮೇಲೆ ತೀರ್ಸ್ಬೋದಾ? ವಿಜಯ ಧ್ವಜವನ್ನು ಹರ್‍ಯೋದಾ? ತಾಯ ಸೆರಗನ್ನು ಸೀಳೋದಾ? ಸುಡಿ ನಿಮ್ಮ ರಾವುತಗಿರಿ! ದೋಜವನ್ನು ಕಾಯ್ಬೇಕಾದ ನೀವೇ ಅದನ್ನು ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಅದ್ದೋದೇ? ಸಾರ್ಥಕವಾಯ್ತು ನಿಮ್ಮ ಜನ! ನೀವಿಂತ ಹೇಡಿ, ದ್ರೋಹಿ ಅಂತ ಗೊರ್ತಿರಲಿಲ್ಲ."[೧೧] ಎಂದು ನಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಧ್ವಜದ ಮೇಲಿನ ಗೌರವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಳು. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಜಾ ನಾಯಕ "ಸಾಕು ಸಾಕೆ! ಸುಮ್ಮನಿರೇ ಗೌಡಿ! ಕನ್ನಡ ತಾಯಿ, ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟ ಅಂತ ನೀನೂ ಅಳುತ್ತಿ ಯಾಕೆ? ಸಂಬಳ ತಿನ್ನುವ ಸುಭೆದಾರನ ಧ್ವಜ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲೇ ಕಂಡಾಯಿತಲ್ಲ! ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆಯೇ! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸ್ವಾರ್ಥ! ಕನ್ನಡ ಕನ್ನಡ ಅಂತ ಕೂಗುವುದೆಲ್ಲ ಬರಿಯ ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟು! ಬಾವುಟ ಬಾವುಟಯೆಂತ ನಿನ್ನಂಥವಳು ತಲೆ ಬಡಿದುಕೊಂಡು ಅತ್ತರೆ ಯಾರು ಕೇಳುತ್ತಾರೇ ಹುಚ್ಚಿ! ನಾಡು ಗಡಿ ನುಡಿ ಗುಡೆಯಲ್ಲ ಬರಿಯ ಬುಡ ಬುಡುಕೆ"[೧೨] ಎಂದು ಅಸಡ್ಡೆಯಾಗಿ ಮಾತಾಡಿ ಅವಳ ಬಾಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವನು. ಧ್ವಜ ನಾಶವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಯ್ಯನನ್ನು ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ತೀರ್ಮಾನಿಸುವರು. ಆದರೆ ರಾಜ ಮಾತ್ರ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಧ್ವಜ ನಾಶಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ದ್ರೋಹಿ ಯಾರು ಎಂಬುವುದನ್ನು ಅರಿತ ರಾಜ ಸರಜಾ ನಾಯಕನಿಗೆ ಶಿರಚ್ಛೇದನೆಯ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೇ ಸಮಾಜದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಬೆರೆಸಿಕೊಂಡು ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

---

* ೧೧. ಕೇತುಭಂಗ – ಬೇಕಲ ರಾಮನಾಯಕ, ಪುಟ ೩೪೭.

* ೧೨. ಕೇತುಭಂಗ – ಬೇಕಲ ರಾಮನಾಯಕ, ಪುಟ ೩೫೩.

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ಸಮಕಾಲೀನತೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ನಾಲ್ಕು

ಸಮಕಾಲೀನತೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ಬಗೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು ಸಮಕಾಲೀನತೆ ಇಲ್ಲವೇ ಸಮಕಾಲೀನತೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳು ದುಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕ್ರಮ ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ನಾಡು ನುಡಿ ಕುರಿತ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಅಂದಿನ ಜನರ ಆಚಾರ–ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಪಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನಂತರದ ಕನಸುಗಳ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ವಸ್ತು ವಿಷಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಕಾಲೀನದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹುಡುಕಾಟ ಕಾಣದೇ ಹೋದರೂ ಕೂಡ, ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು, ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಅರಿಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮ ತುಂಬ ಸವಾಲಾಗಿರುವ ವಿಷಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಡು–ನುಡಿ ಕುರಿತ ವೈಭವಕ್ಕಿಂತ ಸಮಕಾಲೀನ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಮೂಲಕ ಆ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಉಳಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ, ಕೇವಲ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿರದೆ ಅದೊಂದು ಬಗೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ/ಪರಂಪರೆಯ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲವೇ ಅದರ ಸತ್ವವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಒಂದಾದರೆ, ಹಲವಾರು ಸಂಘರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜನರ (ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈಚಾರಿಕತೆ, ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿರುವ) ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿದ್ದಿ ತೀಡಿ ರೂಪಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕೂಡ ಸಮಕಾಲೀನತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ನಾಡು–ನುಡಿ ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಗಳ ಮುಂದುವರಿದ ಇಲ್ಲವೇ ಸುಧಾರಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಭೂತ–ಭವಿಷ್ಯತಗಳ ಕೊಂಡಿಯಾಗಿ ಇದು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಪರಂಪರೆ ಬಿಡದೇ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವಿಶಾಲ ಮನೋಭಾವ ಅಡಗಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರ ಅಂದಿನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ನಾಡು–ನುಡಿ ಕಟ್ಟುವಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಭಾಗವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಕವಿಗಳು ಆರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಸಮಕಾಲೀನ ಜೀವನದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಭಗ್ನಗೊಂಡ ಕನಸುಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಹೋರಾಡಿದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಗೆ, ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆ ಮುಂತಾದ ನಿರೂಪಣಾ ತಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ನಾಟಕ ಹೊರಬರಬೇಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವಂತಿಕೆ, ಪ್ರೇರಣೆ, ಭಾವನೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತಿತ್ತು.

ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನತೆಯ ಧ್ವನಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಾಟಕಕಾರರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್, ಗಂಡುಗೊಡಲಿ, ಶೋಕಚಕ್ರ, ದುರ್ಗಮ, ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೂರ್ತ ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ನಾಟಕೀಕರಣದ ಪ್ರಯತ್ನವಿದೆ.

ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಟಕಕಾರರು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು ಸಮಕಾಲೀನವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಿದೆ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವ ಈ ನಾಟಕ ಪಾತ್ರ ರಚನೆಗಿಂತ ಸನ್ನಿವೇಶ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನುಸ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ವಿಡಂಬನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಂದು ಭಗ್ನಗೊಂಡ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಡಿನ ಅಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಚಳುವಳಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಇಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದರು. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೊ ಅಥವಾ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೋ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಕೃತಿ ಎಂದರ್ಥ. ಇಂತಹ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ನಾಟಕಕಾರರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ, ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್, ಗಂಡುಗೊಡಲಿ, ದುರ್ಗಮ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿಹೋದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಚಿಂತನೆಯೊಂದನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಡುಗೊಡಲಿ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪುರಾಣದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಸಮಕಾಲೀನ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಬಂಡಾಯ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವಂತೆ ಈ ನಾಟಕಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನಾಡಿನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ನುಡಿಯ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ. ಈ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಯುವಕರು ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ದುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನಾನಾ ಜನಾಂಗಗಳು, ನಾನಾ ಧರ್ಮಗಳು, ನಾನಾ ಜಾತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಈ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ, ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಅಂದಿನ ಭಾರತ ಭೂಮಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ತಳಮಳಗೊಂಡು, ಅದರ ಉದ್ಧಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಲವಾರು

ಮಹಾತ್ಮರು ಹಲವಾರು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಂಘ ಜೀವಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಕಂಡ ಚೆಲುವು, ಉಂಡ ನಲಿವು, ಇವುಗಳು ಇತರರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಿ, ಮುಂದೆಯೂ ಉಳಿಯಲಿ ಎಂಬ ಆಂತರಿಕ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಸಮಾಜವು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಂತೆ ಅವನ ಅನುಭವವೂ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಭಾಷೆಯೂ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಅಂತೆಯೇ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಾರಿ ತಡೆಯಾಗಬಹುದು. ಹಲವು ಸಾರಿ ಕವಲುದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯಾಗುವ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಆಯಾ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜನರ ಬುದ್ಧಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ, ವೈಭವವನ್ನೂ, ಜನರ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟು ಅವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ, ಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ, ಪೂರ್ವದ ಘನತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಆನಂದಶ್ಚರ್ಯವಾದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಮೂಡನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಧುನೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು, ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ಜನರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆಯ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ತಿದ್ದಿ ತೀಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು 'ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮ ರಹಸ್ಯ' ಎಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೂ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. 'ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಭ್ರಮ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಂತೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೂ ಸಿಗಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಾರತೀಯರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಕಾಲ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಪರಿಣತಿ, ಪ್ರಯೋಗ ನಾವೀನ್ಯತೆ, ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಿಡಂಬನೆ, ಲೈಂಗಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿರೂಪಣೆ, ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರದಲ್ಲೂ ಮಹತ್ವದ ನಾಟಕಗಳು ಬಂದಿದೆ. ಕೈಲಾಸಂ, ಶ್ರೀರಂಗರು ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಂಗರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರನ್ನು ಗಾಂಧಿತತ್ವವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡವರು. ಇವರು ವ್ಯಂಗ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಡಂಬನೆಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

'ಶೋಕಚಕ್ರ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ದುರಂತವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿವಾದ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿವಾದ ಯಾವ ರೀತಿ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

'ಜನನಾಯಕ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರನೊಬ್ಬನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡಾಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಬಗೆಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಾಡಿನ ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನನಾಯಕ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪೂಸುಲ್ತಾನ್, ಗಂಡುಗೊಡಲಿ, ಶೋಕಚಕ್ರ, ಜನನಾಯಕ, ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ, ದುರ್ಗಮ, ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮ ರಹಸ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಭ್ರಮ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಕಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂರವರ ಗಂಡುಗೊಡಲಿ

ಈ ಗಂಡುಗೊಡಲಿ ನಾಟಕ ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಪುರಾಣದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ನಾಡಿನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಗಂಡುಗೊಡಲಿ ಕ್ರಾಂತಿ ರೂಪಕವಾಗಿದೆ. ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ನೆಹರೂರ ಭಾಷಣವೊಂದು ಈ ಚಿಕ್ಕ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿನೀಡಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಅನುರಣನ ನಾಟಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿನ ಪರಶುರಾಮ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವನು. ಭಾರತ ಮಾತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಲು ಹೋರಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಪರಶುರಾಮನ ಪುರಾಣಕಥೆ ಕೇವಲ ಭಿತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿರುವ ಚಿತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ 'ಸಮಕಾಲೀನ'ವಾದದು ಎಂದು ಕೆ.ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪನವರು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಬುಡಸಹಿತ ಕ್ಷಾತ್ರಮಂ ಕಿತ್ತುರಪಿ ತೂರುವೆನು. ಕ್ಷಾತ್ರಕ್ಕೆ ಪಿಳ್ಳೆ ಪೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆಸಗುವೆನು"[೧] ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ನಾಟಕದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕ್ಷತ್ರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಘರ್ಷಣೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ ಹೊರತು, ಕ್ಷತ್ರೀಯ ಜಾತಿಯಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ

* ೧. ಗಂಡುಗೊಡಲಿ – ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ, ಪುಟ ೨೩.

"ನಾಡದೇವಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ"ಗಾಗಿ ಪರಶುರಾಮನ ಹೋರಾಟ "ಹೆಚ್ಚೇನು ನಾಡ ಬಿಡುಗಡೆ ತಾನೆ ನಮಗೆಲ್ಲ ಸಗ್ಗ ತುಡುಕು ಕೈದುಗೆ ಕೈಯ ಕಳಕೆ ಸಾಗಿಸವ್ವೆಯ ಅರಿಶಿರವ ಚೆಂಡಾಡು ಮಿರ್‍ತೊಡನೆ ಮುಂಡಾಡು...... ನಾಡು ನಡಿಗೆರಗುತ್ತ, ಬಿಡುಗಡೆಯ ನೆನೆಯುತ್ತ, ಮುಂದಕಡಿಯಿಡು ವೀರ.... ಹಿಡಿದುದಾಗಿಸು ವೀರ ತನುವಿನಲಿ ಹನಿ ರಕ್ತವಿರುವತನ... ನೆನೆ.... ತಾಯ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಕಾದುವವರೆಂದು"[೨] ಎಂಬ ರೇಣುಕೆಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟದ ಗುರಿಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಭಾವಾವೇಶ. ಈ ಆವೇಶವು ಎಲ್ಲಾ ದೃಶ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗವೊಂದು ರೂಪುಗೊಂಡು ಅದು ನಂತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಂಡಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರಿಗೆ ಸಂದೇಶ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಕಾಲವದು. ಪರಶುರಾಮನಂತಹ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು ಹಿಂಸಾಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸುವ ಮೊದಲು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದ ಹೋರಾಟ ತಳಮಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುತ್ವದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು. "ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೊನೆಯುಂಟು ಇದಕ್ಕೂ ಕೊನೆಯುಂಟು. ಕ್ರಾಂತಿ ಏಕೆಂದರೆ ಏಕೆಂಬುದರಿವಾಯ್ತೆ? ಇಂದಿನ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಕುದಿಯುವುದು ರಕ್ತ"[೩] ಎಂಬ ಪರುಶರಾಮನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರ ತವಕವನ್ನೂ ಉಗ್ರರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಂತಹ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್‌ರವರ – 'ಸಂಕ್ರಾಂತಿ'

'ಸಂಕ್ರಾಂತಿ' ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಯೇ ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ಘಟನೆ ಶುರುವಾಗುವುದೇ ದಲಿತ ಮುದುಕನಾದ ಉಜ್ಜನ ಹಾಡು–ಸಂಭಾಷಣೆಯಿಂದ ಈ ನಾಟಕದ ಘಟನಾವಳಿ ಬಸವ ಚಳುವಳಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನಡೆದ ಹರಳಯ್ಯ –ಮಧುವರಸರ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯ ಸುತ್ತ ಹಬ್ಬಿದೆ.

ಉಜ್ಜ ಕುಡುಕ ಮತ್ತು ರಸಿಕ. ಅವನ ಮಗ ಬಸವಣ್ಣನ ಮಹಾಭಕ್ತ. ಈ ರುದ್ರನಿಗೆ ಮಧುವರಸನೆಂಬ ಶರಣನ ಮಗಳು ಉಷಾ ಜೊತೆಗೆ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಹೊಸತನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಘಟನೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂದಿನ ವೈಧಿಕ ಸಮಾಜ ಕೆರಳುತ್ತದೆ.

---

* ೨. ಗಂಡುಗೊಡಲಿ – ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ, ಪುಟ ೨೪.
* ೩. ಗಂಡುಗೊಡಲಿ – ಜಿ.ಪಿ.ರಾಜರತ್ನಂ, ಪುಟ ೨೮.

ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮುಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಂತಹ ಪುರೋಹಿತಶಾಹಿ ಇದನ್ನು ರಾಜಕೀಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ರಾಜನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಮದುವೆಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ರುದ್ರನ ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಬಸವಣ್ಣ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆನ್ನುವವರನ್ನು ಶರಣನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಶರಣರಾದವರು ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಹೆಂಗಸರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರು ಇವ್ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಲು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿನ ಶರಣತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. "ಬಸಣ್ಣ ಬರ್ಲಿ ಕಸಣ್ಣ ಬರ್ಲಿ. ಮೂಡೋ ಹೊತ್ತು ಮೂಡೇ ಮೂಡ್ತತಿ. ರಾಗಿ ಬೀಸೋಕ್ಕೆ ಬೀಸ್ತಾನೆ ಇರ್ತತಿ.......... ಹೇಳ್ರಪ್ಪಾ ಹಂದಿ ಬಂತು, ಗದ್ದೆ ಹೊಗತು ಅಂತ ಇಟ್ಕೊ.. ಏನಪಾ ಮಾಡ್ತಿ ಆವಾಗ? ಎಲಾ ಹಂದ್ಯಪ್ಪಾ, ಬಸವಣ್ಣ ಕೊಲಬ್ಯಾಡ ಅಂದಾರೆ, ಅಂತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಬೇಕಾದರೆ ಕೊಲ್ಲು ಅಂತಿಯೇ?"೪ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೇನೆಂದರೆ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒತ್ತಾಯ ನಡೆದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥದೊಂದು ಬಸವಣ್ಣನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಅದು ನಿಜವಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶರಣರ ವಿರುದ್ಧ ರಾಜಕೀಯ ಪಿತೂರಿಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಚಳುವಳಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮತೀಯ ಗಲಭೆಯನ್ನು ತಂದಿತ್ತು. ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಉಷಾರ ಮದುವೆ, ಒಂದು ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಕರಣವಾಗಿತ್ತು. ಜಾತಿಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ಅತ್ಯಾಚಾರ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮಾತು ಬಿಸಿರಕ್ತದ ರಾಜಕಾರಣೀಯ ಭಾಷಣದಂತೆ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರಭಾವಹೀನವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಬಸವಣ್ಣ "ನಾನು ಜನರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ. ನೆನಪಿರಲಿ, ಅದರ ಉಸಿರು ಲಯಬದ್ಧತೆ ಕೂಡ ನಾನು ಬಲ್ಲೆ."೫ ಎಂದ ಬಸವಣ್ಣ ಜನರನ್ನು ತಿಳಿಯದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಬಿಜ್ಜಳನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. "ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ! ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡುತ್ತಿ...... ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಂತ್ರಗಳಂತೆಯೇ ಶರಣರ ವಚನ ಕೂಡ ಉತ್ತು ಬೆಳೆಕೊಡಲಾರವು"೬ ಎಂದು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾ

---

* ೪. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ – ಪಿ.ಲಂಕೇಶ್, ಪುಟ ೧೪.

* ೫. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ – ಪಿ.ಲಂಕೇಶ್, ಪುಟ ೬೧.

* ೬. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ – ಪಿ.ಲಂಕೇಶ್, ಪುಟ ೬೩.

"ಬಡವರ ಚಿಂದಿ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ನೆಟ್ಟ ನಿಮಗೆ ಅವರ ಗಂಧವತಿ ಪೃಥವಿಯ ಇರುವ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೇ?"[೭]

ಕನ್ನಡ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾದ ಬಸವಣ್ಣ, ಬಿಜ್ಜಳರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವೀರಶೈವ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಹರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರ ಮಕ್ಕಳ ಪ್ರೇಮ ವಿವಾಹದ ಕತೆಯೊಂದು ನಾಟಕದ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಟಕಕಾರರು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು ಸಮಕಾಲೀನದಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಉಷಾ–ರುದ್ರರ ಪ್ರೇಮ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸಮಕಾಲೀನ ನೆಲೆಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀರಂಗರ – 'ಶೋಕಚಕ್ರ'

ಈ ನಾಟಕ ಶ್ರೀರಂಗರ ಮಹತ್ವದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಥಮ ದಿನಾಚರಣೆಯಂದು ನಡೆದಂತಹ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ದುರಂತವನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧಿವಾದ–ರಾಜಕೀಯದ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿವಾದಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಸೋಲಿನ ಕತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಾಟಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಪ್ರಥಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನಾಚರಣೆಯ ದಿನದಂದು ಆರಂಭವಾಗಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೊಲೆಯಾದ ದಿನ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅನುಯಾಯಿ ಜಯರಾಮ, ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತೆಂಬ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೂವರೆ ವರ್ಷದ ರಾಜಕೀಯ ಚದುರಂಗ ಅವನನ್ನು ಹಣ್ಣಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅವನು ನಂಬಿದ್ದನ್ನು ವಾಸ್ತವ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕಿಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಅಪಹಾಸ್ಯ ನಿಂದನೆಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವ ಜಯರಾಮನ ದುರಂತ ಕಥೆಯಿದು.

"ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಊರಿನ ಪೌರಸಭಾ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪಿತೂರಿಯ ಮೂಲಕ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದ ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು 'ಶೋಕಚಕ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ."[೮] ಜಯರಾಮ ಅಪ್ಪಟ ಗಾಂಧಿವಾದಿ. ಗಾಂಧಿವಾದಿ ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಮತ್ತು ಸಂಗಡಿಗರು ಗಾಂಧಿವಾದವನ್ನು ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಲಾಭದಾಯಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ಗಾಂಧಿವಾವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಶಾಮನಂತಹ

---

* ೭. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ – ಪಿ.ಲಂಕೇಶ್, ಪುಟ ೭೧.
* ೮. ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕ – ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಪುಟ ೨೨೭

ಸಮಾಜವಾದಿ ತರುಣರು, ವೆಂಕಣ್ಣನಂತಹ ಪತ್ರಿಕಕಾರರು, ಗೋವಿಂದಪ್ಪ, ರಂಗಮ್ಮನಂತಹ ಸರಳ ಸಾಮಾನ್ಯರು, ಹೀಗೆ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜಯರಾಮನು ಪೌರಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಗಿಂತ ಅವನನ್ನು ಅಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಚಿತ್ರಣವೇ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಆತನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪ ಹೊರಿಸಿ, ವಿರುದ್ಧ ಜನರನ್ನು ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಿದ ವಿರೋಧಿಗಳ ತಂತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಫಲಗೊಂಡ ಸಂದರ್ಭ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

ಪೌರಸಭಾ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಅಡಿಗಲ್ಲನ್ನು ಜಾಡಮಾಲಿಯೊಬ್ಬನಿಂದ ಹಾಕಿಸಲು ಸಮಾರಂಭವೇರ್ಪಟ್ಟ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ ಸಮಾರಂಭದ ಚಪ್ಪರಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಜಯರಾಮನ ವಿರುದ್ಧ ಜನ ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಹಿಂಸಾಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಹನುಮಂತಪ್ಪ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಜಯರಾಮನಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ದಿನ ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

"ಪಾರ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ಅಶೋಕ ಚಕ್ರ, ಗಾಂಧಿ ಬೆನ್ನ ಕಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ಶೋಕಚಕ್ರ"* ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಡಿ.ಗುರುರತ್ನ ಬಾಬುರವರ – 'ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ'

ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರ ಜೀವನದ ಕೆಲವು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಹೋರಾಟ, ತ್ಯಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ನಾಟಕದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಡಿಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

"ಶ್ರೀ ಸೋಮಣ್ಣ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ – ಶ್ರೀ ಡಿ. ಗುರುರತ್ನಬಾಬು ಅವರ 'ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರ ಬಾಲ್ಯ ಜೀವನದ ಹೋರಾಟದ ದಿನಗಳು ಪದವಿಯ ಸರಮಾಲೆ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಕೊಳಕಿನ ಬಗೆಗಿನ ತಾತ್ಸಾರ, ಬೌದ್ಧ ಭಾರತದ ಕಡೆಗೆ ವಾಲುವಿಕೆ ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತಾರು ಘಟನೆಗಳ ಸರಮಾಲೆ ಸರಪಳಿಗಳಂತೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೃಶ್ಯಗಳಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ದಲಿತ' ಧ್ವನಿಯು ಲೇಖಕ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದು ಸಹಜವು ಹೌದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಧ್ವನಿ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಲೇಖಕರು ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಆಡು–ನುಡಿ

* ೯. ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕ – ಕೆ. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ, ಪುಟ ೨೨೮..

ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವುದು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಪರಿಸರದ ದಟ್ಟ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂಬುದು ಈ ನಾಟಕ ಓದಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

"ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ"ಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರರು ನೋಡಿ ನೋವುಂಡವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾಯಕನಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪೂರ್ವಕ ಹೆಣೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್‌ರವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿರುವ ಇವರು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಂಕಷ್ಟ ಅರಿತಿರುವುದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದು ಎಸ್.ಎಮ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ."[೧೦]

ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಅಂಬೇಡ್ಕರವರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಅಂದಿನ ಶ್ರೀಮಂತರ ಬಂಡಾಯವನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ದಲಿತರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಅನೇಕ ಜನ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಕೆಳವರ್ಗದವರು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೂಡ ಇವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿಯೇ ಇವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟರು. ಇವರನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೆ ಇವರ ತತ್ವಗಳು, ತ್ಯಾಗಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂಬೇಡ್ಕರವರ ತ್ಯಾಗ, ಹೋರಾಟ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಅಂಬೇಡ್ಕರವರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ಮತ್ತು ಸ್ನೇಹಿತನ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೈಗಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಊರನ್ನು ಸೇರಬಹುದು ಎಂದು ಸ್ಟೇಷನ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಹೇಳಿದಾಗ, ಅವರು ಆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಇವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೈಗಾಡಿಯವನು ಇವರನ್ನು ಗಾಡಿಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಿಸುವನು. ಇವರ ಮೂವರನ್ನು ನೋಡಿ–

"ಗಾಡಿಯ ರಾಮನಾಥ : (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ) ಲೋ ಹೊಲೆಮುಂಡೆವೆ ನನ್ನ್ ಗಾಡೀನ ಹೊಲ್ಸ ಮಾಡಿದ್ರೆಲ್ಲೋ? ಅಯ್ಯೋ! ಮುಂಡೆವೆ ನಮ್ಮ ಹೊಲೆಯ್ರು ಅಂತಗೊತ್ತಿದ್ರೆ."[೧೧] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನ ಯಾವ ರೀತಿ ಇದ್ದರೆಂದರೆ ದಲಿತರನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಂತಹ ಅಂಬೇಡ್ಕರವರಿಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ

• ೧೦. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ – ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೧.

• ೧೧. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ – ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೮.

ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಛಲ ಮೂಡಿ ನಾವು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ನಮ್ಮವರಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯೋಣ ದಲಿತರು ಕೂಡ ಮನುಷ್ಯರು ಎಂದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತೋರಿಸೋಣ ಎಂದು ಹಠದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನವರಿಸಿದರು. ಇವರು ಎಲ್ಫಿನ್ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು "ಈ ಹೊತ್ತು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ"[೧೨] ಎಂದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ತಳಮಳವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವರು. ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದಂತಹ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ತಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೆಳಕನ್ನು ತರುವರು ಎಂಬ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಚೌಡರ ಕೆರೆಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರರು ಚೌಡರ ಕೆರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವರು. "ಮಹಮದ್ ನಗರದ ಜನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು, ಅವರ ಶಾಂತಿಯುತ ಹೋರಾಟವನ್ನು, ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ನೋಡಿ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾದರು. ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳವಳ ವ್ಯಕ್ತಪಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಂಬೇಡ್ಕರರು ಇಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯು ನ್ಯಾಯ, ನೀತಿ, ನಿಷ್ಠೆ, ಧರ್ಮದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು"[೧೩] ಎಂದು ಸಭಿಕರು ಜಯಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಹೋರಾಟ ಶಾಂತಿಯುತವಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಂತೆ ಇತ್ತು.

ಅಂಬೇಡ್ಕರವರ ಮನೋ ಹೋರಾಟ ಯಾವ ರೀತಿ ಇತ್ತು ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಮಗ ರಾಜರತ್ನ ತೀರಿಕೊಂಡ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವರು "ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಕಾಲ ವಿಳಂಬ ಮಾಡೋದು ಸರಿಯಲ್ಲ"[೧೪] ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ಸಮಾಜದ ಸೇವೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮಗ ಸತ್ತ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ತಾನು ಉಳಿದರೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯ ನಿಂತು ಹೋಗಬಾರದೆಂಬ ಅವರ ಮನೋಭಾವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಅಂಬೇಡ್ಕರವರ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿಕ್ ನಗರದ ಶ್ರೀ ರಾಮದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಹೋರಾಟದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೋರಾಟಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡುವ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಂಗಾಮಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿ ಈ ರೀತಿ ಮಾತನಾಡುವರು. "ಒಂದು ನಿಗದಿಯಾದ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾದ ನಮಗೆ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದನ್ನು

---

* ೧೨. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ – ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೨೭.
* ೧೩. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ – ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೬೨.
* ೧೪. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ – ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೬೭

ನಿಷೇಧಿಸಿದರೆ ಉಗ್ರ ಹೋರಾಟವನ್ನೇ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ದರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಳೆ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ೩ ಗಂಟೆಗೆ ಈ ನಾಸ್ತಿಕ್ ನಗರದ ಮುಖ್ಯ ಬೀದಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಶ್ರೀರಾಮ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ .... ಇಗೋ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಭಾಗವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ."[೧೫] ಈ ಹೋರಾಟಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೇಸ್ ನಾಯಕರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಪೋಲಿಸರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು. ಈ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಹೋರಾಟದ ಫಲವಾಗಿ, ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ದೇಶದ ಅನೇಕ ಜನರು, ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹೋರಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. "೧೩.೧೧.೧೯೪೨ರಂದು ಬೊಂಬಾಯಿಯ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ "ಭಾರತೀಯ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಹೋರಾಟ"[೧೬] ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಮೂಡಿಬಂದಿತು.

ಇವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಹೋರಾಟ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಿಗಲ್ಲ, ಇವರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವಂತಹ ಮಾನವೀಯ ಹಕ್ಕುಗಳಿಗಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯ-ಮನುಷ್ಯರ ನಡುವಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದೇ ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹೋರಾಟ ಮಾನವ ತನ್ನ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವರ ಮಧ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕ್ರಾಂತಿ, ಇದೊಂದು ಸಮಾಜದ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಬೇಡ್ಕರವರು "ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಷ್ಟೆ ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಲ್ಲ, ಬರಲಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟ 'ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿ' ಎಂಬ ಚಳುವಳಿಗಿಂತ 'ನವ ಭಾರತ' ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಶತ್ರುಗಳು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬೀಳಬಂದಾಗ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೆ ಯುದ್ಧ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧ ನಿರ್ಮೂಲನಕ್ಕೆ ನೀವು ಶತ್ರುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಕಾದಾಡಲು ನಿಂತಾಗ ಮಾತ್ರ ನಿಮಗೆ ನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿ ದೊರಕಬಲ್ಲದು"[೧೭] ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಬೇಕು. ಶಾಂತಿಯುತದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಸೆಳೆದು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಹೋರಾಟದ ಜೊತೆಗೂಡಬೇಕು. ಶತ್ರುಗಳು ಶಾಂತಿಯುತದಿಂದಲೇ ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದಾಗ ನೀವು ಅವರ ವಿರುದ್ಧ

---

* ೧೫. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ - ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೭೨.
* ೧೬. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ - ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೧೦೫.
* ೧೭. ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ - ಡಿ.ಗುರುರತ್ನಬಾಬು, ಪುಟ ೧೦೫.

ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ನ್ಯಾಯ ಸಿಗುವುದು. ಇದು ಇವರ ತತ್ವವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ವಿ.ಕೃ. ಗೋಕಾಕರ 'ಜನನಾಯಕ'

ಈ ನಾಟಕದ ವಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಗೆಗೆ ಸೇರುವ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. "ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವ ಜಹಗೀರನ ಸಮಸ್ಯೆ ಆದರೂ ಇಂದು ಕಾಣುವ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳ ಅಥವಾ ಹಣವಂತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರೌರ್ಯಗಳ ಒಂದು ನಗ್ನ ಚಿತ್ರದ ಮಾದರಿಯಂತಿದೆ. ಈ ನಾಟಕ ಬಡಜನರ ಅಸಹಾಯಕತೆ, ದಾಸ್ಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದರ್ಪ, ಅಧಿಕಾರದ ದುರಪಯೋಗ, ಶೋಷಣೆಯು ಅರಸರ, ಪಾಳೆಗಾರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆ ಆಗಿದೆ."[೧೮]

ಬೇವಿನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಜಹಗೀರದಾರರಾದ ಲಕ್ಕಣ್ಣ ಒಡೆಯರು ಎಂಬ ಹಿರಿಯ ದೇಸಾಯಿ ಜನ ಹಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾರಭಾರಿ, ಆಪ್ತಸಹಾಯಕ ರಾಮಣ್ಣ ವಿವೇಕಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವರ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹನುಮಪ್ಪ ದೇಸಾಯಿಯವರ ಗುಣ ತಂದೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗುಣವಾಗಿತ್ತು. ಜನಪೀಡನೆ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ಇವರ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಕೂನ ಸಣತಮ್ಮ ಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಭೀಮಣ್ಣ ನಾಯಕ ತನ್ನ ಉದಾರ ಗುಣದಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ. ದೇಸಾಯಿಯ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಹೆದರದೆ ಜನಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ದೇಸಾಯಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಅವನ ಮನೆ ದರೋಡೆ ಮಾಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭೀಮಣ್ಣನ ಪತ್ನಿಯ ಅಪಹರಣದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ದೇಸಾಯಿಯ ಸೇವಕ ಗಂಗಜ್ಜನಿಗೆ ಈ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವಾದರೂ ಉಪ್ಪಿನ ಋಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಜೊತೆ ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಕೂನ ಸಣತಮ್ಮ ತನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಕಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಕಡೆಗೆ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆಕ್ರೋಶಗೊಳ್ಳುವನು. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇಸಾಯಿ ಊರಿನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಸಿದ್ಧರಾಮಶೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ತನ್ನ ವಿರೋಧಿ ಭೀಮಣ್ಣನಿಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಆಪಾದನೆ ಹೊರಿಸಿ ಅವನ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳನ್ನು ದೇಸಗತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಹೊಡೆಯಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಖಾಯಿಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ರಾಮಣ್ಣನಿಗೆ ವಿಷ ಹಾಕಿ ಕೊಂದನೆಂಬ ವದಂತಿಯೂ ಹರಡುತ್ತದೆ. ಮಿತಿಮೀರಿದ ಇವನ ದುರ್ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಜನ ಆಕ್ರೋಶಗೊಳ್ಳುವರು.

---

* ೧೮. ಗೋಕಾಕರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ.ಕೆ.ಎಸ್. ರತ್ನಮ್ಮ, ಪುಟ ೨೨೫.

ಭೀಮಣ್ಣ ನಾಯಕನನ್ನೇ ತಮ್ಮ ನಾಯಕನೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ದೇಸಾಯಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಮನವಿ ಪತ್ರ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಚಾರ ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ದೇಸಾಯಿಯ ಮಗ ಚಿಕ್ಕ ಶ್ರೀಮಂತನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಜ್ಜನಿಂದ ಸಣ್ಣತಮ್ಮನ ಅನ್ಯಾಯಗಳು, ತಂದೆ ಅವಿವೇಕ ತಿಳಿದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಮಗನನ್ನೇ ದೇಸಾಯಿ ಕೂಡಿ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ.

ಸರಕಾರದ ಕಡೆಯಿಂದ ತನಿಖೆಗೆ ಬಂದ ಕಮೀಷನ್‌ರು ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳಿಂದ ದೇಸಾಯಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕಿ ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಕೊಡಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವರು. ಸಣತಮ್ಮನಿಗೆ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಣತಮ್ಮ ಭೀಮಣ್ಣನಿಂದ ತನಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತೆಂದು ಅವನು ಸೆರೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. "ನಾಟಕದ ದುರಂತವೂ ಸಂಭವನೀಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 'ಒಳ್ಳೆಯದೆಲ್ಲ ವಿನಾಕಾರಣ ಹಾಳಾಗುವುದೇಕೆಂಬುದು ಇಡೀ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಡೆಯದ ಒಗಟಾಗಿದೆ. ..... ಜಗತ್ತಿನ ನಿಯಮವು ಹೀಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ'"* ಎಂಬ ಲೇಖಕರ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಣತಮ್ಮನ ಕೊಲೆಗೆ ತಕ್ಕ ಹಿನ್ನಲೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಲೇಖಕರು ಭೀಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಕೊಲೆಯನ್ನು ತೀರಾ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಡೆದಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೀಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಕೊಲೆಯ ಪರಿಣಾಮ ದುರಂತ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನ ಮರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ.

ಬಷೀರ್‌ರವರ – 'ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್'

ಭಾರತ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ೫೦ನೇ ವರ್ಷದ ಸಮಾರಂಭದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಸ್ವತಂತ್ರದ ಸಂಭ್ರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಜನರಿಗೆ ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಕಾಲವದು. ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಬಷೀರ್ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪತ್ರಾಗಾರ ಇಲಾಖೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಮುಖ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಟಿಪ್ಪು ನಿಷ್ಠಾವಂತ ನಾಗರಿಕ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಯೋಧ, ರಾಜತಂತ್ರಜ್ಞ, ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮಿ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮನೋಧರ್ಮ ಹೊಂದಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಎಂಬ ನಿಜಾಂಶ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆತ ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನು ಒಂದು ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ. ಒಬ್ಬ ಯೋಧನಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾ ಬಂದ. ತನ್ನ ಯಾವ ಶತೃವಿನಲ್ಲೂ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ.

---

* ೧೯. ಗೋಕಾಕರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ.ಕೆ.ಎಸ್. ರತ್ನಮ್ಮ, ಪುಟ ೨೨೫.

"ಆಂಗ್ಲರ ವಿರುದ್ಧ ಖಡ್ಗ ಎತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಸಮಗ್ರ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಓಡಿಸುವ ತನಕ ಖಡ್ಗ ಬರೆಗಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ! ಇದು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ! ನಾವು ಅದಕ್ಕೆ ಬದ್ಧ!"[೨೦] ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಧನನ್ನೂ, ತನ್ನವನು ಪರರವನು ಎಂದು ಎಣಿಸದೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಕತ್ತಿ ಎತ್ತಿದವರನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದೇ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಟಿಪ್ಪು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಭೂಮಿ ನನ್ನ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ತಾನು ನಡೆಸುವ ಯುದ್ಧ ಧರ್ಮಯುದ್ಧ ಎಂಬ ದೃಢ ನಿಲುವು ಟಿಪ್ಪುವಿನದಾಗಿತ್ತು.

"ಒಮ್ಮೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವನು, ಸದಾ ತಪ್ಪು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕಿಂತ ಮಾನಸಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಮಹಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗಲೆಂದು ನಾವು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ದೊರೆಗೆ ಜೀವದಂಡ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ನಿಜ, ಆದರೆ ಕ್ಷಮದಾನ ನೀಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ತೃಪ್ತಿ ಸಮಾಧಾನ."[೨೧]

ಇವನು ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ಯೋಧನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ, ಜನತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮ, ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ನಾಡಿನ ಜನ ದೇಶದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಕೂಡ ಅವನು ಕ್ಷಮಿಸುವನು. ಅವರನ್ನು ಕೂಡ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತಹ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಮೋಸ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ನಂಬುವನು. ನಾಡಿನ ಜನರ ಮೇಲೆ ಅವನು ಅತಿಯಾದ ಪ್ರೇಮ, ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಮೋಸ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯತನದ ಗುಣವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

"ಈ ವಿಶಾಲ ಗಡಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮೈಸೂರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರು ಎಲ್ಲಾ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮಾರ್ಥ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಗೊತ್ತೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಗಳು ವಿದೇಶಿ ಶತೃಗಳಿಂದ ದೇಶದ ಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳ ಕ್ಷೇಮಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಸಾಧನೆ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾದುದು."[೨೨]

ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಚುರುಕು ಬುದ್ಧಿಯ, ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ತ ಜ್ಞಾನ, ತೀಕ್ಷ್ಣ ಚತುರತೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಉಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆತ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

---

* ೨೦. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ – ಬಷೀರ್, ಪುಟ. ೫
* ೨೧. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ – ಬಷೀರ್, ಪುಟ. ೨೪.
* ೨೨. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ – ಬಷೀರ್, ಪುಟ. ೫೩

ಹಿಂದೂಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಜಾತ್ಯಾತೀತ ಹಾಗೂ ಸುಖೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಿದನು. ಮೈಸೂರು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಾತೀತತೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಡಳಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆಂಗ್ಲರು ಮತ್ತು ಮರಾಠಿಗರ ನಡುವಣ ಯುದ್ಧಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಆಡಳಿತ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು.

"ಆಂಗ್ಲರನ್ನು ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಪರಮ ಧ್ಯೇಯ, ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಉಗ್ರವಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ತೋರಿ, ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವ ತನಕ ಹೋರಾಡುವುದೇ ನಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶ."[೨೩]

ಭಾರತದಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರನ್ನು ಓಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿ, ಹುಲಿಯಂತೆ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಾ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿದ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿ, ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಘನ ನೈಪುಣ್ಯತೆ, ರಾಜಕೀಯ ದೂರದೃಷ್ಟಿ, ಸಾಹಸಮಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನಗಳು ಈ ನಾಟಕದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಬ್ರಿಟಿಷ ಮತ್ತು ಸ್ವದೇಶಿ ದ್ರೋಹಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಸಮರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ ದುರಂತದ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಎಸ್. ಎಸ್. ಕೋತಿನರವರ – 'ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪ'

ಇದರ ವಸ್ತು ವಿಷಯ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕಳಕಳಿಯಿಂದ ಧಾರೆಯರೆದದ್ದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಶರಣಧರ್ಮ, ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಮೀಕರಣಗೊಳಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರ ಧರ್ಮದ ಒಂದು ಹೊಸಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ, ಅಂದಿನ ಗಾಂಧಿಯುಗದ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾಂಧಿ', 'ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮದ್ರಷ್ಟಾರ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೇ ಹಲವಾರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಘಟನೆಗಳು ಇವರ ಕಣ್ಣ ಮುಂದಿದ್ದವು. ಒಂದು ದಿನ ಶಿರಸಿಯ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಲೇಝಿಮ್ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿನ ಚಳುವಳಿಗಾರರು ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂದು ಜನರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

---

* ೨೩. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ – ಬಷೀರ್, ಪುಟ. ೮೦

"ನಾಡ ನುಡಿಯ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಓಡಿ ಬನ್ನಿರಿ
ನಾಡಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಒಡಲು ಮೀಸಲೆನ್ನಿರಿ ॥ಪ॥
ದೇಶಸೇವೆ ಈಶಸೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಮರೆತವಲ್ಲಾ !
ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ನಾವು ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಳತೆವಲ್ಲಾ!
ನಾಡ ಒಡಲ ಆಳದಿಂದ ಸಿಡಿದುಬಂದ ಕಿಡಿಗಳೆ
ನಾಡ ಸಿರಿಯ ಹರಡಲೆಂದು ಮೂಡಿಬಂದ ಕುಡಿಗಳೆ
ಹೊಸತು ನಾಡ ಕಟ್ಟಲೆಂದು, ಕೇಡಿಗಳನು ಮೆಟ್ಟಲೆಂದು
ಜನನಿಗಿಂತ ಜನ್ಮ ಭೂಮಿ ಮಿಗಿಲುಯೆಂದು ಸಾರಲೆಂದು"[೨೪]

ಈ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಮಂಜಪ್ಪನವರಿಗೂ ಕೂಡ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಮೂಡಿಬರುವಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಾಡಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

"ಏನ ಎಂಥಾ ಚಳುವಳಿ! ಎಂತಹ ಭೀಕರ ಸ್ಥಿತಿ! ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಕು; ಮೈತುಂಬ ಮುಳ್ಳು ಮೂಡಿದಂಗಾಯ್ತು. ನಮ್ಮ ಜನರ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಕೇಳಿದರೆ ಕಣ್ಣ ಮುಂದ ಹಂಗ ಹಂಗ .... ಬೆಂಕಿ ಹೋಳಿನ ಹರದಂಗ ಆಯ್ತು."[೨೫]

ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಚಳುವಳಿ ಜನರಿಗೆ ಭಯಭೀತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರ ಮೇಲೆ ಲಾಟಿ ಚಾರ್ಜ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಂಡಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಹೋರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ನಾಯಕರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜೈಲಿಗೆ ಹಾಕಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಬಹಳ ಜನ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನೆಮಠದ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಜನರು ಕೂಡ ಪ್ರಾಣದಾಸೆಗಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುವಂತೆ ನಾಯಕರ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಧನುರ್ಧಾರಿ' ಮುಂತಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರ ತಂದು, ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಡು-ನುಡಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಟದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು, ವೀರ-ಯೋಧರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಇಂತಹ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಜನ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

---

* ೨೪. ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ - ಎಸ್.ಎಸ್.ಕೋತಿನ, ಪುಟ. ೯
* ೨೫. ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ - ಎಸ್.ಎಸ್.ಕೋತಿನ, ಪುಟ. ೨೦

ಮಂಜಪ್ಪನವರು ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ದಾವಣಗೆರೆ, ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅವರ ಹೋರಾಟದ ಬೆಳಕು ಹರಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇವರು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ, ಹಿರಿಯರಿಗಾಗಿ, ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂಜೆಗೆ ಯಾವ ರೀತಿ ಪತ್ರಿ–ಪುಷ್ಪಗಳು ಬೇಕೋ, ಅದೇ ರೀತಿ ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬಳಸತೊಡಗಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪರಮ ಭಕ್ತರಾದ ಇವರು 'ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ದೇಶಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾರಿದರು. ಇವರು ಸಾಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ

ಪವಿತ್ರರಾಗಿರಿ..................................

ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವೀರರಾಗಿರಿ...........

ಸತ್ಪ್ರಜೆಗೆ....ಳಾ.................ಗಿರಿ..........."[೨೬]

ಅವರು ಕೊನೆಯ ಉಸಿರು ಎಳೆಯುವಾಗಲು ಕೂಡ ಜನರನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಳಿ, ನಿಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ, ಸತ್ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೀವು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎನ್ನುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ದೇಶ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸಾಟಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ – 'ದುರ್ಗಮ'

ಈ ನಾಟಕ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೋಟೆಯ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ ವೀರವನಿತೆ ಓಬವ್ವಳ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಮದಕರಿನಾಯಕನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸುಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಡಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶ್ವಾಸದ್ರೋಹಗಳಿಂದ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಆಪತ್ತು ಒದಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲೂ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದ ಓಬವ್ವ ಹಾಗೂ ಇವರೆಲ್ಲರ ನಾಯಕನಾದ ಮದಕರಿ ನಾಯಕನ ಶೌರ್ಯಸಾಹಸ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಚಿತ್ರಣ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ದುರ್ಗ ಕೇವಲ ಶೌರ್ಯ, ವೀರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಸರಾಗದೆ ಲಲಿತಕಲೆಗೂ ತವರೂರಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವಾಗಿತ್ತು. ಸುಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದಂತಹ ನಾಡಾಗಿತ್ತು. ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಕೊರತೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಪುರುಷರಾದಂತಹ ಮಹಾತ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಪಾಲಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮದಕರಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಿಷ್ಠೆ, ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಂಪದ್ಭರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಸುಭೀಕ್ಷವಾದಂತಹ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಹೊರಗಿನ ಶತೃಗಳಲ್ಲದೇ, ಒಳಗಿನ ಶತ್ರುಗಳ ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು.

• ೨೬. ಹರ್ಡೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ – ಎಸ್.ಎಸ್.ಕೋತಿನ, ಪುಟ. ೫೫

ಜಂಜಣ್ಣ ಮತ್ತು ನರಸಪ್ಪ ಎಂಬ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳು ಮದಕರಿನಾಯಕನ ವಂಶವನ್ನು ನಿರ್ವಂಶ ಮಾಡಿ, ಇವರೇ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಮದಕರಿಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಆಡಳಿತ ಇವರಿಗೆ ದಾಸ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮದಕರಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಜಂಜಪ್ಪ ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ನರಸಪ್ಪನ ಸಹಾಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಟಿಪ್ಪು, ಹೈದರಾಲಿಯ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಗೆದ್ದು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ತಿರುಗಿದನ್ನು ನೋಡಿ ಜಂಜಪ್ಪ ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಕೊರಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನರಸಪ್ಪ "ಈ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂತ್ಯ ಹಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. 'ತಾಳಿದವನು ಬಾಳಿಯನು' ನಾಯಕರೇ"[೨೭] ಎನ್ನುವನು. ಕವಿಯು ದುರ್ಗದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಆಡುನುಡಿಯ ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಂದು ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮದಕರಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಹಂಬಲವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ತಮ್ಮ ಜನರ ರಕ್ತ ಚೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಭಯ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವನೊಬ್ಬ ನಾಯಕ, ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶದವರೆಲ್ಲರೂ ನಾಯಕರೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ರಾಜ್ಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಇವರ ವೀರತ್ವದ ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವತಾವಾದವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವನು ಜನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಇವತ್ತು ನಾಡು ಸುಭೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇದೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದ ಎಂದು ನಂಬುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದ ಮದಕರಿ ನಮ್ಮಿಂದಾಗಲೀ, ದುರ್ಗದ ಮಕ್ಕಳಿಂದಾಗಲೀ, ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸಿ, ನೀವಾದರೂ ಹೇಳಿ ಅಣ್ಣನವರೇ ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದು ಎಂದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು "ಗಟ್ಟಿ ತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಭೇದ ಉಂಟೇ ದೀಪಕ್ಕೆ ದೀಪ್ತಿಗೆ ಬೇಧ ಉಂಟೇ"[೨೮] ನಾಡಿನವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಧಭಾವವನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಆಡಳಿತ ಅಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೈದರಾಲಿಯ ಜೊತೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಮದಕರಿಯನ್ನು ಔತಣಕ್ಕೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನರಸಪ್ಪನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. "ಬೀಸುವ ದೊಣ್ಣೆಯಿಂದ ತಲೆ

---

* ೨೭. ದುರ್ಗಮ – ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ, ಪುಟ ೨೨.
* ೨೮. ದುರ್ಗಮ – ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ, ಪುಟ ೮೨.

ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಆಯುಸಲ್ಲವೇ", ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಜಂಜಪ್ಪನು "ಹೊತ್ತು ಎನ್ನುವದು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಛತ್ರಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕು"[೨೯] ನವಾಬನಾಗಿ ಕರೆದಾಗ ನೀವು ಹೋಗಿಬರುವುದೇ ಉಚಿತ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವನು. ಇವರಿಬ್ಬರು ಹೈದರಾಲಿಯ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಮದಕರಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅರಿತ ಮದಕರಿಯೂ "ನಮ್ಮ ತಲೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪಿತೂರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಧಾನಿಗಳೇ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದು ನಮಗೆ ಖೌದವಾಗಿದೆ........... ಒಲೆಹತ್ತಿ ಉರಿದೊಡೆ ನಿಲ್ಲಬಹುದಲ್ಲವೇ....... ಧರೆಹತ್ತಿ ಉರಿದೊಡೆ ನಿಲ್ಲಬಹುದೇ? ಏರಿ ನೀರುಂಬೊಡೆ, ಬೇಲಿ ಕಾಯ ಮೇವೊಡೆ, ನಾರಿ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳವಡೆ, ತಾಯ ಮೊಲೆ ಹಾಲು ನಂಜಾಗಿ ಕೊಲುವಡೆ ಇನ್ಯಾರಿಗೆ ದುರೋಣ ನಾವು, ದೇವರೇ.....!"[೩೦]

ತನಗೆ ಅಪಾಯ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮದಕರಿ ನಾಯಕನು ನವಾಬನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಿರುಗಿ ಬರುವನು. ಆದರೆ ನಾಡಿನ ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಜಂಜಪ್ಪ ಮತ್ತು ನರಸಪ್ಪರ ಬಲವಂತದಿಂದ ಹೈದರಾಲಿಯು ಮತ್ತೇ ಮೋಸದಿಂದ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಕಾವಲುಗಾರ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದಂತಹ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮೊಸರು ಒಯ್ಯುವ ಕಿಂಡಿಯ ಮೂಲಕ ಹೈದರಾಲಿಯ ಸೈನಿಕರು ಒಳನುಗ್ಗುತ್ತಾರೆ. ನೀರಿಗೆ ಬಂದಂತಹ ಕಾವಲುಗಾರನ ಹೆಂಡತಿ ಓಬವ್ವ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೈನಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ ವೀರಾವೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಬಂದು ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಗಂಡ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಊಟದಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸಬಾರದೆಂದು ಓಬವ್ವಳೇ ಗಂಡುಗಲಿಯಾಗಿ ಅವರ ಜೊತೆ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. "ಗಂಡುಗಲಿಗಳನ್ನು ಹೆತ್ತ ನಾಡು......... ಇಂಥಲ್ಲೇ ಮೋಸದಿಂದ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕೋಬೇಕಂತ ಹೊಂಟೀರಾ..... ಬರ್ರೆಲೋ........ಬರ್ರಿ (ಕಚ್ಚೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು) ನಿಮ್ಮ ಕುರುಚಲು ಗಡ್ಡ ಹಿಡಿದು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಉಳ್ಳಳ್ಳಸ್ಯಾಡಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹಣೀತಿನಿ. ಇದೇ ಒಣಕೋಲಿಂದ ನಿಮ್ಮ ರುಂಡಾ ಬಡಿದು ರಣಚಂಡಿಗೆ ಔತಣ ಕೊಡ್ಲಿಲ್ಲಾ ಅಂದ್ರ........ ನಾನು....ನಾನು ಈ ದುರ್ಗದ ಕಾವಲಿನ ಬಂಟ ಮುದ್ದ ಹನುಮಪ್ಪನ ಹೆಂಡ್ತೀ ಓಬವ್ವ ಅಲ್ಲಾ........."[೩೧] ಎಂದು ಓಬವ್ವಾ ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಕಿಂಡಿಯಿಂದ ನುಸುಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಒಡೆದು ಸಾಯುಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎಷ್ಟೋತ್ತಾದರೂ ನೀರಿಗೆ ಹೋದ ಹೆಂಡತಿ ಬಾರದನ್ನು ಕಂಡು ಕಾವಲುಗಾರ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಬರುವನು. ಇವಳ ವೀರಾವೇಶದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆದರಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವನು. ಓಬವ್ವ ಕಹಳೆಯನ್ನು

---

* ೨೯. ದುರ್ಗಮ – ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ, ಪುಟ ೮೭.
* ೩೦. ದುರ್ಗಮ – ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ, ಪುಟ ೯೦.
* ೩೧. ದುರ್ಗಮ – ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ, ಪುಟ ೧೦೫.

ಊದಿ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಬರಮಾಡಿ ಎಂದಾಗ ಕಾವಲುಗಾರ ಕಹಳೆಯನ್ನು ಊದುವನು. ನಾಡಿನ ಸೈನಿಕರು ಬಂದು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸೈನಿಕರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾದಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಓಬವ್ವ ಅತಿ ಉತ್ಸುಹಕತೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಡಿಯಿರಿ, ಸಾಯಿಸಿರಿ ಎಂದು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಘರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಯೋಧನೊಬ್ಬನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಚುಚ್ಚುವನು. ಅವಳ ಕೊನೆಯ ಉಸಿರು ಎಳೆಯುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಮದಕರಿ ಬರುವನು. ಆಗಾ ಓಬವ್ವ ನಾಯಕರೇ ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ ಬಂದರೂ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೈಗೆ ಕೊಡಬೇಡಿ ಎಂದಾಗ, ಮದಕರಿಯೂ "ಇಲ್ಲಾ ಕಣವ್ವಾ....ನನ್ನ ತಲೆ ಈ ಜೀವವಿರುವರೆಗೂ ಯಾರಿಗೂ ದಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ ಕಣವ್ವಾ"[೩೨] ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಮಾತುಗೊಡುವನು. ಇಂತಹ ಕರಾಳ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಆ ನವಾಬನ ಮಹಾ ಸೇನೆಯನ್ನು ಬರೀ ಒನಕೆಯಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದ್ದೀಯಾ. ನೀನು ಬರೀ ಓಬವ್ವ ಅಲ್ಲ. ಈ ದುರ್ಗದ ವೀರವನಿತೆ ಒನಕೆ ಓಬವ್ವ, ಕೇವಲ ವೀರನಾದ ಯೋಧನೊಬ್ಬನೇ ತಾಯಿಯ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಛಲವಾದಿ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ನಾಡಿನ ದೊರೆಗಾಗಿ, ತನ್ನ ದುರ್ಗಕ್ಕಾಗಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಿ ವೀರಮರಣವನ್ನಪ್ಪಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದ ಹೈದರಾಲಿ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಮದಕರಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋಪದಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ ಮಾನ ತೆಗೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೈದರಾಲಿ ಬೆದರಿಸಿದಾಗ, ಮದಕರಿ ತನಗೋಸ್ಕರ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾನ ಹೋಗಬಾರದು. ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಮಾನದ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲ, ಒಂದು ನಾಡಿನ ಸಮಸ್ಯೆ. ಒಂದು ಹೆಣ್ಣನು ಕಾಪಾಡಲಾರದವನು ನಾಡನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಾರ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಮದಕರಿ ಹೈದರಾಲಿಗೆ ಶರಣನಾಗಿ ಕತ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ವೀರಮರಣವನ್ನು ಅಪ್ಪುವನು.

ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಹೈದರಾಲಿ ಅವನಿಗಿದ್ದಂತಹ ನಾಡಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು 'ಗಂಡೆಂದರೆ ನೀನಯ್ಯ ಮದಕರಿ. ಈ ಚಿಕ್ಕ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ನೀನು. ವೀರಾಧಿವೀರರನ್ನೇ ಸದೆಬಡಿದು, ಲಕ್ಷಾನುಗಟ್ಟಲೇ ಸೈನ್ಯಬಲದಿಂದ ಅಟ್ಟಹಾಸಗೈಯುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನಂಥವನನ್ನೇ ಮೆಟ್ಟನಿಂತ ನೀನು ಜಗಜಟ್ಟಿಯೇ ಸೈ ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ – 'ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ'

ಈ ನಾಟಕ ವಿಜಯನಗರದ ಇತಿಹಾಸದ ಒಂದು ಉಜ್ವಲವಾದ ವಸ್ತು ವಿಷಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸುತ್ತ ಈ

---

* ೩೨. ದುರ್ಗಮ – ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ, ಪುಟ ೧೦೭.

ನಾಟಕ ಹಬ್ಬಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು, ಹಕ್ಕ-ಬುಕ್ಕರು, ಗೌರಾಂಬಿಕೆ, ಬಸವ ಮುಂತಾದವರು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುರುಬರಾದ ಹಕ್ಕ-ಬುಕ್ಕರು, ಸುಲ್ತಾನರ ದಾಳಿಯಿಂದ ಹಾಳುಬಿದ್ದ, ಅನ್ಯರ ವಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅಸಾಯಕರಾದವರು, ಒಳಜಗಳಗಳಿಂದ ಸಂಕುಚಿತತೆಯಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅದನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಮತ್ತು ತೊಡಗಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕುರುಬರಾದರೂ ಹಕ್ಕ-ಬುಕ್ಕರು ಮುಸ್ಲಿಂಮರ ದಾಳಿಯಿಂದ ಪಾಳು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು, ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ, ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ ನಿಂತವರು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು. ಇವರು ತಪಸ್ವಿಗಳಾದರೂ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ತೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ, ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಾಣ್ಮೆಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಉಳಿದವರ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.

ಹಕ್ಕ-ಬುಕ್ಕರಿಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಕನಸಾದ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇವರು ಕುರುಬರಾದರೂ ಕೂಡ ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ಕ್ಷತ್ರೀಯರಂತೆಯೇ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಂದ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಇವರಿಗೆ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಒಳಜಗಳದಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕೂಡ ಇವರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಮಾಧವಚಾರ್ಯರು ಬಂದಾಗ ಇವರಿಗೆ ಆನೆಯ ಬಲ ಸಿಕ್ಕಂತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಲ್ತಾನನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಖಾನನು ಗೌರಾಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಎಸಗಿದಾಗ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಖಾನನನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದಿದಂತಹ ಗೌರಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಮಾನವೀಯತೆಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಅವಳ ತಂದೆ ದೇವರಾಯನಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿಸಬೇಕೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು, ಅಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ದೇವರಾಯನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿ ಹೋರಾಟದ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಖಾನನ ಉಪಟಳ, ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸುಲ್ತಾನರಿಗೆ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ಕಿತ್ತುಹಾಕುವ ಆಜ್ಞಾ ಪತ್ರವನ್ನು ದೇವರಾಯನ ಮೂಲಕ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹಕ್ಕಬುಕ್ಕರು ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದ ಗೌರಾಂಬಿಕೆಯ ಅರಮನೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಖಾನನು ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ದಾಳಿ ನಡೆಸುವನು. ಅದನ್ನು ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿದ ಮಾಧವರಾಯನು

ಬುಕ್ಕನ ಸಹಾಯದೊಂದಿಗೆ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಹಕ್ಕರಾಯ ಮತ್ತು ಬುಕ್ಕರಾಯರ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿದಂತಹ ಖಾನನು ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ವಿಜಯನಗರ ಹಕ್ಕ-ಬುಕ್ಕರ ವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವರಾಯನು ಈ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದಂತಹ ಹಕ್ಕಬುಕ್ಕರಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವನು.

ಹೀಗೆ ಹಕ್ಕಬುಕ್ಕರು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಂತೆ ಸೋದರ ವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೆ, ಶೌರ್ಯಕ್ಕೆ, ನಾಡಿನ ಪ್ರೀತಿಗೆ, ನುಡಿಯ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಉಳಿದಿವೆ. "ಈ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಹರಿದು ಹಂಚಿಹೋಗಿದ್ದ ಅಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಹಾಳು ಬಿದ್ದ ವಿಜಯನಗರದೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಹಕ್ಕಬುಕ್ಕರಂತೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಯುವಕರು ತಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ದುಡಿಯಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ಅಭಿಮಾನ ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುವ ಸಮಕಾಲೀನತೆ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಇರುವುದು ಆ ಯುಗದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ."[೩೩]

ಅಂದಿನ ಏಕೀಕರಣ/ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡು-ನುಡಿ ಪ್ರತೀಕವೆನಿಸಿದ ವಿಜಯನಗರ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಕುರಿತ ಈ ನಾಟಕ ಸಮಕಾಲೀನತೆಯ ದ್ಯೋತಕವು ಹೌದು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಭವೀಕರಣದ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಿತಚಿಂತನೆ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ – 'ಸ್ತ್ರೀಧರ್ಮ ರಹಸ್ಯ'

ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿದ್ದು, ಅಂದಿನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ನಾಟಕವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವಾಗ ನಟಿ ಸೂತ್ರಧಾರರನ್ನು ಕರೆದು 'ಸ್ತ್ರೀ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ' ವನ್ನು ಹಾಡಿ ತೋರಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಸಮಾನರೆಂಬ ಚರ್ಚೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿದೆ. 'ಇಂಗ್ರಜಿ' ಭಾಷೆ ಕಲಿತ ಹೆಣ್ಣಿಗಾಗಿ ಬಿಜ್ಜೋದರರಾಯನ ಭೈರಂಗರಾಯನೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರದಿದ್ದ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಸುವ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ.

"ಸ್ತ್ರೀ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯ" ನಾಟಕವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬ ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿಗೊಳಪಟ್ಟು, ಬದಲಾದ ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮುದಾಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು, ಸಮಾನತೆಯ

---

* ೩೩. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೦೪.

ಹೋರಾಟ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಪರ ಹಾಗೂ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಕಥಾ ಹಂದರವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಸುಧಾರಣೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮಾನತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ.

ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಬಯಸುವ ಬಿಜ್ಜೋದರರಾಯನು ಪ್ರೌಢವಿವಾಹ ಮತ್ತು 'ಇಂಗ್ರಜಿ' ಭಾಷೆ ಬಲ್ಲವರ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂತಿದ್ದರೂ ಆತನು ಸುಶೀಲೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಒಪ್ಪಿ ನಂತರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ–ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆಯ ಹೋರಾಟಗಾರ್ತಿ ಮಿಸ್ ಲಜ್ಜಾವತಿಯನ್ನು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟು ಆಕೆಯನ್ನು ವರಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಶೀಲೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವನು. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಇವನು ತೊಂದರೆಗೊಳಗಾದಾಗ ಲಜ್ಜಾವತಿಯು ಇವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇವನು ಪುನಃ ಸುಶೀಲೆಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ. "ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಅಮೇರಿಕ ಜನರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಬಿಜ್ಜೋದರರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂಜಿಕೊಂಡು ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲ"[೩೪] ಎಂದೆಲ್ಲಾ ತರ್ಕವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರವಾದಿಯವನು. "ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮ–ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಆಧಾರವು ಬಹಳವಿದೆ. ಪುರಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಜಳನ್ನು ಓದಿ ಓದಿದಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭವಾದ ಉಪಾಯಗಳಿವೆ. ನಮಗೆ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಸುಧಾರಣೆಯ ತತ್ವಗಳು ಆಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ."[೩೫] ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಬಿಜ್ಜೋದರರಾಯರು ಸಮಾಜದ ವಾಸ್ತವತೆ/ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. "ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ನೀವು ಯಾವತ್ತೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎಂದರೆ, ಬಡವರು, ದೈವಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು, ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಸುಧಾರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೇವಲ ಶ್ರೀಮಂತರನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಡೀ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಹೇಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನನ್ನದು."[೩೬] "ಸುಧಾರಣಾ ಪರತೆಯ ಜನರು ಬಡವರು, ಸುಧಾರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ, ಅವರನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ವಹಿಸಿದೆ

---

* ೩೪. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೧೪೭.
* ೩೫. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೧೮೦.
* ೩೬. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೫೪.

ಎಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯಾಗುವುದು"[೩೭] ಈ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುವುದೇನೆಂದರೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಸ್ತ್ರೀ ಸುಧಾರಣೆ ಸಮಾನತೆ ಬಗ್ಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ ಬಿಜ್ಜೋದರರಾಯನು ಕೊನೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾನತೆ ಸುಧಾರಣೆಯು ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ಶ್ರೀಮಂತ ಹೆಂಗಸರಿಂದಾಗುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜದ ಬಹುಪಾಲು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಬಡವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ತರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಸುಧಾರಣೆ ಎನ್ನುವ ಹೇಳಿಕೆ ಅವರ ಅನುಭವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ 'ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಭ್ರಮ'

ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಭ್ರಮ ಎಂಬ ನಾಟಕ ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ನಾಟಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಬೇಕು. ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ ನಡವಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಜನರ ಪೂರ್ವ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಹೋಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಸುಧಾರಣೆಯ ತತ್ವಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೇರೂರುವ ತನಕ ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವ ವಾತಾವರಣ ಬೇಕು, ಪ್ರಾಢ ವಿವಾಹ ನಡೆಸಬೇಕು, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಬೇಕು. ಬಾಲ್ಯ ವಿವಾಹ, ಮುದುಕರ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನಿರ್ಬಂಧ ತರಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಿಗಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಈ ನಾಟಕದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜವನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜೀವನದ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಹೊಸ ಮಾದರಿಯ ಉಡುಪು, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಹಳೆಯ ಭಾರತೀಯರ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇವನು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸುಧಾರಣೆಯ ಪರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾ "ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಬೇಕು ಸುಧಾರಣೆಯೂ ಬೇಕು."[೩೮] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

"ಬೇಕೌ ಪ್ರೌಢ ವಿವಾಹಕಿನ್ನು ವಿಧವಾ ಲಗ್ನಾದಿಗುತ್ತೇಜನಂ।
ಬೇಕೌ ಬಾಲ ವಿವಾಹಕಂ ಮುದುಕರಾಲಗ್ನಕ್ಕೆ ನಿರ್ಬಂಧನಂ।

---

* ೩೭. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೫೪.
* ೩೮. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೬೪

ಬೇಕೌ ಸ್ತ್ರೀ ಜನಕುತ್ತ ಮರ್ಗ ದೊರೆವಾ ವಿದ್ಯಾನಿದಾನಂಕರಂ।
ಬೇಕೌ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸಮಾಧಾನಕಾರ ಮದಕಂ।
ಬೇಕೌ ಸದಾಸಮ್ಮಸಂ॥"[೩೯]

ಹೊಸ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಸದಾಶಿವರಾಯರು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನೇ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಎಂ.ಎ. ಪದವೀಧರನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾಟಕಾಚಾರ್ಯರು "ಹೌದು ಸದಾಶಿವರಾಯರೇ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಜವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುವುದು ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಸದಾಶಇವರಾಯನು ಆನಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ." ಹಾಗೂ "ಮೊದಲು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಉದ್ಯೋಗ ಆಮೇಲೆ ಸೋಸಿಯಲ್ ರಿಪಾರ್ಟ್‌ಶಿನ್ ಹೊಟ್ಟೆಯೇ ತುಂಬದಿದ್ದ ಬಳಿಕ ದೇಶಸೇವೆ, ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು?"[೪೦] ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ವತಂತ್ರದ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಂದ ಅವರು ಮಾನವೀಯತೆ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆದಾಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

"ನಿಜವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮಾಜದ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅವರ ಪೂರ್ವಭಾವಿಕ ತನವನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವ್ಯಸನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜನರು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಎಂದು ಸುಧಾರಿಸುವುದೋ ಅಂದೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಏಳಿಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ."[೪೧] ಎನ್ನುವುದು ವರದಾಬಾಯಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀ ಸುಧಾರಣೆ ಹಾಗೂ ದೇಶಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಪುಸ್ತಕ ನೋಡಿ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವಳು, ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಲಿತವಳಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಅಡುಗೆ ನಟನೆ ಮಾಡಿದವಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. "ಎಸೆವ ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶದ ಸಮಸುಧಾರಣೆ ಪಸರಿದೆ ಕಸುವಿನಿಂದ ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಗಳೇನು. ತೊಟ್ಟು ಬಂದಿದೆ ಮಸುಕಾಗಿ ಹಿಂದೋಡುತ್ತ"[೪೨] ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವಳು ಹೊಸತನವನ್ನು ಬಯಸುವವಳು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

---

* ೩೯. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೬೪.
* ೪೦. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೬೫.
* ೪೧. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೬೫.
* ೪೨. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೬೫.

ವತ್ಸಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವರದಾಬಾಯಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಹೇಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವಿದೆ. "ಇನ್ನೂ ಗಂಡನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದು ದಾಸಾನು-ದಾಸಿಯಾಗಿ ಪರತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಳಲಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆತು ಇಂಥ ಅವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೂರವಾಗುವ ತನಕ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜವೇ ಸುಧಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ"* ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ವದೇಶದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಧರ್ಮನೀತಿ, ಉದ್ಯೋಗ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡಲು ಸರ್ವರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪ್ಯಾಶನ್ನಿನ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲಿನ ಜನರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಯುವಜನಾಂಗದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಅತಿರೇಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ತನವನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸುವ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟು ಬೆಳೆವ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಬೋಧರಾಯನು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಅತಿರೇಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕವಿಗಳು ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಮತ್ತು ತಿದ್ದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

---

* ೪೩. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಡಾ. ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಷಿ, ಪುಟ. ೨೬೫.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು

ರಂಗಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ : ಐದು

ರಂಗಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಗಳು

ನಮ್ಮದು ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ, ವಿವಿಧ ಜನಗಳ, ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ದೇಶವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಂಪರೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಭಿನ್ನ ವಿಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ರಂಗಭೂಮಿ ಪರಂಪರೆ ಏಕತ್ರವಾಗಿ, ಅವಿಚ್ಛನ್ನವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಜ್ಞಾತ–ಅಜ್ಞಾತ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗಗಳ ಮನೋರಂಜನೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡ ಅದ್ಭುದ ಕಲಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಗಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ–ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಏಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಭಾವ ಮೂಡಿಸಿದೆ.

ನಾಟಕಗಳು ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು

೧. ಓದಲು ಬಾರದೇ ಇರುವಂತಹ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಭಿನಯದ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

೨. ಓದಲು ಬಂದಂತಹ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮನೋರಂಜನೆ, ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ ನೀತಿಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಮೂಡಿಬರುತ್ತಿರುವಂತಹ ಎಲ್ಲಾ ನಾಟಕಗಳು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕೂಡ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಭಾಷೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ನಟನೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೂ ಮೂಡಿಬಂದಿತು, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅಂದು ನಾಟಕ ಮನೋರಂಜನೆ, ನೀತಿಬೋಧನೆಯಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಇಲ್ಲದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿದರು. ಬಾಯಿ, ಕಿವಿ ಇಲ್ಲದ ಜನರಿಗಾಗಿ ನಟನೆಯ ಅಂಶವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನವಾದ ಧೋರಣೆ, ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಮೊದಲಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿ ತುಂಬ ಚಿಂತಾಜನಕವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅಂದು ಉತ್ತಮ ವ್ಯಾಸಂಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜನರು ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಂದುವರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ

ಪುಣೆ–ಮುಂಬಾಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಮರಾಠಿ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡವೆಂದರೆ ಅಸಡ್ಡೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕೇವಲ ಮರಾಠಿ ಗ್ರಂಥ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಓದುತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಅಭಿಮಾನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಸಾಲದೇ ಆಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮರಾಠಿಗರೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಗಿದ್ದರು. ಅನುಕರಣಶೀಲರಾದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮರಾಠೀ ಭಾಷೆಗೆ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಭಿಜಾತ ಮರಾಠಿ ಪಿತಾಮಹಾ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾದಂತ ಅಣ್ಣಾ ಸಾಹೇಬ ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರರು ಕನ್ನಡ 'ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪಾರಿಜಾತ' ದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪಾರಿಜಾತ', 'ಸಂಗೀತ ಶಾಕುಂತಲ', 'ಸಂಗೀತ ಸೌಭದ್ರ' ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡದವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲ ಮರಾಠಿ ಕಂಪನಿಗಳನ್ನೇ ಅಭಿಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಯೋಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಅಭಿಮಾನ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದಂತಹ ಕೆಲವು ಮಹಾನೀಯರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಶೇಷಗಿರಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯ ಚುರಮುರಿ, ಶಾಂತಕವಿ, ಏಣಗಿ ಬಾಳಪ್ಪ, ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ.

ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರು ನಾಟಕಗಳತ್ತ ವಿಶೇಷ ಗಮನವನ್ನರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಂತಹ ಕಳಕಳಿ ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಸಚಿತ್ರ ಭಾರತ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು 'ಕರ್ನಾಟಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ದುರವಸ್ಥೆಯು' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಾಟಕಗಳೂ ಮರೆಯಾದ ನಂತರ ನಮ್ಮ ದೇಸಿ ಕಲೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಕವಿಗಳು ರಸವತ್ತಾದ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೇ ಹೊರತು, ಅವರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾಗವತರ ಆಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರಾದ ಭಾವೆ, ಡೋಂಗರೆ, ಕಿರ್ಲೋಸ್ಕರ ಮುಂತಾದವರು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೊಸ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನಾಟಕಗಳನ್ನಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಭಾವೆಯವರ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರೆಪಿತರಾದ ಶಾಂತ ಕವಿಗಳು ಭಾವೆಯವರ ಮಾದರಿಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದರೇನು ಎಂಬುವುದನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕೆಲವೊಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದರು.

ಧಾರವಾಡದ ಶೇಷಗಿರಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯ ಚುರುಮುರಿಯವರು ೧೮೬೯ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದ 'ಶಾಕುಂತಲ' ನಾಟಕವು ೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದ ಅನುವಾದವಾಯಿತು. ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲೆಂದೇ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ 'ಭರತ ಕಲೋತ್ತೇಜಕ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ನಾಟಕವು ಮೊದಲೇ ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ವಿಜಾಪುರಗಳ

ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅರಿವು ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಡು-ನುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾ ಹೋದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿಯ ಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಾಂತ ಕವಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಳಾಚರ್ಯ ಸಕ್ಕರಿಯವರು ಅಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಮರಾಠಿಯರ ನಾಟಕ ಕೀರ್ತಿ
ಯೆಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಮರಾಠಿಯರ ನಾಟಕದರ್ಥಿ
ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಮರಾಠಿಯರ ನಾಟಕ ನಟರ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಸಂಚಾರವು"[೧]

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತಕರು ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಇವರು ಕೂಡ ಗದುಗಿನ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ "ಶ್ರೀವೀರನಾರಾಯಣ ಪ್ರಾಸಾದಿತ ಕೃತಪುರ ನಾಟಕ" ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಉಷಾಹರಣ, ವಸ್ತ್ರಾಪಹರಣ, ಸೀತಾ ಸ್ವಯಂವರ, ಆಂಜನೇಯ ಜರಾಸಂಧವಧ ಮುಂತಾದ ೩೫ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ, ಹಿಂದಿ, ಮರಾಠಿ, ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆಡಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಅರೆಕೊರೆಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರಿಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮರಾಠಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿತು ಎನ್ನುವುದು ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೆ, "ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದು ಆರಂಭವಾದ ಮರಾಠಿ ರಂಗಭೂಮಿ"[೨] ಎನ್ನುವುದು ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಏಣಗಿ ಬಾಳಪ್ಪನವರ 'ಕಲಾ ವೈಭವ ನಾಟ್ಯ ಸಂಘ', 'ಅಸುಂಡಿ ಕಂಪನಿ', ಗುಡಗೇರಿಯ ಎನ್. ಬಸವರಾಜರ 'ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಸಂಘ' ಮುಂತಾದವರುಗಳ ನಾಟ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. "ವೃತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಕನ್ನಡದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಲು ಎನ್ನಬಹುದು. ನಾನು ಸಹ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಾಟಕ ಬರೆದು ಆಡಿಸಿದ್ದುಂಟು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗರು ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ್ದು ಗೊತ್ತು. ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು

---

* ೧. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಸಿ.ಆರ್.ಗೋವಿಂದರಾಜು, ಪುಟ. ೨೨೦
* ೨. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ - ಜೆ.ಡಿ.ಜೋಶಿ, ಪುಟ. ೧೬೪.

ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೀತಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ತುಂಬಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಧ್ಯೆ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಬಂದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು.*[೩] ಇವರು ವೃತ್ತಿರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಹುಟ್ಟಿಸಲೆಂದು ಇವರು ಕೂಡ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಾಟಕ ಬರೆದು ಆಡಿಸಿದ್ದುಂಟು, ಶ್ರೀರಂಗರು ಕೂಡ ಏಕೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಾರಿತ್ರಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೀತಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ತುಂಬಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಾಂಧಿಟೋಪಿ, ಹರಿಜನ್ವಾರ, ಅಜ್ಞಾತವಾಸ, ಕನಕವಿಲಾಸ, ತಲೆದಂಡ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಸ್ಕರ್‌ರವರ – 'ಗಾಂಧಿಟೋಪಿ'

'ಗಾಂಧಿಟೋಪಿ' ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ, ಖಾದಿಧಾರಿ ಕೌಜಲಗಿಯ ಹನುಮಂತರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಿದ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಅವರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜೀವ ನೀಡಿದ ಕೌಜಲಗಿಯವರ ಜೀವನ ರೋಮಾಂಚನವಾದುದು. ಅವರ ಮತ್ತು ಅವರ ಜೊತೆಗಿದ್ದು, ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದವರ ಕುರಿತು ನಾಟಕ ರಚಿಸಿ, ರಂಗದ ಮೇಲೆ ತಂದು ನಾಡಿನ ಜನತೆಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದ್ದು ಎಂದು ಈ ನಾಟಕದ ಬೆನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಗಾಂಧಿಟೋಪಿ ಕೌಜಲಗಿ ಹನುಮಂತರಾಯರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ವಿಚಾರ, ಸಮಾಜ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕುರಿತದ್ದು. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಹಾನ್ ಅನುಯಾಯಿ, ದಲಿತೋದ್ಧಾರಕನಾಗಿ ದೇವದಾಸಿಯರು, ದಲಿತ ಮಹಿಳೆಯರ ವಿವೇಚನೆಗಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ತುಂಬುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದುಡಿದವರು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಹತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಒಯ್ದು ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ದುಡಿದವರನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯಿತು.

ಖಾದಿಧಾರಿಗಳಾದ ಇವರು ಅರಸು ಮನೆತನದವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಅನ್ಯಾಯ, ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ, ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ಬಡತನ, ನಿರುದ್ಯೋಗ ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ನೂಲು

---

* ೩. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸಿ.ಆರ್.ಗೋವಿಂದರಾಜು, ಪುಟ ೨೨೨.

ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚರಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಇವರು ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ದಿನಾಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಗಾಂಧಿಟೋಪಿಯನ್ನು ಬಳಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿವಾದವನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದು ಕಾರಖಾನೀಸರು ಕೂಡ ನಾಡು–ನುಡಿಗಾಗಿ, ಮತ್ತು ದೇಶದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವ ಮುತ್ಸದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ರೈತರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ನಡೆದಾಗ ಇವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಂಸ್ಥಾ ಸ್ವರಾಜ್ಯ' ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಧೋಳ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಥಾ ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದು ಜನರಿಗೂ ಮತ್ತು ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಎಚ್ಚರಿಸುವನು. ಬಡವರ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಕನ್ಯಾಮಂದಿರ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು.

ದೇಶ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಬೇಕು, ಜನರು ಸುಖಶಾಂತಿಯಿಂದ, ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸಬೇಕು. ಅನ್ಯಾಯ, ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಮಾನವತಾದಿಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಡಿನ ಜನತೆ ದೇಶದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಸರಕಾರ ಮಾಡುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು, ದೇಶಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹೋರಾಟದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು.

ಇಂತಹ ಧೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾಟಕ ರಚಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಿಗೆ ಅಂತಹ ನಾಯಕನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಅಲ್ಲದೇ ತಾವು ಕೂಡ ನಾಡು–ನುಡಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರ ಮೂಡಿಸುವುದು ಈ ನಾಟಕದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರವರ – 'ತಲೆದಂಡ'

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಈ ಅದ್ಭುತವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳನ್ನು ಕಾಡಿದೆ. ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ ಕವನಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ಕಾರ್ನಾಡರು ತಲೆದಂಡದಲ್ಲಿ ಬಸವ ಪುರಾಣವನ್ನಾಗಲೀ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಾಗಲೀ ತಂದಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಗದೇವ ಮತ್ತು ಭಾಗೀರಥಿ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಖಾಮುಖಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

"ಅಲ್ಲಪ್ಪಾ ವೈದಿಕರ ಮನಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾದಿ ಬಿಟ್ಟು ನಿಂತರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಲಿಕ್ಕರೆ ಆದಿತು. ಹಿಂಗ ಪಾಳೆಗಾರರ ಹಂಗ ದರ ಕಾರಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತರೆ ನಾವೇನು ಮಾಡೋಣ ಹೇಳು ಎಂದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಜಗದೇವನು ಭಾಗಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಮನಿ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯ, ನನಗೆ ಬೇಕಾದವರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬೇಕಾದಲೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ನಿಮಗೆ ನೋಡಲು ಸಹಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಬರಬ್ಯಾಡಿ ನೀವಿಲ್ಲಿಗೆ"* ಎಂದು ಹೇಳುವ ಜಗದೇವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಶರಣತ್ವ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮಾನವರೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ಸಮತಾವಾದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಭಾಗೀರಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಣ್ಣಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ರೀತಿ–ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅವಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಜಗದೇವನಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಹೊಸತನವನ್ನು ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಗುಣ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, ಅದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜಯದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಸಮಾನತೆ ಸಾಧಿಸುವ ನಿಲುವನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಶರಣ ಚಳುವಳಿ ಅಂದಿನ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಯಾವುದೇ ವರ್ಗ, ವರ್ಣ, ಜಾತಿಯವರು ಶರಣಾಗಿ ಸಮಾನತೆಗೆ ದುಡಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ದಲಿತರವರೆಗೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಶರಣ ಚಳುವಳಿ ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಮಾನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ಹುಡುಗರು ಜೈನ ಬಸದಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ಬೆತ್ತಲೆ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ಶಿವಾಲಯ ಮಾಡುತೀವಿ ಅಂತ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಂದರೆ ಸ್ಥಾವಿರವಾಗಿದ್ದಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ಜಂಗಮುವಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಂತಹ ಒಂದು ಚಳುವಳಿ ತಾನೇ ಸ್ಥಾವಿರವಾಗುತ್ತಾ ಹೊರಟ ವ್ಯಂಗ್ಯವನ್ನು, ದುರಂತವನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನೂ ಖುದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಬಸವಣ್ಣನ ಈ ಶರಣ ಚಳುವಳಿ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಚಿಂತನೆ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿತ್ತೆಂಬುವುದು ಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

---

* ೪. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ನಾಲ್ಕು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮುಖಾಮುಖಿ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಜಿ.ವಿಶಾಲಕ್ಷಮ್ಮ, ಪುಟ. ೪೪.

ಕಲಾವತಿ–ಶೀಲವಂತರ ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಅವನು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಬಸವಣ್ಣನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಮಾತುಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಕ್ಕಯ್ಯನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವಿಸ್ಮಯದ ಮೌನ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮದುವರಸ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಿನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಆದದ್ದು ಕಂಡು ನಮಗೆ ಆನಂತ ಮೂಡುತ್ತಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣ ನಿನ್ನ ಕನಸು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ನನಸಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಂದರೆ ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬದಲಾವಣೆಯಾದದ್ದು ಕಂಡು ಬಸವಣ್ಣ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಪಡುವನು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದು ಮತ್ತು ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಬಸವಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ ಶೀಲ, ಮಾದರಸನ ಮಗಳು ಕಲಾವತಿಯವರ ಮದುವೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಆಶೀರ್ವಾದವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇವರ ವಿರುದ್ಧ ವೈದಿಕರ ಪಿತೂರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಿಜ್ಜಳನು ಈ ಮದುವೆಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಹಾಗಾಗಿ ಸೋವಿದೇವನ ಮುಖಾಂತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಿತೂರಿ ನಡೆದು ಕೋಲಾಹಲ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಬಂಧಿಯಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಶರಣನಿಂದಲೇ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ರಾಜಕೀಯ ದೊಂಬಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಸೂಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ – 'ಕನಕವಿಲಾಸ'

ಇದು ಇವರ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅಂದಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಆಂದೋಲನದ ಸಂದರ್ಭವೇ ಕಾರಣವಾಯಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. "೧೯೧೨ ರಲ್ಲಿ ಇದರ ರಚನೆಯಾಗಿ, ಅಭಿನಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ರಂಗಭೂಮಿಗೆಂದೇ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ."[೫]

ಧನದ ಮದ ಎಂತಹ ದುಷ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನರು ಧನದ ಮದಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಸಮಚಿತ್ತದಿಂದ ಬಾಳಬೇಕೆನ್ನುವುದೇ ಈ ನಾಟಕದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗನಾದ ದಮನರಾಯನು ಚಾಣಕ್ಷ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಣಿಯು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿಸಿದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಇವನು ಅದರ ವಿರುದ್ಧ

---

* ೫. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಶಿ, ಪುಟ. ೧೯೬.

ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಛಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ರಾಣಿಯು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾಣಿಯಿಂದ ತಂಗಿಗೆ ಬಡವಿಯೆಂದು ಅವಮಾನವಾದಾಗ ಅವನ ಸೇಡಿನ ಜ್ವಾಲೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರಾಣಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಸುಮರಾಯನನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಪುರೋಹಿತನಾದ ಜಿಂಕಭಟ್ಟನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅವನಿಗೆ ದಮನರಾಯನ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಆತ್ಮೀಯರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ದಮನರಾಯನು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಬ್ಬರನ್ನು ಜಿಂಕಭಟ್ಟನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಜಿಂಕಭಟ್ಟನು ಕುಸುಮರಾಯನನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಪತ್ತೆಹಚ್ಚಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಣಿಯು ರಾಜನ ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡಿದಂತಹ ಒಳಸಂಚು ಬಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಸಾಯುವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುವತಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲ ಮಗನಾದ ಕುಸುಮರಾಯನನ್ನು ಜಿಂಕಭಟ್ಟನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ, ಅವನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಇವನು ಧನದಾಸೆಗೆ ಬಿದ್ದು ರಾಣಿಯ ಮಾತಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕುಸುಮರಾಯನನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತಹ ದಮನರಾಯನು ರಾಣಿ ಮತ್ತು ಜಿಂಕಭಟ್ಟರ ಒಳಸಂಚಿನ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜನ ಹತ್ತಿರ ಹೇಳಿ ಅವನ ಪ್ರೀತಿ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ರಾಜನಿಗೆ ಅವನ ಮಗನನ್ನು ಮರಳಿ ದಕ್ಕಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ರಾಜನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ರಾಜನು ಜಿಂಕಭಟ್ಟನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿ, ರಾಣಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತಹ ದಮನರಾಯನಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರೀಯ ಸಹಜವಾದ ಚಾತುರ್ಯ, ಶೌರ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರ – 'ಅಜ್ಞಾತವಾಸ'

"ಈ ನಾಟಕವು ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿ ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ರಂಗಪ್ರದರ್ಶನ ಹೊಂದಿತು."* ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸನಾದ ನರಸಿಂಗರಾಯನು, ತಿರಮಲರಾಯನ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಮಲಮಕ್ಕಳಾದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ, ಅಚ್ಯುತರಾಯನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಕಣ್ಣು ಕೀಳಿಸುವಂತೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಿಷ್ಠಾವಂತನಾದ ಮಂತ್ರಿ ತಿಮ್ಮರಸನು ತಾನು ಮೊದಲ ರಾಜನಾದ ವೀರಸಂಗರಾಯನಿಗೆ

---

* ೬. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಶಿ, ಪುಟ. ೨೦೬.

ಕೊಟ್ಟ ವಚನವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಬೇಕೆಂದು, ತಿರುಮಲರಾಯನ ಆಟ ನಡೆಯದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತಿಮ್ಮರಸನ ಮಾತಿನಂತೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ನೆರೆ ಹೊರೆಯರ ಸಹಾಯ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಮತ್ತೇ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುವನು. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ನಾಟಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ದೊರೆಯಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ತೊಂದರೆಗಳೇ ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ.

ನರಸಿಂಗರಾಯನ ಮಲಮಗನಾದ ಇವನ ಬಗ್ಗೆ ತಿರುಮಲರಾಯನು ಪಿತೂರಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಒಳಸಂಚು ಮಾಡಿ, ನರಸಿಂಗರಾಯನು ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಿಷ್ಠಾವಂತನಾದ ತಿಮ್ಮರಸನು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಆಡುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಂದು ತೋರಿಸುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ತಿಮ್ಮರಸನ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಇದು ಸಂಗೀತ ನಾಟಕವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇವನ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವುದು ಗೋಪಕಾವಲಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳಲು ಕೃಷ್ಣನಂತೆ ವೇಷಧರಿಸಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತು, ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೆಳೆಯನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ವೇಷವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನೇ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೆಂದು ರಾಜ ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಆದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಕ್ಕೆ ಅವನು ಕಕ್ಕಾಬಿಕ್ಕಿಯಾಗುವನು. "ಯಾಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿರಿ" ಎಂದು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಅವರು 'ಅರಸರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ"[೭] ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಒಡವೆಯ ಆಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ಹೇಳುವನು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸೈನಿಕರು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಸೈನಿಕರಿರುವವರೆಗೆ ಯಾವ ರಾಜನೇ ಆಗಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತದಿಂದ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಸೈನಿಕರ ನಿಷ್ಠಾವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಗುಣ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸೈನಿಕರನ್ನು ತಿಮ್ಮರಸನು ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯ ಶಿಕ್ಷಿಸಲು ಬಯಸಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರ ಉದಾತವಾದ ಮಾನವೀಯತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಜ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡುವನು. ನಿಷ್ಠಾವಂತನಾದ ತಿಮ್ಮರಸನು ಈ ಅಪಾಯವನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ

---

* ೭. ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಜಿ.ಡಿ.ಜೋಶಿ, ಪುಟ. ೨೧೦.

ತಡೆಯುವನು ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ಅವನಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ಪಿತೃ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಗೌರವಭಾವನೆಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿವೆ.

ಶ್ರೀರಂಗರ 'ಹರಿಜನ್ವಾರ'

ಹರಿಜನ್ವಾರ ಕನ್ನಡದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಶ್ರೀರಂಗರು "ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಮೇಲಿಂದ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಶ್ರೀರಂಗರ ಉದ್ದೇಶ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಇಳಿಸಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದೇ ಆಗಿತ್ತು."[೮]

ರಾಯರ ಮಗನಾದ ಶ್ಯಾಮನಿಗೆ ತಂದೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನನ್ಯವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಘೋಷಣೆ ಕೇವಲ ವೋಟು ಕಲೆಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ತಂದೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವನು, ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಈ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಆರಂಭವೆನ್ನುವಂತೆ ರಾಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವವಳಾಗಿದ್ದ ಯಮುನಾ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನಾದ ವಸಂತನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕೆಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಆದರೆ ರಾಯನ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಅವರ ವೋಟುಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವನಿಗೆ ಈ ಸಲ ವೋಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಯಮುನಾಳನ್ನು ಮನೆಯ ಕೆಲಸದಿಂದ ಬಿಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವಳು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಶ್ಯಾಮ್ ಅವಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಾಟಕದ ಕೊನೆಗೆ ವೇಣಕ್ಕ ಗಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಗು ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದು ಹೊಲೆಯರ ಮಗು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ಅದನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಾಳೆ. ಇದರಿಂದ ತನ್ನ ವೋಟುಗಳಿಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಗೋಳಿಡುವುದರ ಮೂಲಕ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪುರಾತನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತಹ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ, ಆಯಾ ರೂಢಿ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಘರ್ಷ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದುಕಲು ಯತ್ನಿಸುವುದರಿಂದ ತಾನು ಯಾವುದೇ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಬಹುದೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿರುವುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ

---

* ೮. ನಾಟಕಾಂಕ – ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, ಪುಟ, ೮೧.

ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಲಾಭ ಪಡೆದು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರು ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದಲಿತನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಥವಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಿರುವಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರು ಇದನ್ನು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಜನರು ನೀಡುವ ಮತಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದರಿಂದ ರಾಜಕಾರಣಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ ಪಂಗಡ, ಧರ್ಮದ ಜನರ ಮನ ಗೆಲ್ಲಲು ಹೋಗಿ ವಿಷಯ ಲಂಪಟನಾದ; ಡಾಂಭಿಕತೆ, ಸೋಗಲಾಡಿತನ ಅವನನ್ನು ಮುತ್ತಿದವು. ಶ್ರೀರಂಗರ 'ಹರಿಜನ್ವಾರ' ಇಂಥ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯ ತಿರುವು ನಾಟಕವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇಂಥಹ ರಾಜಕಾರಣ ವಾಸ್ತವ ಚಿತ್ರಣದಂತಿದೆ.

ನಾಟಕದ ಕೊನೆಗೆ ವಸಂತ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಬಹಳ ಮಾರ್ಮಿಕವಾದುದು. 'ಹರಿಜನ್ವಾರ' ನಾಟಕಕ್ಕಿರುವ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಅವರೇ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ

"ಮಾಡೋದೇನು – ಹೇಳಲೇನು ಅಜ್ಜ?
ಹರಿಜನಿವಾರ – ಅಂತೀನಿ,
ಮಾವ, ಹರಿಜನ್ವಾರ
ಅಜ್ಜ, ಹರಿಜನ್ವಾರ್"*

ಹರಿಜನವಾರ ಎಂದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಧರಿಸುವ ದಾರ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಧರ್ಮ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಇದು ಶ್ಯಾಮನು ಕೀಳು ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದಂತಹ ಯಮುನಾಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಳಾದ ವೇಣಕ್ಕ ಹರಿಜನ ಮಗುವನ್ನು ಗಟಾರದಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಹರಿಜನ್ವಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಹರಿಜನರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಯುದ್ಧದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ಬಂದಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸರ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ದಲಿತರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಸಂಕೇತಿಕವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕ ಹರಿಜನರು ಮುಂದೆ ಮಾಡಲಿರುವ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮೇಲುವರ್ಗದವರ ವಿರುದ್ಧ ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುವುದೇ ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

'ಹನುಮಾಯಣ'

ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ಹನುಮಾಯಣ ಒಂದು ಬೀದಿನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಇಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ

---

* ೯. ರಂಗಪ್ರವೇಶ – ಬಸವರಾಜ ಡೋಣೂರ, ಪುಟ. ೬೫.

ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ, ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷ ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇದ್ದಂತಹ ಒಂದೇ ಅಭಿಮತವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಎಂತಹ ನೀಚ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಂಬುವುದು ಈ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಸವರಾಜರವರು ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾಷೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಗದ ಅವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಲೇ ಯಪ್ಪಾ, ಅನಕಾತನೀ ಏನೂ ತೋರಸಾಕ ಹೋಗಬ್ಯಾಡ್ಲೆ, ಲೇ ಮಗನ, ನೆಟ್ಟಗ ಕುಂಡಿ ತೊಳಕೊಳ್ಳಾಕ ಬರಲೆದ್ದಿಲ್ಲ ನಿನಗ"[೧೦] ಎಂಬ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇವರು ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಕೆಲವೊಂದು ಜನರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. "ಅದಲು ಬದಲು ಕಂಚೀ ಬದಲು ಅವರು ಬಿಟ್ಟು ಇವರ್‍ಯಾರು" ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಲೀ "ನೀ ಸತ್ತಾಂಗ ಮಾಡು ನಾ ಅತ್ತಾಂಗ ಮಾಡತೇನಿ"[೧೧] ಎಂಬಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಅವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮುಗಿದು ಹೋದಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೇಕಂತಲೇ ಕೆದರಿ ತೆಗೆಯುವಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕುವುದನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. "ಊರಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಮೈ ಕಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳೊ ಮಂದಿ"[೧೨] ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಮೀಸಲಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಂತಹ ಜನ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮುಗ್ಧ ಜನರನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನರ ಬದುಕಿನ ಹತ್ತಿರದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪರಿಣಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಜನರು ತಾವೇ ಜಾಗೃತರಾಗಿ ಸಮಾಜದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅವರೇ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವರು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

'ಜೀವಜಲ'

ಬಸವರಾಜ ಸಬರದವರ ಜೀವಜಲ ಬೀದಿ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವರ್ಣನೆ, ಅಂತರ್ ಜಲಮಟ್ಟ ಇಳಿಮುಖವಾಗುವುದನ್ನು ಕುರಿತು, ಜನರಿಗೆ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು

* ೧೦. ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ನಾಟಕಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ರಮಾಕಾಂತ ಕಾರಾಮುಂಗೆ, ಪುಟ. ೨೨.
* ೧೧. ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ನಾಟಕಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ರಮಾಕಾಂತ ಕಾರಾಮುಂಗೆ, ಪುಟ. ೨೨.
* ೧೨. ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ನಾಟಕಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ರಮಾಕಾಂತ ಕಾರಾಮುಂಗೆ, ಪುಟ. ೨೨.

ಮೂಡಿಸುವಂತಹ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೂಮಿಯ ಒಳಗಡೆ ಇರುವಂತಹ ನೀರು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು ಹೇಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಈ ನಾಟಕದ್ದುದ್ದಕ್ಕೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ನೀರಿನ ಸದ್ಬಳಕೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಉಂಟಾಗಬಹುದೆಂಬ ಚಿಂತಕರ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯ ಮಾತುಗಳು ಜನ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಸರಕಾರವು ಬಡಜನರಿಗಾಗಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಗಾಗಿ ತೋಡಿಸಿದಂತಹ ಕೊಳವೆ ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಜನಮುಖಂಡರು ಹೇಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುವುದು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಕಲಿತ ಯುವಕ ಯುವತಿಯರಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುವುದು ಜನ ಜಾಹೀರವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಯುವಕರಿಂದಲೇ ಸುಧಾರಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಯುವಕ ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಬಡಜನರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ದಿನಬಳಕೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಾದಂತಹ ನೀರು, ಶೌಚಾಲಯ ಮುಂತಾದ ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿರಬಹುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸಬೇಕೆಂಬುವುದು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನರಾಡುವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಹಾಸ್ಯಮಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ನೀತಿಪಾಠಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಂತಹ ನಾಟಕಗಳು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ನಾಟಕಗಳು ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ, ನೀತಿ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಜನರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆಯ ಮೂಲಕ ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅವರು ಕೇವಲ ಮನೋರಂಜನೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಜನರನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ನೀತಿ ಭೋದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ಮಾಧ್ಯಮ ಹಾಗೂ ನಾಟಕ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಆರು

ಮಾಧ್ಯಮ ಹಾಗೂ ನಾಟಕ

ಆದರ್ಶೀಕೃತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನೇ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ಮಾಧ್ಯಮ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಾಡು-ನುಡಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಪೂರಕ ಪರಿಸರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದೆ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯೇನಲ್ಲ. ಅದು ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ರೇಡಿಯೋ, ದೂರದರ್ಶನ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ನಾಡು-ನುಡಿ ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರೇಡಿಯೋ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳೇ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದಲ್ಲಿ ರೇಡಿಯೋ ಮಾಧ್ಯಮ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಜನರು ಅಂದಿನ ಸಮಕಾಲೀನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆಕಾಶವಾಣಿ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕುಟುಂಬ ಕಲ್ಯಾಣ, ಆರೋಗ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರವಾಸ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಜನರ ರುಚಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ರೂಪಗೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು.

ಅಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ರೇಡಿಯೋ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕಾಗಿ ಲೇಖಕರ ಮೂಲಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಐವತ್ತು ವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನದಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಬಿ.ಬಿ.ಸಿ ರೇಡಿಯೋದವರಿಗೆ ಕಾರ್ನಾಡರು ಬರೆದ ನಾಟಕದ ವಸ್ತು ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನನ ದುರಂತವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿತ್ತು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಸಾವಿನ ಎರಡು ವರ್ಷದ ಸ್ಮೃತಿ ದಿನಾಚರಣೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕನಸುಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ದರಿಯಾ ದೌಲತ್ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿತು. ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ತಿದ್ದಿ 'ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನ ಕಂಡ ಕನಸು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು.

ಅಶಾಂತಿ ಪರ್ವ, ಮಮತೆಯ ಮುಡಿಪು ನಾಡಿನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಂತಹ ನಾಟಕಗಳಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ, ಆಕರ್ಷಕ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನಾಗಿ, ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು.

ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ೧೭೮೦ರಿಂದ ಸುಮಾರು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರಪಂಚದ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ಜನಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖದ ವಿಕಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಜನಾಂಗ ನಡೆಸಿದ ೧೮೫೭ರ ಸಿಪಾಯಿದಂಗೆ, ೧೯೨೮ರ ವಂದೇ ಮಾತರಂ ಚಳುವಳಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಸಿದ್ಧ ಹಕ್ಕು, ಉದ್ಘೋಷ, ೧೯೪೨ರ 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ' ಹೋರಾಟ, ೧೯೪೭ರ 'ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಬದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಭಾರತ ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು, ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಚನೆ, ೧೯೭೫ರ ತುರ್ತುಸ್ಥಿತಿ, ರಾಷ್ಟ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರತಿಭಟನೆ, ಹೀಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಭಾರತೀಯ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಮೂಹ ಸಂವಹನ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ, ಅನೇಕ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಗಳ ಹಿಡಿತದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಜನರಿಗೆ ಆತ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಎಚ್ಚರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕೆಲಸ ನಿರ್ವಹಿಸಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ವಾದವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ತಿರುಮಲೆ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಶರ್ಮ ಅವರ ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ (೧೯೨೧) ಸರಕಾರದ ಕೆಂಗಣ್ಣಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಯಿತು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅನೇಕ ತ್ಯಾಗಗಳಿಗೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಜೈಲು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೂ ಕೂಡ, ಅವರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಸರ್ಕಾರದ ಆಣತಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗದೆ, ೧೯೨೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಗಲಭೆಗಳ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ವಿಶ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ 'ಕ್ವಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ' ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಜನತೆ ಧ್ವನಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು.

ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಂತಹ ವಸ್ತುವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದರು.

ತಲೆಬಾಗದ ಜನ ಎಂಬ ನಾಟಕದ ವಸ್ತುವನ್ನು ೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ಈಸೂರಿನ ಪ್ರಜಾವಾಣಿಯ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ 'ಪುರವಣಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ದೇಶಾಭಿಮಾನ ಕೆರಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆಂದು ಕೆಲವೊಂದು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ವಾಡಿಕೆ ಇತ್ತು. ಕನಕಣ್ಣ ಎಂಬ ನಾಟಕ ಕನಕದಾಸರ ಚತುಶ್ಯತಮನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ನಾಟಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿತು. ಇದು ಜೀವನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ೨೫ನೇ ಉತ್ಸವ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಮಹತ್ತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಟಕ

ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಕಳಚಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಾಗಿ, ನಂತರ ಸರ್ಕಾರದ ಧೋರಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ತಿರುಗಿಬಿದ್ದ ಅಸ್ತ್ರಗಳಾಗಿ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ರೂಪಗೊಂಡವು. ಅಶಾಂತಿ ಪರ್ವ, ಮಮತೆಯ ಮುಡಿಪು, ತಲೆಬಾಗದ ಜನ, ಕನಕಣ್ಣ, ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನ ಕಂಡ ಕನಸುಗಳು ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ – ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನ ಕಂಡ ಕನುಸು

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸ್ವರ್ಣಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (೧೯೯೭) ಬಿ.ಬಿ.ಸಿ. ರೇಡಿಯೋ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರವರು ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರು ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಹುಸೇನ ಅಲಿ ಕಿರಮಾನಿ ಕಾಲಿನ ಮೆಕೆಂಝಿ ಜತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನನ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪೂ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಚೀನಿ ವೃದ್ಧನೊಬ್ಬ ಚೀನಾದ ದೊರೆಯಿಂದ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಬಂದ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳೊಡನೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮೂರನೇ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಛಾವಣಿಯ ಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಗುಂಡಿನ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹೆಣ್ಣೊಂದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದಿನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಲಿ ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಂಗ್ಲ ರಾಜ್ಯದಂತೆ ಮಾಡುವ ಕನಸು ಮತ್ತು ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದಂತಹ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ಕೊನೆಗೆ ನನಸಾದದ್ದು ಟಿಪ್ಪೂ ಸುಲ್ತಾನನ ಭವಿಷ್ಯವಾಣಿಯೇ ಹೊರತು ಅವನ ಕನಸಲ್ಲ"[೧] ಎಂಬ ಕಿರಮಾನಿ ಮಾತುಗಳ ಮೂಲಕ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. "ಈ ನಾಟಕ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾರ್ನಾಡರು ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಲವಾದ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆ ಭಾಷಣವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲೆಯು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ಶಿವಸೇನೆಯು ನಿರ್ದೇಸುತ್ತಿದ್ದುದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು......... ಹಾಗೆಯೇ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬದಲಾದ ರಾಜಕೀಯ ಸನ್ನಿವೇಶ, ಜಾತ್ಯಾತೀತತೆ, ಭಾರತೀಯತೆ, ಹಿಂದುತ್ವ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಡೆದ ಚರ್ಚೆ ಕೂಡ ನಾಟಕಕಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿ ಆವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು"[೨], ಕೋಮುವಾದಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ವಿರೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ನಾಟಕ ಮೂಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

---

* ೧. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ರಾಜು ಹೆಗಡೆ, ಪುಟ. ೨೭.
* ೨. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ರಾಜು ಹೆಗಡೆ, ಪುಟ. ೨೭.

ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಬಂದಂತಹ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಗುಮಾನಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಕೋಮುವಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಂತೆ ಟಿಪ್ಪೂ ಇದ್ದನು. ಟಿಪ್ಪೂ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟೀಷರ ನಡುವೆ ನಡೆದಂತಹ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಟಿಪ್ಪೂ, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಷರತ್ತುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವನು. ನಾವು ಇಬ್ಬರು ಯುದ್ಧ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಅಂಗ್ರೇಜರ ಕೈಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅವರು ಅಂಗ್ರೇಜರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ನಾವು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಷರತ್ತುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಅಂಗ್ರೇಜರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾದಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. (ಮೌನ) ಆ ಯುದ್ಧ ಕೈದಗಳನ್ನಾಗಿ ಯಾರನ್ನ ಕಳಿಸಬೇಕು ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನ!

ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಇಬ್ಬರು ಹೋಗಬೇಕು ಅಂತ ಅವರು ಹೇಳಿಲ್ಲ...... ಯಾರನ್ನ ಕಳಿಸಲಿ? ಫತ್ ಮಹಮ್ಮದ್? ಅವನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಿರಿಯವ. ಪ್ರೌಢ ನನ್ನ ಮುದ್ದಿನ ಮಗ..... ಅಂದರೆ ಉಳಿಯೋದು ಯಾರು? ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದಿರ್ ಅವನಿಗೆ ಎಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು. ಮುಇಝುದ್ದೀನಗೆ ಏಳು. ಉಳಿದ ಮಕ್ಕಳಿಗಿನ್ನೂ ದಾದಿಯರ ಮೊಲೆ ಬಿಡಿಸಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಇಬ್ಬರು ಹಸುಳೆಗಳನ್ನೇ ಕಳಿಸಲೇನು."[೩] ಇದರಿಂದ ಟಿಪ್ಪೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೈದಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವಿರುದ್ದ ಹೋರಾಡುವ ಇವನ ಛಲ, ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಅಪಾಯ ಆಗಬಹುದು ಎಂಬ ಅರಿವು ಅವನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೈದಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುವಾಗ ಟಿಪ್ಪೂ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. "ನಿಜವಾದ ಅಪಾಯ ಅಂದರೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯುದ್ಧ ಕೈದಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಲ್ಲ ಭಾಷೆ ಕಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಆ ಭಾಷೆ ಕಲಿಯುವ ಮೊದಲು, ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ನಾನವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು"[೪] ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಟಿಪ್ಪೂ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೊರೆಯಾಗಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದನು. ಚೀನಾದಿಂದ ರೇಶ್ಮೆ ಹುಳುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ರೇಶ್ಮೆಯ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡಿದನು. ಬ್ರಿಟೀಷರಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳನ್ನು ಕಲಿತು, ಅದೇ ರೀತಿ ನಾವೂ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದನು. ಮತ್ತು ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

"ವಿಲಾಯಿತ್‌ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇರೋದೇ ಅಲ್ಲಿ. ಎಂಥೆಂಥ ಹೊಸ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಸಂಶೋಧನೆಗಳು, ಯಂತ್ರಗಳು, ತಂತ್ರಗಳು! ಆಹ್, ಆ ಚೈತನ್ಯ! ನಾವು ಯಾಕೆ ಯೋಚಿಸೋದಿಲ್ಲ."[೫]

---

* ೩. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ರಾಜು ಹೆಗಡೆ, ಪುಟ. ೯೩.
* ೪. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ರಾಜು ಹೆಗಡೆ, ಪುಟ. ೯೪.
* ೫. ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ – ಡಾ. ರಾಜು ಹೆಗಡೆ, ಪುಟ. ೯೫.

ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ನಾವು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಂತೆ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಟಿಪ್ಪೂವಿನ ಕನಸಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಕನಸು ಕೇವಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ, ಅವನ ನಿಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಆಸೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಬ್ರಿಟೀಷರ ಕುತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯರ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಅವನ ಕನಸು ನನಸಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್‌ರವರ – 'ಕನಕಣ್ಣ'.

ಕನಕಣ್ಣ ಎಂಬ ನಾಟಕವು ಕನಕದಾಸರ ಚತುಶ್ಯತಮನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ನಾಟಕವಾಗಿ 'ಕನಕಣ್ಣ' ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಇದು ಜೀವನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ೨೫ನೇ ಉತ್ಸವ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಕನಕಣ್ಣ ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಬಾಡದ ನಾಡ ಪ್ರಭುತಿಮ್ಮಣ್ಣ. ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಕನಕದಾಸನಾಗಿ ಕೈವಲ್ಯ ಪಡೆದುದ್ದನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕನಕದಾಸರ ಪವಾಡಗಳನ್ನು, ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈತನ ಪವಾಡಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ, ಕಳಚಿಬೀಳುವುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕನಕದಾಸರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಂತಹ ಮಹತ್ವದ ಅನುಭಾವಿ ಸಂತ ಕವಿ ಇವನು. ಇವರು ಪರಂಪರಾಗತ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಮಾನವೀಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರಂತೆ ಇವರೂ ಕೂಡ ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಮತದ ತಾತಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರೂ ಕೂಡ ಆಗಿದ್ದರು. ಕನಕ ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯ ಹೊನ್ನು ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಕಾಗಿನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆದಿಕೇಶವನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದರು. ಇವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಘಾಯಗೊಂಡು ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ರಾಜಸ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೇವರೇ ದಾಸನಾಗು ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಎಂಬ ಕಥೆ ಇದೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಕನಕನು ದಾಸನಾಗುವ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟದೇ ದಾಸತ್ವದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತಹ ಜೀವನವನ್ನು ನಾಟಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕನಕಣ್ಣನೇ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ನಿಧಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕನಕದಾಸನಾದುದನ್ನು ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕಥನ ಕವನದ ಮೂಲಕ ಹೇಳುತ್ತಾ ವ್ಯಾಸರಾಯನನ್ನು ತಲುಪುತ್ತಾನೆ.

ವ್ಯಾಸರಾಯರು, ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಇವರು ಬರುವುದನ್ನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದವರಂತೆ ಇವರ ಎದುರು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಗುರು ರಾಮಾನುಜರ ಆದೇಶದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳುವನು.

ನಾಡ ಪ್ರಭುಗಳ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮಗ, ಕನಕದಾಸರು ಸಂಸಾರ ಬಿಟ್ಟು ಸನ್ಯಾಸತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಬಳಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕನಕನ ಜೀವನ ಪವಾಡಗಳು ರೊಟ್ಟಿಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋದ ನಾಯನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತುಪ್ಪ, ಬೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು, ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಂದ ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲು ನೀಡಿದ್ದು, ಇವೆಲ್ಲಾ ಮನೆಯವರ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನಕಣ್ಣನ ಕೃತಿಗಳ ವಾಚನ, ವಿಮರ್ಶೆ ವಿದ್ವತ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಅವನ ಲೋಕಗುರುತ್ವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನಕಣ್ಣನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಂಥ 'ನಾನು ಹೋದರೆ ಹೋದೇನು', 'ನಿರ್ಮೂಲ್ಯದ ಘಟನೆ', ಮತ್ತು 'ಕೊಟ್ಟ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಲಾರದೆ ಬಂದದ್ದು', ಎಲ್ಲಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರ ಬಾಯಿಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾರೆ."[೬]

ನಂತರ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ವೇಳೆಗೆ ಕನಕದಾಸರು ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಚರ್ಚೆಯ ಮೂಲಕ ಉಡುಪಿಯ ಪವಾಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕನಕಣ್ಣನಿಗೆ ಮಠದವರು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೇ ಅವರನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಹಿಂದುಗಡೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕನಕಣ್ಣ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವರು. ಆಗ ದೇವರು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಭಕ್ತನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಿಂಡಿ ಮೂಡಿ ದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಮೂಲವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಈ ಪವಾಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಸ್ತವದ ಮೇಲೆ ಕನಕನ ಕಿಂಡಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಈ ಪವಾಡವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳಿದಾಗ ಕನಕಣ್ಣ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

"ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈಗ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ದೇವರ ದರ್ಶನ ಮಾಡೋಣ ಅಂತ ಹೋದೆ. ವಾಡಿಕೆಯ ಜನಸಂದಣಿ. ವೇದಘೋಷ ಆಗತಾ ಇದೆ. ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾನ್ಯಾಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋದು ಅಂದೆ. ಗುಡಿಪಶ್ಚಿಮದ ಗೋಡೆ ಬಳಿ ನಿಂತೆ ಯಾರೋ ನೋಡಿದರು ನನ್ನನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಒಳಗೆ ಬನ್ನಿ ಅಂದರು. ನಾ ಒಲ್ಲೆ ಅಂದೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರು ಕನಕಣ್ಣನ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿಹೇಳಬೇಡಿ ಅಂದರು. ತಾವು ನಿಂತಿದ್ದ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಸಿದರು. ಉತ್ಸವ ದೇವರನ್ನು ಗೋಡೆ ಕಡೆ ಕಂಡಿಯುತ್ತ ಮುಖ ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ನಾ ನಿಂತ ಕಡೆ ದೇವರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು."[೭]

* ೬. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಟಿ.ಎನ್.ರಮಾಮಣಿ, ಪುಟ. ೧೪೩.
* ೭. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಟಿ.ಎನ್.ರಮಾಮಣಿ, ಪುಟ. ೧೪೪.

ಇಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ವಾದಿರಾಜರು ಕನಕಣ್ಣನಿಗೆ ತೋರಿದ ಗೌರವವೆಂದು ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಂತಹ ಪವಾಡಗಳ ಹಿಂದೆ ವರ್ಣ ತಾರತಮ್ಯವಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕನಕನ ಕಿಂಡಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿಮೆ ತಿರುಗಿನಿಂತ ಸಾಕ್ಷಿಗೆ ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ನಾಟಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವರ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಘಟನೆಯ ಸುತ್ತ ಕನಕನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ರೂಪಿಸದೇ, ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳ ಅಂತರದ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಕಥೆಯನ್ನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದಾಸರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಕೀಯ ಅಂಶಗಳಿದ್ದರೂ, ಜಾತಿಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಅವರನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾಡಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಗಮನಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ಪವಾಡವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ನಮ್ಮ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದೈವಕ್ಕೆ ಇರುವ ಹಿರಿಯ ಸ್ಥಾನದ ಎರಡು ಮಹಾ ಸಂಕೇತಗಳು ಶ್ರೀರಾಮ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರ ಚರಿತ್ರೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪವಾಡ ಎಂಬ ಕಾಣುವ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುವುದು. ಆದರೆ ಅದು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಪವಾಡ ಆದರೂ ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಮರೆಯಲಿದ್ದ ಒಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಾರ್ದುರ್ಭಾವ."[೮] ಒಬ್ಬ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಜೀವಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅವನ ಮೂಲವನ್ನು ದಾಟಿ ಅವನನ್ನು ಬಹಳ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದ ಸಂಕೋಲೆಯಾಗಿ ಇದ್ದಂತಹ ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಶಾಂತಿ ಪರ್ವ

ಶ್ರೀ ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮರ ಬಾನುಲಿ ನಾಟಕವಾದ ಅಶಾಂತಿ ಪರ್ವ ಎಂಬ ನಾಟಕ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಂಕ್ರಾಮಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಶೇಖರನು ಇಮ್ಮಡಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನು ಕೊಂದು, ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ಕಂಟಕವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿವನು. ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದಂತಹ ರಾಜಶೇಖರ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವನು. ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಈ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಕನ್ನಡ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬಾರದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವನು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತಹ ಶಾಂತಕುಟಿರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವನು. ತಮ್ಮ ಪೆದ್ದರಾಯನು, "ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೇ ಒಬ್ಬರು ನುಗ್ಗಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಂತಹ ಕ್ರೂರನಾದ ವೀರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದಾದ ಕೆಚ್ಚು, ನಾಡಿನ ಜನರ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕಂಡು ಕರಗಿ ಕಣ್ಣೀರಿಡುವ ಮೇಲ್ಪು ಎರಡು ಜೊತೆ ಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಅಣ್ಣಾಜಿಯಲ್ಲಿವೆ. ತಾನಾಗಿಯೇ ಕೊರಳಿಗೆ ಮಾಲೆ ಹಾಕಲು ಬಂದ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಯನ್ನು ಒಲ್ಲೆನೆಂದು ಹಿಂದುರುಗಿಸುವ ತ್ಯಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ

---

* ೮. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ – ಟಿ.ಎಸ್.ರಮಾಮಣಿ, ಪುಟ. ೧೪೬.

ಸಿಕ್ಕುವರೇ ರತ್ನಾ. ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ರಾಜರ್ಷಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಣ್ಣಾಜಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಆದರೆ ರತ್ನಾಂಬಿಕೆ 'ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಸೆ ನರಿಗೂ ಸಿಂಹದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲದೇನೋ'* ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಕೆಗೆ ರಾಜಶೇಖರನ ಪರಿಚಯ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಪೆದ್ದಣ್ಣನಿಗೆ ರತ್ನಾಂಬಿಕೆಯು ಒಲಿದಿದ್ದರೂ ಪೆದ್ದಣ್ಣನ ಮನಸ್ಸು ಕಮಲಾಂಬಿಕೆಯ ಮೇಲಿತ್ತು. ತನ್ನ ಅಕ್ಕನ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಿದ ಇಮ್ಮಡಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಸಿದ್ಧಳಾದ ರತ್ನಾಂಬಿಕೆಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿದಂತಹ ರಾಜಶೇಖರನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಮತೆಯ ಮುಡಿಪು

ಶ್ರೀ ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರ ಬಾನೂಲಿ ನಾಟಕವಾದ 'ಮಮತೆಯ ಮುಡಿಪು' ಎಂಬ ನಾಟಕ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗೂ ಪಸರಿಸಿತ್ತು. ಆಗ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಒಂದು ತಾಲ್ಲೂಕು ಸ್ಥಳವಾದ ಚಿಕ್ಕಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಈ ನಾಟಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದಿನ ಜನರ ತ್ಯಾಗ, ಬಲಿದಾನ, ಕನಸು, ನನಸು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಿದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವುದೇ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರಬಹುದು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಅದು ಹಿಂಸೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುವುದು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹುಸಿಗೊಳಿಸಿದರು. ನಿಃಶಸ್ತ್ರವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಅಹಿಂಸಾ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅರಸರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಹಿಂಸೆ ಅಸಂಖ್ಯವಾದದ್ದು, ಅವರ್ಣನೀಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯದಿದ್ದರೂ, ಕೂಡ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಧನ-ಮಾನ-ಪ್ರಾಣಗಳ ಹಾನಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತ್ತು. ಭಾರತದ ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಲಿಗೊಟ್ಟರು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಪೋಲಿಸರ ಗುಂಡಿನ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಂಗವಿಕಲರಾದರು. ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ ಪರವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೆರೆಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿರುವಂತಹ ಘಟನೆ ೧೯೨೧-೨೨ರ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಅಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ, ಭಾರತೀಯರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯ ಉತ್ಕಟತೆಯನ್ನು ಬೀರಿದ ಸಮಯವದು. ಇಂತಹ ಅಸಹಕಾರದ ಬಿಸಿಯು ಚಿಕ್ಕಪಟ್ಟಣದ

* ೬. ಆನಂದಕಂದರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಬಾನುಲಿ ರೂಪಕಗಳು - ಡಾ. ಬಿ.ವಿ.ಶಿರೂರ (ಸಂ)., ಪುಟ.III

ಯುವಕರ ಹೃದಯಕ್ಕೂ, ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪರಕೀಯರ ಜೊತೆಗೂ, ಸ್ವಕೀಯರ ಜೊತೆಗೂ ಕಾದಾಡಿ ಗೆಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಗಿರೀಶ್, ನಾಗೇಂದ್ರನ ಪಾತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಲೇಖಕರು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಭಿಮಾನಿ ಎಂತಹ ಪ್ರೀತಿ-ನಂಟುಗಳಿಗೂ ತಿಲಾಂಜಲಿ ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು; ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆ ನಮಗೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ನಿರಂತಹ ಸಂದೇಶವಿದು. ವಿಜಯನಗರದ ತರುಣ ರಾಜಪುತ್ರ ರಾಜಶೇಖರ, ತನ್ನ ದೇಶದ ಸುರಕ್ಷತೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ; ಮಹಾರಾಣ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದ; ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಶಿವಾಜಿ ಛತ್ರಪತಿಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆಯೇ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ."[೧೦] ಎಂದು ಗಿರೀಶ್ ತನ್ನ ದೇಶಾಭಿಮಾನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ದೇಶಧ ಸ್ವತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೋರಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರ ವಿರೋಧ ನಿಂತಾದರೂ ಕೂಡ ಹೋರಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಗಿರೀಶ್ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ವಿದೇಶಿಯ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆಂದು ಅಂದೇ ಊರಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕ ದಳದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುವ ಕೆಲಸ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸಿಕ್ಕಂತಹ ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ಪ ಈ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಳಿಯನಾದ ಗಿರೀಶ್‌ನ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ದುರಂತದಿಂದ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದ ನಾಗೇಂದ್ರಪ್ಪ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುವನು.

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಗಿರೀಶ್‌ನಂತಹ ಜೊತೆಗೆ ಐಷಾರಾಮ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಯುವಕರು ಇದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ವಾಸು ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ದುಃಖಾಂತವಾಗಿರುವ ಈ ನಾಟಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಒಂದು ಇಣುಕು ನೋಟವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ.

ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಜುರವರ 'ತಲೆಬಾಗದ ಜನ'

'ತಲೆಬಾಗದ ಜನ' ಬಂದು ನೈಜ ಘಟನೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ

---

* ೧೦. ಆನಂದಕಂದರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಬಾನುಲಿ ರೂಪಕಗಳು – ಡಾ. ಬಿ.ವಿ.ಶಿರೂರ (ಸಂ)., ಪುಟ. ೧೮.

ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ್ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಒಂದು ಘಟನೆಯೇ ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮೂಲಾಧಾರವಾಗಿದೆ.

ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾವಾಣಿಯ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ 'ಪುರವಣಿ'ಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಖಾದಿ ಶಂಕರಪ್ಪನವರು ಬರೆದ ಕಾಲು ಪುಟದ 'ಏಸೂರು ಕೊಟ್ಟರೂ ಈಸೂರು ಬಿಡೆವು' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಲೇಖನವೇ 'ತಲೆಬಾಗದ ಜನ' ಎಂಬ ನಾಟಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈಸೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಭಟನೆಯನ್ನು, ಘಟನೆಯನ್ನು ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜನರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಕಾಲವದು. ಆಗಸ್ಟ್ ೮ ರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಮುಖಂಡರು ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದ ನಂತರ ಇಡೀ ದೇಶದ ಜನರು ಒಂದಾಗಿ ಬ್ರಿಟೀಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೆದ್ದು ನಿಂತಿತ್ತು. 'ಮಾಡು ಇಲ್ಲವೇ ಮಡಿ' ಎಂಬ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ 'ಸಂದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಇಡೀ ಭಾರತ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ನಾಯಕರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಿದರೆ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಸರಕಾರವೂ ಮುಂದೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಜನರು ಯಾವುದೇ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಮಣಿಯದೆ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

"ಏಸೂರ ಕೊಟ್ಟರೂ ಈಸೂರು ಸಿಗದಯ್ಯ
ಸ್ವತಂತ್ರ ದೀಪವು ಬೆಳಗಿ ಬಾಳೋ ಊರಾಗೈತೋ
ಹಳ್ಳಿ ಜನರ ಮದವು ಫಿರಂಗಿ ಬಡದಂಗೈತೆ
ಪಿರಂಗಿ ಜನರಾ ಸರಕಾರಾ ದಿಲ್ಲಿಗುಂಟ ಬೆಳೆದೈತೆ
ಅಯ್ಯ ಈಸೂರಂಗೆ ದೇಶದ ಸೂರು ತಣ್ಣಗೆ ತಂಪಗೆ
ಬಾಳೋ ಹಂಗೆ ಹರಸಯ್ಯs ನೆಮ್ಮದಿಯಾss
ಈಸೂರಲ್ಲಿ ಹರಸಯ್ಯs ನೆಮ್ಮದಿಯಾss"[೧೧]

ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಈಸೂರನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ದೀಪವನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ದೇವರಲ್ಲಿ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಜನ ತಲೆ ಬಾಗುವುದು ಏನಿದ್ದರೂ ಈ ಮೂರು ಬಣ್ಣದ ಬಾವುಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ತಾವೇ ಚುನಾಯಿಸಿಕೊಂಡಂತಹ ಜಯಪ್ಪನೇ ತಮ್ಮ

* ೧೧. ತಲೆಬಾಗದ ಜನ – ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಜು, ಪುಟ. ೮.

ಪ್ರಭುಗಳು ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಘೋಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಿಸದ ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಅಮಲ್ದಾರರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಡಿ.ಸಿ.ಸಾಹೇಬರು, ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸರಕಾರ ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಜನರನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಬಹುದು, ಊರಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಬಹುದು, ನೇಣುಗಂಬ ಹತ್ತಿಸಿ ನೇಣು ಬಿಗಿಯಬಹದುದು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಾವು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರು ಒಮ್ಮತದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವರು.

೧೯೪೨ರಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಒಂದು ಪುಟ್ಟಗ್ರಾಮವಾದ ಈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತಹ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಾಮವೆಂದು ಸಾರಿಕೊಂಡು ಈ ಗ್ರಾಮದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರು ಗಾಂಧಿಟೋಪಿಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಿಯಿಸಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷದ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಲಕನನ್ನು ಅಮಲ್ದಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಎದುರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ.

ಜನರ ಘೋರವಾದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯಿಂದ ಬ್ರಿಟೀಷ್ ಸರಕಾರ ನೇಮಿಸಿದಂತಹ ಅಮಲ್ದಾರ ಮತ್ತು ಪೋಲೀಸ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್‌ಗಳನ್ನು ಹತ್ಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕುಪಿತರಾದ ಪೋಲಿಸ್ ಪಡೆ ಈಸೂರು ಹಳ್ಳಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮೇಲೆ ಹತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಿ, ಧೂಳೀಪಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಿಕ್ಕುಸಿಕ್ಕವರ ಮೇಲೆ ಮೊಕದ್ದಮ್ಮೆ ಹೂಡುವುದರಿಂದ, ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ೧೫೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿ ಗ್ರಾಮದ ಗುರಪ್ಪ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಸೂರ್ಯ ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ೧೩ ಮಂದಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಟಕ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಮುಗಿದು ೫೦ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದು ಇತಿಹಾಸವು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರನ್ನು ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಷ್ಟು ರೋಮಾಂಚರಕವಾಗಿಯೂ, ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಹೊರಬಂದಂತಹ ನಾಟಕಗಳು ಜನರಿಗೆ ರೋಮಾಂಚನಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನರ ಮನದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊರಹೊಮುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ಸಮಾರೋಪ

ಅಧ್ಯಾಯ : ಏಳು

ಸಮಾರೋಪ

ನಾಡು–ನುಡಿ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ಅದು ಜನರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕಂಡುಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಹರಿಸುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿ ಬರಹಗಳಿವಿಯೇ ಹೊರತು ಅದರ ಸಮಗ್ರ ವಸ್ತು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬರೆಯಲು ಉತ್ತೇಜನ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದವು.

ನಾಡು–ನುಡಿ ಕದನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ವಿಚಾರವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾದಂತಹ ತುಡಿತ, ಭಾವ, ಸಮಕಾಲೀನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಅಲ್ಲಿನ ವಿಚಾರ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕದೆಡೆಗಿನ ಪಯಣವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಂಗಭೂಮಿಯ ಉಗಮ, ವಿಕಾಸದ ನಂತರದ ವಿಚಾರಗಳು ಅಂದರೆ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತಹ ಸಮಾಜದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಜನರ ಜೀವನ ರೀತಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಕೇವಲ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಬರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ, ಜನರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮತ್ತು ನೀತಿಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಲು ಕವಿಗಳು ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ನಾಟಕಗಳು ಮೂಡಿಬಂದಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರಿಗೆ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಟಕಗಳು ಕೇವಲ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು, ಜನರ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿವೆ. ಅವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ, ಗತಿಸಿಹೋದ ಸಂಘಟನೆಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇದ್ದರು, ಅವರು ನಾಡಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಬಲಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ಇಂತಹ ವೀರಾವೇಶ ಯೋಧರು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ, ಇಂದು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇದ್ದಾರೆ. ಎಂಬ ಸಂದೇಶದ ಮೂಲಕ ಜನರಲ್ಲಿ ಓಜಸ್ಸನ್ನು/ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳಿಂದ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ನಾಡಿಗಾಗಿ

ಬದುಕಬೇಕು, ದುಡಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಗಮನಿಸುವ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡು–ನುಡಿಗಾಗಿ ಅಂದರೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ಬಾಳಿದಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ವಸ್ತು ವಿಚಾರ ಕುರಿತು ಬಂದ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ನಾಡು–ನುಡಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇವಲ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಇನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಕುರಿತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಅನುಬಂಧ

ಅನುಬಂಧ

ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಕಲ್ಲಿಗನೂರು ಪುಂಡಲೀಕ., "ದುರ್ಗಮ", ಸಿ.ವಿ.ಜಿ. ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

೨. ಕೋತಿನ. ಎಸ್. ಎಸ್., "ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪ", ಅಪರ್ಣಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೫.

೩. ಗುರುರತ್ನ ಬಾಬು.ಡಿ., "ಭಾರತದ ಜೀವಂತ ಧ್ವನಿ" ಯುವವಾಣಿ ಕ್ರಿಯೇಟಿವ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೦.

೪. ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಬರದ., "ಮೂರು ಬೀದಿ ನಾಟಕಗಳು", ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಗದಗ, ೧೯೯೫.

೫. ಡಾ.ಭಾಸ್ಕರ್.ಟಿ.ಎಮ್., "ಗಾಂಧಿ ಟೋಪಿ", ಮರುಗ ಪ್ರಕಾಶನ ಗುಲಬರ್ಗಾ, ೨೦೦೦.

೬. ರಾಜರತ್ನಂ.ಜಿ.ಪಿ., "ಗಂಡುಗೊಡಲಿ", ಸತ್ಯಶೋಧನ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೫೦.

೭. ಡಾ.ವೀರಣ್ಣ. ಸಿ., "ದಳವಾಯಿ ಎಚ್ಚಮ ನಾಯಕ", ಸುಮುಖ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೮. ವೆಂಕಟರಾಜು.ಕೆ., "ತಲೆಬಾಗದ ಜನ", ಶಾಂತಲಾ ಕಲಾವಿದರು, ಚಾಮರಾಜನಗರ, ೨೦೦೦.

೯. ಶಿವಾಜಿ ಜೋಯಿಸ್.ಎಸ್. (ಸಂ)., "ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು", ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೮.

೧೦. ಡಾ.ಶಿರೂರ.ಬಿ.ವಿ. (ಸಂ)., "ಆನಂದ ಕಂದರ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಬಾನುಲಿ ರೂಪಕಗಳು", ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೮.

ಪರಮಾರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

೧. ಅನಂತನಾರಾಯಣ. ಎಸ್., "ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕವಿತೆಯ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ", ಡಿ.ವಿ.ಕೆ. ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶಕರು, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೦.

೨. (ಪ್ರೋ) ಇಕ್ಬಾಲ್ ಅಹಮದ್ ಕೆ.ಆರ್., "ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಮೂಲತತ್ವಗಳು", ಪ್ರಿಯದರ್ಶಿನಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

೩. ಕರಿಸಿದ್ದಪ್ಪ.ಸಿ.ಆರ್., "ಸಂಕ್ರಮಣ ಶತಕ", ಸಂಕ್ರಮಣ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೧.

೪. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ., "ಯುಗಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ", ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ವಿಶ್ವಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನ), ೧೯೮೩.

೫. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ., "ವಿಮರ್ಶೆಯ ವಿನಯ ನಾಟಕ", ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೮೫.

೬. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಚಂದರ್. (ಸಂ)., "ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ನಾಟಕಗಳು-ವಿಮರ್ಶೆ", ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೩.

೭. ಡಾ. ಗೋವಿಂದರಾಜು.ಸಿ.ಆರ್., "ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ", ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೮. ಡಾ. ಗೋವಿಂದರಾಜು.ಸಿ.ಆರ್., "ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು", ಸಮುದಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೯. ಚೇತನ್ ಕುಮಾರ್.ಟಿ., "ಎಮ್.ಎನ್. ಕಾಮತರ ನಾಟಕಗಳು", ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

೧೦. ಡಾ. ಜೋಶಿ.ಜಿ.ಡಿ., "ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಜೀವನ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ", ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುಂಬಯಿ, ೧೯೯೬.

೧೧. ತ.ಸು. ಶಾಮರಾಯ., "ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ", ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೭.

೧೨. ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿ., "ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆ : ವರದಿ ಲೇಖನ", ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೩೫.

೧೩. ಶ್ರೀ. ನರಸಿಂಹ ಭಟ್.ಎ.(ಸಂ)., "ಬೇಕಲ ರಾಮನಾಯಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ", ಬೇಕಲ ರಾಮನಾಯಕ ಜನ್ಮ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ, ಕಾಸರಗೋಡು, ೨೦೦೨.

೧೪. ನಾಯಕ.ಜಿ.ಎಚ್. (ಸಂ)., "ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ", ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೧೫. ಡಾ. ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ., "ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡ ನಾಡು", ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೨೦೦೭.

೧೬. ಪ್ರಸನ್ನ., "ನಾಟಕ ರಂಗ ಕೃತಿ" (ನಾಟಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳು), ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಸಾಗರ, ೧೯೮೫.

೧೭. ಸುರೇಂದ್ರ ದಾನಿ(ಸಂ), ಡಾ.ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಮುದಗಲ್ಲು., "ಕನ್ನಡ ರಂಗ ಪರಂಪರೆ", ಬುರ್ಲಿ ಬಿಂದು ಮಾಧವ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೧೯೯೫.

೧೮. ಬಸವರಾಜ ಡೋಣೂರ., "ರಂಗ ಪ್ರವೇಶ", ಕಲಾಗಂಗಾಧರ ಪ್ರಕಾಶನ, ಚಡಚಣ, ೧೯೯೮.

೧೯. ಮರುಳಸಿದ್ದಪ್ಪ.ಕೆ., "ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ", ಅಂಕಿತ ಪುಸ್ತಕ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೨.

೨೦. ಡಾ.ಕೆ.ಎಸ್.ರತ್ನಮ್ಮ., "ಗೋಕಾಕರ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ", ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೭.

೨೧. ರಮಾಕಾಂತ ಕಾರಾಮುಂಗೆ., "ಡಾ.ಬಸವರಾಜ ಸಬರದರ ನಾಟಕಗಳು ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ", ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

೨೨. ರಮಾಮಣಿ.ಟಿ.ಎನ್., "ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳು : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ", ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಮುಂಬಯಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುಂಬಯಿ, ೨೦೦೭.

೨೩. ಡಾ.ರಾಜು ಹೆಗಡೆ., "ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಮಗ್ರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ", ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೭.

೨೪. ರಾಮಚಂದ್ರನ್. ಸಿ.ಎನ್., "ಬಯಲು-ರೂಪ", ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೨೫. ವಿವಿಧ ಲೇಖಕರು, "ನಾಟಕಾಂಕ", ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲಾ., ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೩.

೨೬ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ.ಜಿ., "ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ನಾಲ್ಕು ನಾಟಕಗಳು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ", ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೭.

೨೭. ವಿಶೇಷ ವಾಙ್ಮಯ ಪ್ರಸಾರ ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲೆ., "ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿ : ಅಂದು-ಇಂದು", ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ, ೧೯೭೪.

೨೮. ಸತ್ಯಮೂರ್ತಿ. ಬಿ.ಜಿ., "ಸುವರ್ಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಸವಿನೆನಪು" ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬.

೨೯. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಪಟ್ಟಣಶೆಟ್ಟಿ., "ರಂಗಾಯಣ", ಧಾರವಾಡ, ೧೯೯೫.

೩೦. ಸಂಗಮೇಶ ಸವದತ್ತಿಮಠ (ಸಂ)., "ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ", ಗುಲಬರ್ಗಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ೧೯೯೨.

೩೧. ಶಿವಾನಂದ ಜೋಶಿ., "ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ (ವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ)", ಸನ್ಮಾನ ಸಮಿತಿಯ ಕೊಡುಗೆ, ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೭.

೩೨.ಡಾ.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ. ಕಾ.ವೆಂ., "ಕನ್ನಡ ಪರ ಚಿಂತನೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆ", ಸಿ.ವಿ.ಜಿ. ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೩೩. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರು., "ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಅರುಣೋದಯ", ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦.

೩೪. ಶ್ರೀಮತಿ ಮಮತಾ ರಾವ್., "ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ", ಅಭಿಜಿತ್ ಪ್ರಕಾಶನ, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೬.

೩೫. ಡಾ. ಜಿ.ಎಮ್. ಹೆಗಡೆ., "ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ", ರಂಜನಾ ಪ್ರಕಾಶನ, ಧಾರವಾಡ, ೨೦೦೬.